

Bevarandeplan

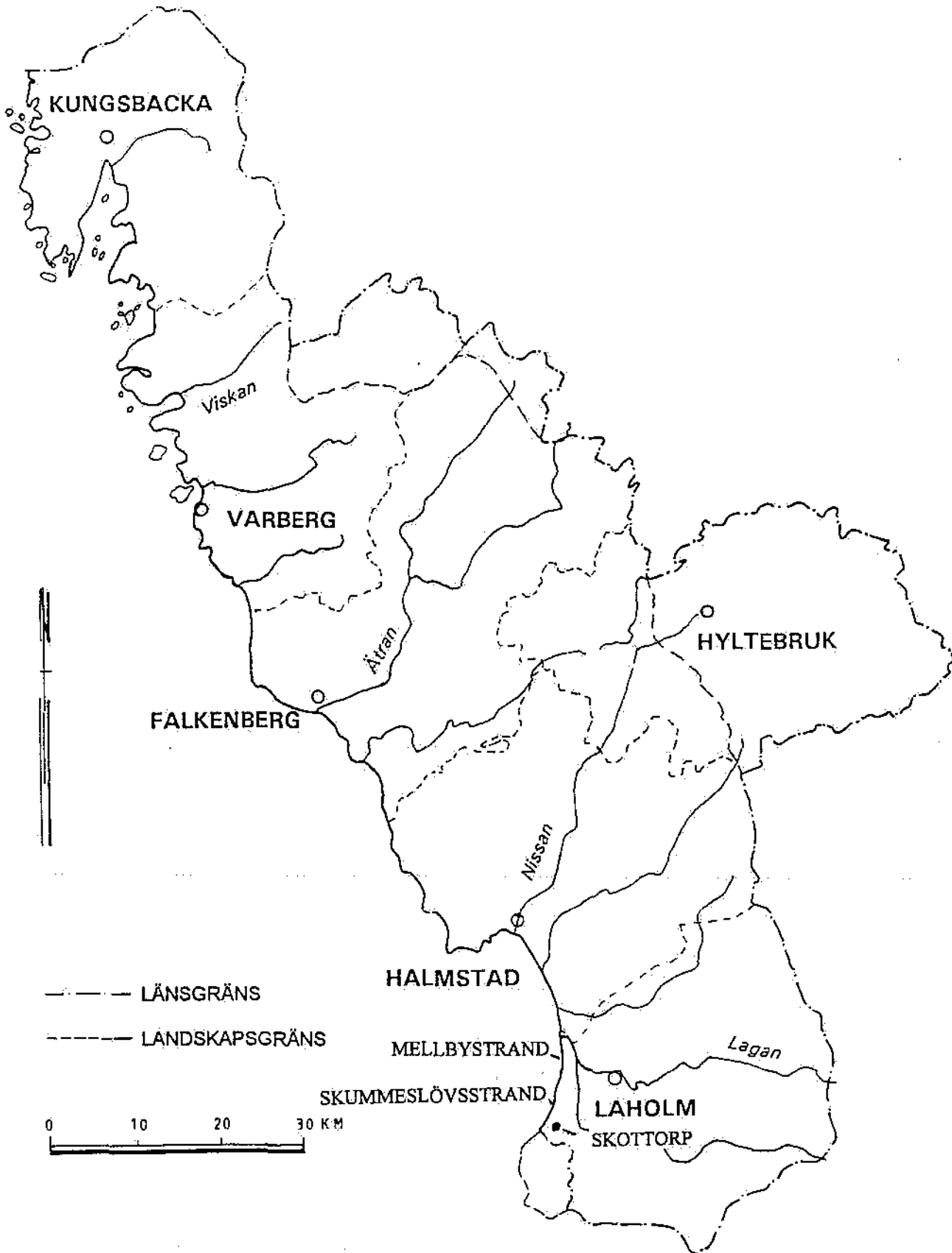
KULTURHISTORISK INVENTERING

Mellbystrand, Skummeslövsstrand, Skottorp

LANDSANTIKVARIEN, Hallands läns museer

1997:10

HALLANDS LÄN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	7
FÖRUTSÄTTNINGAR	9
Bevarandelagstiftning Organisationer och myndigheter	
BEVARANDEFÖRSLAG	19
BYGGNADSVÅRD	23
HISTORIK	29
BEBYGGELSEKARAKTÄREN I MELLBYSTRAND, SKUMMESLÖVSSTRAND OCH SKOTTORP	37
BEVARANDEVÄRT I BEBYGGELSEMILJÖERNA	94
SKOTTORPS STATIONSSAMHÄLLE	97
LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING	104

FÖRORD

En av våra mest värdefulla tillgångar är kulturmiljön. Alla lämningar på landsbygden och i staden är konkreta resultat av tidigare generationers verksamhet, kort sagt vår gemensamma historia. Det är dessa lämningar som ger oss vår identitet och trygghet i den omgivande närmiljön.

Dessa värden har inte enbart strikt kulturhistorisk betydelse. De har även stora sociala kvaliteter och trivselvärden med stor betydelse för turism, friluftsliv, skola m m. Det är nödvändigt att dessa tillgångar tas om hand och förvaltas till kommande generationer. I denna bevarandeplan visar vi kustområdets kulturhistoriska utveckling och särprägel samt de mest värdefulla miljöerna och objekten.

Ansvar för att ta hand om kulturmiljön vilar på alla medborgare. Detta är också innehållet i kulturminneslagens inledande paragraf:

"Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvar för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete skall se till att skador på kulturmiljön såvitt möjligt begränsas."

Det är viktigt att betona det delade ansvaret. Kommunen och dess olika förvaltningar har ett särskilt ansvar för att arbeta enligt intentionerna i denna bevarandeplan för Laholms kustområde. Men viktigast är Du själv. Det är på Dig som brukare och ägare av byggnader och mark som det mesta vilar. Att du känner förståelse för och inser värdet av den värdefulla miljö som kustområdet utgör. Vi hoppas att denna bevarandeplan skall öka Ditt intresse för att hänsynsfullt ta tillvara på kulturmiljön och på så sätt föra den vidare till kommande generationer. I kulturmiljövårdsfrågor kan Du söka råd hos Länsstyrelsen, Laholms kommun och Landsantikvarien vid Hallands läns museer.

Föreliggande bevarandeplan för Laholms kustområde har arbetats fram inom en arbetsgrupp från Laholms kommun. Den har bestått av stadsarkitekt Eva Mill, planeringssekreterare Karl-Axel Jansson samt kultursekreterare Thérèse Ehrenborg. Som sakkunnig har Jan Olsheden medverkat och från Hallands läns museer 1:e antikvarie Christer Gustafsson och bebyggelseantikvarie Lena Emanuelsson. Den senare har även svarat för fältarbete och författande av föreliggande rapport.

Detta förslag till bevarandeplan avses läggas fram för kommunfullmäktige för antagande.

Laholm juni 1997

Mellbystrand från flygplan.

Entsamgilt. 1925. 10. 25. 1925.

INLEDNING

BAKGRUND

Fysisk riksplanering

Bevarandeplanering är en del av kulturmiljövården, ett av de riksintressen som framhålls i den fysiska riksplaneringen enligt riksdagens beslut 1972 om hushållning med mark och vatten (prop 1971:111). Kulturmiljövården representerar värden som inte kan återskapas eller ersättas, och måste därför tillmätas stor betydelse i planeringen och på ett integrerat sätt föras in i samhällsplaneringen.

I propositionen 1974:28 och 1975:135 om den statliga kulturpolitiken framhålls bl a att kulturminnesvården i ökad utsträckning bör inriktas på samlade miljöer utöver de enstaka objekten. Särskilt betonas att kommunerna har det primära ansvaret i anslutning till den fysiska detaljplaneringen och bostadssaneringen.

I proposition 1980/81:122 om åtgärder för bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse hänvisas till riksantikvarieämbetets och statens planverks skrivelse 1978 om upprättande av kommunala och regionala kulturminnesvårdsprogram. Enligt denna skrivelse bör kommunerna välja ut objekt och avgränsa miljöer av särskilt värde samt föreslå insatser.

Enligt statsverkspropositionen 1974:1 bilaga 14, angående saneringsutredningens betänkande Sanering III Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (SOU 1973:27), åvilar det kommunen att vid upprättande av saneringsprogram bl a göra ett urval av den kulturhistoriska bebyggelse som bör bevaras.

I propositionen 1977/78:76 angående energisparplan för befintlig bebyggelse framhålls att speciell hänsyn bör tas till kulturhistoriska värden och att viss bebyggelse måste undantas från utvändiga sparåtgärder av främst kulturhistoriska och miljömässiga skäl.

Ny plan- och bygglag (PBL) trädde i kraft i juli 1987.

I januari 1989 trädde den nya kulturmiljölagen (KML) i kraft, där de gamla speciallagarna för kulturminnesvården samlats. Bl a slås det fast i KML att "Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö" samt att "Ansvaret för detta delas av alla". Vidare anges att "Den som planerar eller utför ett arbete skall se till att skador på kulturmiljön såvitt möjligt undviks eller begränsas".

Kommunal planering

Laholms kommun arbetar för närvarande (våren 1997) med att ta fram en fördjupning av översiktsplanen över Laholms kustområde. I samband med detta beslöts om en kulturhistorisk inventering och framtagande av bevarandeplan för kustområdet. Föreliggande förslag är resultatet av detta arbete.

SYFTE

Under de senaste tio åren har allmänhetens förståelse för den äldre bebyggelsens bevarandevärden ökat markant. Dessutom har förståelsen för 1900-talets bebyggelse, de "halvgamla husens" kulturhistoriska värde ökat. Vi har under senare tid fått en lagstiftning som i större utsträckning betonar värdet av vårt byggda kulturarv. När Hallands 1900-talshistoria skrivs kommer badlivet och semesterkulturen att ges stort utrymme, varför det är av största vikt att bevara de kulturhistoriskt mest värdefulla byggnaderna med knytning till badkulturen.

"Ett av målen för den statliga kulturpolitiken är att garantera att äldre tiders kultur tas till vara och görs levande. Bevarandet av den historiska kontinuiteten tillmäts grundläggande betydelse för den enskildes känsla av trygghet och förankring i tillvaron. En god kulturmiljö är också en del av vår levnadsstandard" (ur prop 1975/76:135).

Bevarandeplaneringen har bl a syftat till att beskriva badorterna Mellbystrands och Skummeslövsstrands, men även stationssamhället Skottorps, kulturhistoriska utveckling, avgränsa och presentera dess kulturhistoriska värden samt att ge anvisningar för hur dessa bör utnyttjas som en tillgång och bevaras åt framtiden. För allmänheten kan förslaget därigenom också tjäna som en introduktion i samhällenas byggnadshistorik och som handledning i byggnadsvårds- och bevarandefrågor.

METOD

Det kulturhistoriska underlagsmaterialet för fysisk riksplanering utgörs av historiska data, insamlade vid dokumentationer av objekt och miljöer i fält, samt studier av arkivalier och litteratur.

Föreliggande bevarandeförslag har föregåtts av en selektiv byggnadsinventering inom planområdets olika utbyggnadsskeden. Utvalda byggnader inom dessa områden har besiktigats, dokumenterats och beskrivits. Fältinventeringen har kompletterats med studier av äldre arkivalie- och kartmaterial och litteraturgenomgång.

På en blankett (utarbetad av riksantikvarieämbetet) har därvid vissa data- som ålder, byggnads- och fasadmaterial, taktäckning, ev arkitekt m m - registrerats. Samtliga byggnader har därtill fotograferats (originalmaterialet förvaras i Landsantikvariens arkiv på Hamngatan 35 i Halmstad samt kopia i byggnadsnämndens arkiv).

Inventeringen har gett underlag för en värdering från kulturhistoriska utgångspunkter och rekommendationer till bevarandeåtgärder att beakta.

Förslaget till bevarandeplan ingår i en fördjupning av översiktsplanen för Laholms kustområde.

FÖRUTSÄTTNINGAR

BEVARANDELAGSTIFTNING

Till skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och miljö har vissa lagregler utformats. Dessa återfinns huvudsakligen i byggnads- och planlagstiftningen och i kulturminnesvårdens specialförfattningar. Byggnadslagstiftningens användbara delar i bevarandesyfte motsvaras i huvudsak av planerings- och markanvändningsfrågor, byggnadsvårdsfrågor samt av bygglovsprövningen. Till kulturminnesvårdens specialförfattning hör kulturminneslagen (KML). Genom naturresurslagen (NRL) och plan- och bygglagen (PBL), som infördes i juli 1987, ökar kommunernas ansvar för utformningen av den lokala miljön samt avvägningen mellan allmänna och enskilda intressen. Kommunerna har, med hänsyn till ovanstående, fått större ansvar när det gäller kulturminnesvårdens intressen.

Lagstiftning

Den 1 juli 1987 ersatte plan- och bygglagen (PBL) den äldre byggnadslagen från 1947 (BL) och byggnadsstadgan från 1959 (BS). I PBL har kulturvärdena fått en förstärkt ställning och såväl kommunen som den enskilde har fått ett större ansvar. Byggnadsnämnderna har givits en aktivare roll och större möjlighet att ställa krav på anpassning och hänsyn. Den enskilde fastighetsägaren har skyldighet att följa lagens bestämmelser oavsett om bygglov krävs eller ej och därvid möjlighet att rådgöra med byggnadsnämnden.

Naturresurslagen

Hushållningsregler finns i 2:a och 3:e kapitlet NRL. I 2:a kapitlet redovisas allmänna hushållningsregler om mark- och vattenområden som så långt möjligt skall skyddas,

I NRL 2:6 nämns härvid mark- och vattenområden som har betydelse från allmän synpunkt med tanke på områdenas natur- eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet.

Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen (SFS 1987:10, omtryckt 1992:1769) innehåller bestämmelser angående marks användning för bebyggelse, vilket skall föregås av planläggning. Grunddragen anges genom översiktlig planering och den närmare regleringen i detaljplan eller områdesbestämmelser. Såväl i den översiktliga planen som i detaljplanen kan anges de särskilda bestämmelser angående bebyggande och användning som kan finnas erforderliga. Med stöd härav ges skyddsmöjligheter för kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer. I plan- och bygglagen ingår därjämte bestämmelser om byggnadsnämnd, bygglov, rivningslov och marklov. Enligt 11 kap 1 § skall byggnadsnämnden bl a "verka för en god byggnadskultur samt en god stads- och landskapsmiljö" och "lämna råd och upplysningar i frågor som rör nämndens verksamhet".

3:e kap. Krav på byggnader.

1 § "Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärden på platsen. Byggnaderna skall ha en yttre form och färg, som är lämplig för byggnaderna som sådana och ge en god helhetsverkan".

Enligt PBL 3:1 ställs krav på att byggnader placeras, utformas och färgsätts så att den yttre miljön får en god estetisk kvalitet och att den anpassas till natur- och kulturvärden på platsen. PBL har härmed givit byggnadsnämnden en starkare och mer aktiv roll när det gäller att hävda estetiska kvaliteter direkt vid lovgivningen.

Kraven på anpassning till miljön kan hävdas även i alldagliga miljöer där man anser att det finns kvaliteter som är värda att ta hänsyn till. För att få ett starkare skydd och för att ge full rättsverkan åt kommunernas krav vid särskilt värdefulla byggnader kan man utfärda föreskrifter i detaljplan eller områdesbestämmelser, men detta är således ingen förutsättning för att ställa krav vid lovgivningen.

PBL 3:10

1 § "Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadernas särdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara."

Det innebär att boendekvaliteter i äldre hus, t ex goda rumssamband eller karakteristiska rumsvolymer bör bevaras. Kakejugnar, skåpssnickerier, dörrar och paneler skall behandlas på ett varsamt sätt. Det innebär också för bostäder att väggar och våtenheter endast bör flyttas om det är absolut nödvändigt.

Varsamhetskravet förutsätter att den som tänker genomföra ändringsarbeten sätter sig in i de värden som byggnaden har och tar tillvara dessa så långt det är möjligt med hänsyn till övriga krav som ställs i samband med ändring. Även de åtgärder som inte kräver bygglov omfattas av varsamhetskravet. I kravet på varsamhet ligger också krav på att hänsyn skall tas till möjligheterna för människor att bo kvar i ett område.

PBL 3:12

12 § "Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas".

PBL 3.12 utvidgar tionde paragrafen till att ändringar skall utföras på ett varsamt sätt så att olika värden tas tillvara. Tillämpningen bör utgå från vad som idag anses värt att bevara. Hit hör byggnader och miljöer som representerar olika tidsepoker, sociala förhållanden eller som värderas högt av en lokal opinion. Byggnader behöver således inte vara av byggnadsminnesklass för att detta krav skall kunna hävdas i varje enskilt bygglovsärende.

I första hand är det byggnadsnämnden, i Laholm miljö- och myndighetsnämnden, som skall bedöma om ett skyddsintresse skall kunna hävdas. Enligt 5 kap kan, i detaljplan eller områdesbestämmelser för denna typ av bebyggelse och enligt 8 kap, dessa krav utökas med bygglovplikt för underhåll och rivningsplikt av särskilt värdefull bebyggelse. Ersättningsreglerna i PBL innebär dock att fastighetsägare som kommer i kläm pga skyddsbestämmelserna eller vägras rivning kan få ersättning.

13 § "Byggnaders yttre skall hållas i värdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnaders värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär. Byggnader som avses i 12 § skall underhållas så att deras särart bevaras".

15 § "Tomter som tas i anspråk för bebyggelse skall anordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena

på platsen...".

Kommunens översiktliga bevarandeambitioner och särskilda bevarandeinsatser uttryckta i ett särskilt program för kulturminnesvård eller i en bevarandeplan, blir också framgent av avgörande betydelse för möjligheterna att ta hänsyn till den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen.

16 § "Vid sådan ändring av en byggnad för vilken byggnämnan krävs skall tomten anordnas så att den uppfyller kraven i 15 § i den utsträckning som efter omständigheterna kan krävas med hänsyn till kostnaderna för arbetets och tomtens särskilda egenskaper".

17 § "Tomter skall, oavsett om de tagits i anspråk för bebyggelse eller inte, hållas i värdat skick. ... Byggnadsnämnden kan besluta att plantering skall utföras och att befintlig växtlighet skall bevaras".

4:e kap. Översiktsplan

1 § "I översiktsplanen skall redovisas allmänna intressen som bör beaktas vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Av planen skall framgå 1. grund dragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden samt i fråga om tillkomst, förändring och bevarande av bebyggelse".

5 kap Detaljplan och områdesbestämmelser

1 § "Prövning av markens lämplighet för bebyggelse och reglering av bebyggelsens utformning skall ske genom detaljplan för...3. bebyggelse som skall förändras eller bevaras, om regleringen behöver ske i ett sammanhang".

2 § "Vid utformningen av en detaljplan skall skälig hänsyn tas till befintliga bebyggelse-, äganderätts- och fastighetsförhållanden som kan inverka på planens genomförande".

7 § I detaljplanen får "meddelas bestämmelser om...4. placering, utformning och utförande av byggnader, andra anläggningar och tomter, varvid...skyddsbestämmelser för byggnader som avses i 3 kap 12 § och rivningsförbud för sådana byggnader får meddelas".

16 § "För begränsade områden som inte omfattas av detaljplan kan områdesbestämmelser antas för att säkerställa att syftet med översiktsplanen uppnås...".

Med områdesbestämmelser kan i princip regleras vad som nedan citeras beträffande områden med detaljplan. Denna paragraf är emellertid ej tillämplig inom bevarandeplanens område, som omfattas av detaljplaner.

Ett starkare skydd för bebyggelsens kulturhistoriska och miljömässiga värden kan ges genom bestämmelser i detaljplan, som i detalj anger rätten att bygga och hur marken skall användas. Detaljplanen är bindande och har ett genomförande som är minst 5 år och högst 15 år. Detaljplanen kan innehålla skyddsbestämmelser och rivningsförbud. Bygglovsplikten kan införas för omfärgning av en- och tvåbostadshus och komplementbyggnader inom områden som utgör värdefulla miljöer samt för underhållsåtgärder på bebyggelse med särskilt bevarandevärde.

8:e kap. Bygglov, rivningslov och marklov

Generellt gäller enligt 1 § att bygglov krävs för att uppföra byggnader och göra tillbyggnader. I övrigt gäller bl a:

3 § "I områden med detaljplan krävs ...bygglov för att "färga om byggnader eller byta fasadbeklädnad eller taktäckningsmaterial samt för att gör andra ändringar av byggnader som avsevärt påverkar deras yttre utseende, ...".

Enligt 4 § krävs dock ej lov beträffande en- eller tvåbostadshus för att 1, "färga om byggnader inom områden med detaljplan, om byggnadens karaktär därigenom inte ändras väsentligt". Kommunen får dock enligt 6 § "för ett område som utgör en värdefull miljö bestämma att bygglov krävs för att ...2, inom områden med detaljplan färga om en- eller tvåbostadshus och komplementbyggnader. 3, underhålla sådan bebyggelse med särskilt bevarandevärde som avses i 3 kap 12 §".

8 § "Inom områden med detaljplan krävs rivningslov för att riva byggnader eller delar av byggnader, om inte annat bestämts i planen".

9 § "...Kommunen får i detaljplan besluta att marklov krävs för trädfällning...".

16 § "Ansökningar om rivningslov skall bifallas, om inte byggnaden eller byggnadsdelen...3, bör bevaras på grund av byggnadens eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde".

Plan- och byggförordning

Plan- och byggförordningen (SFS 1987:383) innehåller föreskrifter för tillämpningen av plan- och bygglagen.

Detaljplaneanvisningar

Riktlinjer för tillämpning ges i "Boken om detaljplan och områdesbestämmelser" där följande redovisning ges beträffande värdefulla byggnader och områden.

PBL:s regler om anpassning av åtgärder till befintlig värdefull miljö, PBL 3:12, gäller alltid även om inget särskilt bestämts om detta i planen. Ibland kan det ändå vara önskvärt att i planen avgränsa ett sådant värdefullt område. Det innebär att just detta faktum inte kan ifrågasättas vid kommande lovgivning. En sådan "anpassningsbestämmelse" är inte ersättningsgrundande. Om inget ytterligare bestäms om placering, utformning eller utförande behandlas dessa frågor i bygglovsskedet.

Beteckningen för värdefull miljö föreslås vara lilla "q" samt för rivningsförbud och skyddsbestämmelser lilla q kompletterat med index. Detta gäller såväl kvartersmark som allmän plats.

Q-kulturresevat betyder att marken får användas endast för befintlig, kulturhistorisk bebyggelse. Bestämmelsen innebär också att användningen i övrigt är helt fri till bostäder, kontor, handel, etc. Den enda begränsningen är att användningen inte får motverka syftet att bevara byggnaderna och att det inte uppkommer betydande olägenheter för omgivningen.

Markanvändningen Q = kulturresevat innebär inte automatiskt ett rivningsförbud men kan ändå leda till att rivning vägras med stöd av 8 kap 16 §. Om ett absolut rivningsförbud skall gälla behöver qI = rivningsförbud läggas till.

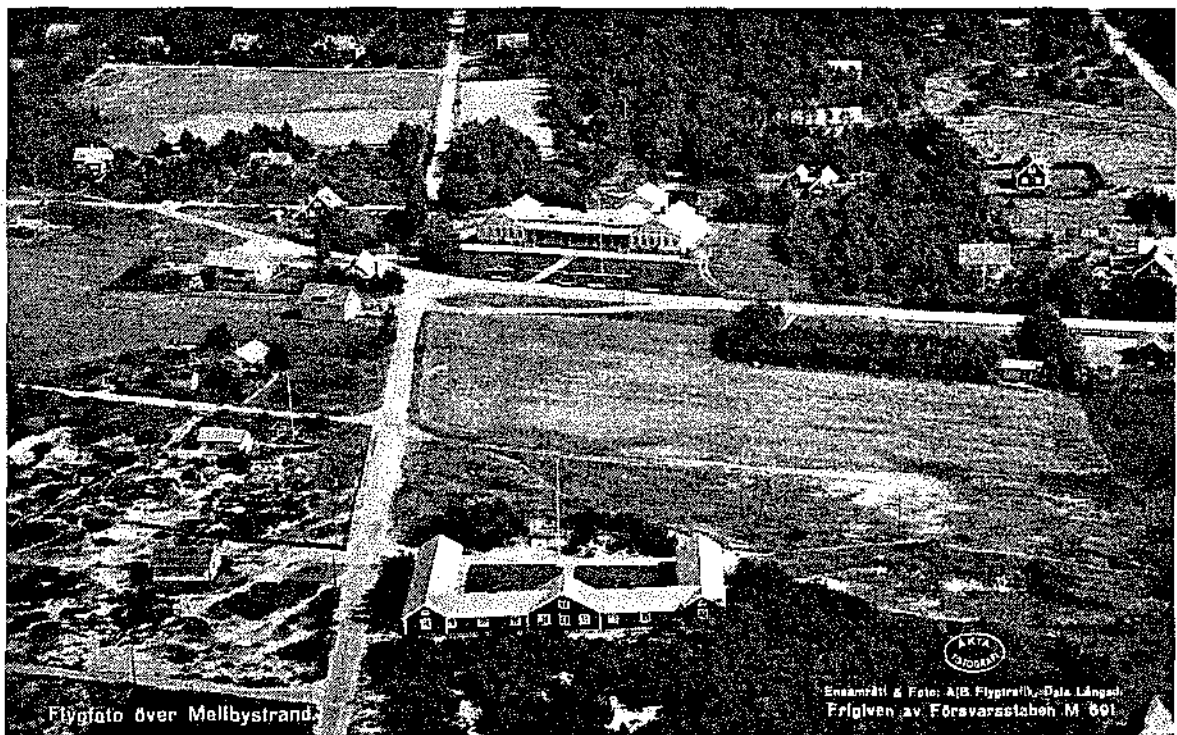
Kulturmiljövårdens specialförfattning-Kulturminneslagen (KML)

Lagen om kulturminnen trädde i kraft den 1 januari 1989. Den bygger till stora delar på de särskilda lagar och förordningar som tidigare funnits om fornminnen, byggnadsminnen, kyrkor, kyrkliga inventarier och begravningsplatser (SFS 1988:950). Detta för många svåröverskådliga regelkomplex har ersatts av en gemensam lag.

I lagens inledningskapitel slås fast att var och en har ett ansvar för vården av kulturmiljön. I propositionen markerades att denna grundläggande bestämmelse gäller i det breda perspektiv som anlagts i riktlinjerna för kulturmiljövårdens arbete. I propositionen betonades särskilt kommunernas ansvar, främst när det gäller att tillämpa plan- och bygglagen samt naturresurslagen.

Lagens andra kapitel innehåller bestämmelser om fornminnen som i allt väsentligt bygger på 1942 års fornminneslag. Det grundläggande skyddet, som alltid gäller för en fast fornlämning, består sålunda. I propositionen betonades att byggnadsminnesskyddet bör användas för att bevara ett ur riksperspektivet representativt byggnadsbestånd som allsidigt speglar hela vår historia och samhällsutveckling.

Tredje kapitlets bestämmelser ersätter regleringen i 1960 års byggnadsminneslag. Det grundläggande kravet att en byggnad skall vara "synnerligen märklig" för att komma ifråga som byggnadsminne har bibehållits. Numera kan lagskydd också ges byggnader som ingår i ett synnerligen märkligt bebyggelseområde, även om varje enskild byggnad inom området inte är speciellt märklig. Även trädgårdar, parker och andra anläggningar skall kunna förklaras som byggnadsminne.

ORGANISATIONER OCH MYNDIGHETER

Den enskilde fastighetsägaren har det största ansvaret för att en enskild byggnad vårdas och bevaras. Ett hus bevaras bäst genom att det används och att brukare/ägare därmed har intresse och vilja att underhålla det. Vård och bevarande är därjämte ett allmänintresse. I synnerhet när det gäller kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer. Genom information och kunskapsförmedling ökas förståelsen för de kulturhistoriska värdena och genom rådgivning och stödåtgärder främjas insatser för vård och bevarande. Härvidlag har kulturmiljövårdens företrädare en viktig roll alltifrån hembygdsrörelser på det lokala planet till riksantikvarieämbetet på riksnivå.

Intresseorganisationer

Hembygdsrörelse. I Laholms kommun finns sju hembygdsföreningar sammanslutna i Höks hembygdsrets. Förutom hembygdsretsen är Föreningen Gamla Laholm och Mellby Byalag lokalt förankrade historiekännare.

Kommunen har genom sitt planmonopol ett primärt ansvar för att kulturmiljövårdens intressen likaväl som andra allmänna intressen beaktas i den fysiska riksplaneringen. Detta ansvar har ökat sedan plan- och bygglagen införts.

Miljö- och myndighetsnämnden har genom bygglovsprövningen ansvaret för bebyggelsens utformning och miljöanpassning och icke minst hänsynstagande till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse enligt PBL/NRL. Nämnden har genom PBL fått en aktivare roll och större möjlighet att ställa krav på anpassning och hänsyn. Nämnden har också en ökad rådgivande funktion, inte minst i de fall där byggnadslov ej erfordras.

Kultur- och fritidsnämnden har till uppgift att främja den kulturella verksamheten och har ett allmänt bevakningsansvar för kulturmiljön och utgör remissinstans i plan- och byggnadsfrågor. Kulturnämnden tar initiativ till inventeringar och andra bevarandeinsatser samt informerar om och levandegör kulturmiljön på olika sätt. Nämnden kan i samband med planering och åtgärder för fritidsverksamheten medverka till att kulturmiljön görs levande och tillgänglig för allmänheten.

Landsantikvarien vid Hallands länsmuseum ansvarar för vissa delar av kulturmiljövården och medverkar bl a med utredningar och bedömningar av ärenden som handlägges inom länsstyrelsen. Landsantikvarien svarar som expert för kulturhistorisk granskning av plan- och byggfrågor och lämnar råd och hjälp åt kommuner och enskilda bl a i frågor som rör byggnadsvård. Landsantikvarien utför kulturhistorisk dokumentation, bebyggelseinventeringar och arkeologiska undersökningar, samt yttrar sig till Länsstyrelsen i ärenden som rör förändring av

kyrkor samt utför antikvariska kontroller.

Länsstyrelsen är regional myndighet för kulturmiljövården och beslutar i ärenden enligt kulturminneslagen. Länsstyrelsens kulturhistoriske expert är länsantikvarien som handlägger ärenden rörande kulturmiljövården.

Riksantikvarieämbetet är central myndighet för kulturmiljövården. Ämbetet skall genom information, råd och anvisningar biträda länsstyrelsen och länsmuseet i deras arbete.

BEVARANDEFÖRSLAG

Avsikten med föreliggande rapport har i första hand varit att presentera ett bevarandeförslag, men också att på ett så allsidigt sätt som möjligt karakterisera de yttre helhetsmiljöerna i Mellbystrand, Skummelövsstrand och Skottorp. Av största vikt är inte enbart själva byggnaderna i samhällena utan också trädgårdar, övrig vegetation och andra karakteristiska inslag som sammantaget rymmer värdefull historisk information om samhällenas framväxt.

Plan- och bygglagen

PBL:s krav på byggnader m m formuleras bl a i 3:e kapitlets 1:a paragraf:

"Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Byggnaderna skall ha en yttre form och färg, som är lämplig för byggnaderna som sådana och som ger en god helhetsverkan".

Därtill sägs i 10:e paragrafen att "...ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadernas särdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas tillvara..."

För ett urval särskilt värdefulla byggnader kan kraven höjas enligt 12:e paragrafen: "Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas".

Den praktiska tillämpningen av PBL i nämnda delar (som i och sig gäller generellt) underlättas om det finns ett uttalat skyddsintresse genom ett kommunalt beslut t ex i ett bevarandeprogram.

Kulturhistoriskt värde

Begreppet kulturhistoriskt värde har brukats med skiftande innebörd under olika tider och i växlande sammanhang. Byggnader med kulturhistoriskt värde utgör ingen skarpt avgränsad grupp, värdet är något som i varierande grad kan tillmätas betydande delar av byggnadsbeståndet. Med begreppet kulturhistoriskt värde vill man dock belysa särskilda egenskaper i den byggda miljön. Grundläggande är att en byggnad i princip är värd att bevara om den har något att berätta om sin tid. Det betyder att den måste kunna säga något om äldre tiders samhällsmiljö, byggnads- och bostadsskick, arbetsförhållanden, sociala villkor, näringsliv eller estetiska ideal.

Byggnaden bör ha en sådan ålder att ett kulturhistoriskt perspektiv kan anläggas. Varje objekt måste förutom från rikssynpunkt dessutom bedömas ur regional eller lokal synpunkt. Bedömningsgrunderna i övrigt kan indelas efter begreppsparen sällsynthet-representativitet, ursprunglighet-förändring samt objekt-miljö.

Stora delar av den befintliga bebyggelsen i vårt land har ett kulturhistoriskt värde. Detta varierar i olika typer av byggnader och bebyggelse. Värdet kan vara knutet till huset ur ett arkitekturhistoriskt och/eller teknikhistoriskt perspektiv. Byggnadens grad av ursprunglighet inverkar på bedömningen. Dessa kriterier samverkar på olika sätt. En byggnad kan alltså vara märklig både på grund av sällsynthet och konstnärligt (arkitektoniskt) värde och samtidigt av stor betydelse för den omgivande miljön (miljövärde).

Av kulturhistorisk betydelse är i vilken utsträckning byggnaderna bevarat sin ursprungliga karaktär (autenticitet) och illustrerar en historisk miljö på ett rättvisande sätt. I de gamla stadskärnorna samt i bostadsområden och centrumbildningar från vårt århundrade är helhetsmiljön av stort värde. I en mera enhetlig och starkt traditionsbunden miljö kan därför förändringen av ett enda hus vara ett svårt ingrepp.

Urval

För att i Mellbystrand, Skummeslövsstrand och Skottorp praktiskt genomföra ett bevarande från kulturhistorisk synpunkt förutsätts ett urval och en prioritering av byggnader/miljöer. Urvalet måste dock syfta till att omfatta olika typer av bebyggelse, representativa för orten och olika tidsperioder, samtidigt som det speglar olika näringar och funktioner i samhället. Viktigt för värderingen är vilken bebyggelse som varit karakteristisk för ortens utveckling.

Bevarandeförslag

Det huvudsakliga innehållet i bevarandeförslaget är att ett tvärsnitt av ortens bebyggelsehistoriska bestånd samt återstående bebyggelsemiljöer bibehålls intakta.

För de i bevarandeförslaget upptagna byggnaderna bör gälla att rivning endast bör ske om tekniska undersökningar och övriga förprojekteringar visar att ett bevarande inte går att genomföra. Vid eventuell förändring av bebyggelsen skall byggnadernas ursprungliga utseende vara vägledande. Vid nödvändiga kompletteringar bör nybyggnad underordnas befintlig bebyggelse.

Att ett urval gjorts innebär inte att övrig bebyggelse saknar betydelse ur kulturhistorisk synpunkt och därför fritt kan rivas eller förändras. Snarare bör förslagen till riktlinjer för vård och bevarande bli normgivande för all befintlig

bebyggelse i Mellbystrand och Skummeslövstrand.

De ställningstaganden beträffande bebyggelsens kulturhistoriska värde som gjorts bör kunna omprövas om nya kunskaper om bebyggelsen ger anledning härtill eller om förutsättningar för urvalet ändras av andra skäl. Beträffande bevarandeförslaget, såväl vad gäller byggnaderna som övriga redovisade inslag i den fysiska miljön, förutsätts generellt att eventuella förändringar sker i samråd med antikvarisk expertis.

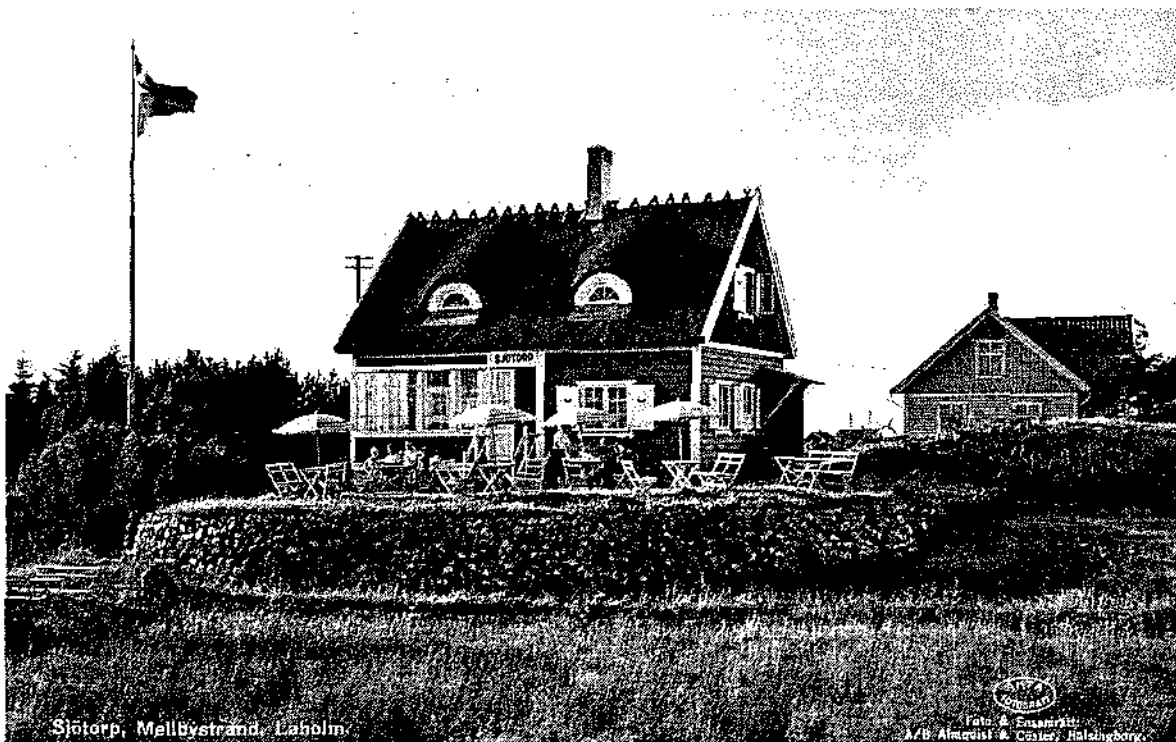
Redovisning

Redovisning sker genom beskrivning av kulturhistoriskt särskilt värdefulla miljöer och objekt, samt kartor. Den från kulturhistorisk synpunkt mest värdefulla bebyggelsen har särskilt markerats på följande sätt:

Byggnadsklass 1 Kulturhistoriskt särskilt värdefull byggnad, som inte får förvanskas.

Byggnadsklass 2 Kulturhistoriskt värdefull byggnad, vars kulturhistoriska särdrag skall beaktas.

Miljöbeteckning M Område med särskilt kulturvärde med stor betydelse för stads- respektive miljöbilden.

BYGGNADSVÅRD

I byggnader avspeglas skiftande byggnadstradition och historia. Byggnaderna berättar om tidigare generationers levnadssätt, arbetsmetoder och materialtillgång. En äldre byggnad är oftast en ren hantverksprodukt. Endast byggnadstekniskt goda lösningar har överlevt under årens lopp. Idag har vi en helt ny industriell byggnadsteknik där materialkunskap och individuell hantverksskicklighet har små möjligheter att utvecklas. På ett par decennier har kunskapen om den äldre byggnadstekniken blivit alltmer sällsynt och därmed också kunskapen om hur en traditionell byggnad bör skötas och underhållas.

Eftersom det inte finns några underhållsfria material är alla hus i behov av fortlöpande underhåll. Vid renovering av äldre hus bör traditionella material och tekniker användas. De är oskadliga för huset och lätthanterliga även vid kommande reparationstillfällen. Nya material och tekniker kan på kort tid fördärva såväl husets stomme som dess utseende.

En viktig regel vid renovering av äldre hus är att utgå från, och ta hänsyn till det enskilda huset och dess egenvärde. En byggnads utseende är ett resultat av samverkande faktorer. Material och teknik skapade bestämda ramar för byggarens handlingsfrihet, men gav också bebyggelsen en enhetlig karaktär genom återkommande proportioner, lika taklutning, fönsterstorlek och fönsterspröjsning.

Mot denna innehållsrika tradition ställs vår tids byggnadskultur som domineras av enhetliga material och byggnadstyper spridda över hela landet.

Med de tekniska och ekonomiska resurser som idag tillhandahålls har resultatet ofta blivit en direkt inbjudan att modernisera alltför effektivt utan hänsyn till äldre inslag och material. Många byggnader har på detta sätt helt eller delvis förlorat den ursprungliga karaktären. Omfattande ombyggnader har dessutom prioriterats i lånegivningen framför underhåll. Med varsamma metoder är det idag fullt möjligt att tillföra en byggnad de flesta moderna bekvämligheter utan att fördärva dess unika egenskaper.

En stor del av en byggnads kulturhistoriska värde ligger i att en tidstypisk karaktär finns bevarad i dess exteriör. Tyvärr blir många byggnadsdetaljer föremål för förändringar. Förändringarna motiveras ibland av praktiska skäl, men lika ofta är det rent oförstånd som förorsakar utbyte av t ex värdefulla snickerier och bortförande av kakelugnar. Tekniska nämnden och länsmuseet (Landsantikvarien) lämnar i varje enskilt fall anvisningar i kulturhistoriska frågor.

Allmänna råd och riktlinjer

Exteriör

Fasad. Viktigast är att kulturhistoriskt värdefulla byggnader får bibehålla sina fasader i oförändrat skick. I första hand gäller detta fasadernas material och färgsättning. Träpanelen är utmärkande för svenskt byggnadsskick under de senaste två århundradena. Panelen är en väsentlig del av husets arkitektur och bör därför bibehållas. Paneltyper varierar både lokalt och tidsmässigt. Vanligt förekommande fasadklädsel bland den äldre sommarstugebebyggelse är både fasspont och stående lockläkt (både profilerad och icke profilerad). I den senare generationen sommarstugor, sportstugorna, är stockpanelen vanlig som fasadklädsel. Skadade delar av panelen kan bytas mot nya med samma utseende. Man bör dock undvika att byta hela panelen- de bräder och lister som kan användas igen bör bibehållas. Om paneltypen inte finns i handeln kan den beställas till en ringa merkostnad. Mindre skadade partier kan med fördel bytas ut mot snedsågade passbitar. Det är en traditionell metod att återställa skadade panelpartier. Främmande material såsom plast, plåt och fasadtegel bör definitivt undvikas.

Taket ger en alldeles särskild karaktär åt huset. Takvinkel, takfot, taksprång och takmaterial berättar om byggnadens ursprung, funktion och hemvist. Det är därför önskvärt att det bevaras i största möjliga utsträckning. Svaga punkter i takkonstruktionen, som vid skorsten, kupor, avtäckningar och vid stuprör, bör noga undersökas då dessa vid läckage kan orsaka svåra rötskador. Sådana kan uppkomma om utrymmet närmast under yttertaket inte är ordentligt ventilerat.

Helst bör det ursprungliga takmaterialet, vanligtvis taktegel, bevaras. Betongpannor kan visserligen vara billigare, men bör inte användas, då de ger taket ett helt nytt utseende och dessutom är avsevärt tyngre än taktegel. Takmaterial av sorten "plegel", alltså tegelimiterande takskydd bör undvikas. Vid omläggning av plåttak bör den äldre detaljutformningen följas beträffande plåtstorlek, färg och falsning, då detta har stor betydelse för husets karaktär. Nya takmaterial passar utseendemässigt inte på äldre byggnader. Om ett modernt material ska användas, bör det ha samma karaktär och färg som det ursprungliga.

Vindskivor och andra detaljer bör utformas som de ursprungliga med samma mått och kulör.

Vid ommurning av *skorstenar* bör den yttre formen bibehållas, inte minst det utkragade krönet med plåtavtäckningen som en viktig detalj.

Dörrar och portaler är delar av husets arkitektur och har stor betydelse för åldersbestämning, och social tillhörighet. De flesta ytterdörrar ägnades förr omsorgsfull utformning och tillverkades av virke med mycket hög kvalitet, som är svår att uppbringa idag. Före 1940 var sk fyllningsdörrar allmänna. De består av ett ramverk, hopfogat med trätappar och infällda lösa fyllningar, speglar.

Fönstrens storlek, spröjsning och placering har avgörande betydelse för en byggnads utseende. En ändring av dessa faktorer kan få katastrofala utseendemässiga följder. Spröjsindelningen hade tidigare en teknisk funktion och förklaras av att man inte kunde tillverka stora glas. Varje tidsperiod har haft sin karakteristiska fönsterstorlek och spröjsning, vilket bör respekteras vid eventuell ombyggnad.

Äldre fönster, tillverkade av utvalt tätvuxet kärnvirke, är oftast kvalitetsarbeten som det lönar sig att reparera och underhålla. Gamla fönsterbeslag bör bevaras då de både pryder och stärker bågen.

Snickerier i form av dörr- och fönsteromfattningar, verandor, tak- och sockellister och andra snickerier är viktiga att bevara som centrala delar för byggnadens uttryck. Skadade delar bör bytas mot nya med samma utseende och profilering. Alla delar som är i användbart skick skall bibehållas. Eventuell äldre ytterdörr bör bevaras.

Interiör

Dörr- och fönsterfoder, taklister och golvsocklar mm bör bibehållas på motsvarande sätt som de utvändiga snickerierna.

Äldre brädtak och brädgolv bör bevaras även om de av praktiska skäl döljs av modernare tak- och golvmaterial.

Vid nybebyggelse

Färgsättning

Färgsättningen är viktig för helhetsintrycket och bör därför knyta an till den lokala färgtraditionen. Vid ommålning bör samma färgtyp som tidigare användas, speciellt om underlaget består av slamfärg, oljefärg eller trätjära. Den traditionella slamfärgen "Falu rödfärg" är billig och mycket lättarbetad. Slamfärgen kräver sugande underlag och en enda strykning med plast eller oljefärg omöjliggör därför en återgång till rödfärg.

Oljefärg

Paneler av hyvlat virke underhålls bäst med linoljaoljefärg. Plast, latex eller akrylatfärger

har osäkra åldringsegenskaper och kan ge problem vid ommålning. Laserande färger ger något sämre skydd än täckande färger och har kortare ommålningsintervall. Borttagning av gammal oljefärg bör ej ske genom starka kemikalier eller sandblåstring. En kombination av luttvättning och skrapning är skonsammare.

Husens fasader är en del av vår gemensamma miljö. Valet av kulör är därför av stor betydelse. I vissa fall krävs även bygglov. Nedan följer sex enkla råd vad gäller fasadfärg:

- Varje tids- och stilperiod har haft sin egen karakteristiska färgskala. Respektera och återskapa den. Kontakta byggnadsnämnden eller länsmuseet.
- Tänk även på att anpassa byggnaden till de omgivande husen och dess färgsättning - t ex de övriga husen längs en gatusträckning eller i ett kvarter.
- Tänk på helheten i exteriören. Färgerna på fasaden, snickerierna och taket måste stämma överens sinsemellan. Ransonera antalet kulörer!
- En tillbyggnad bör ha samma material och färgsättning som ursprungshuset.
- Undvik att måla stora ytor i intensiva skarp kulörer. Kulörens färgstyrka ökar ju större ytan är. Detaljer som snickerier är mycket lättare att måla om, om man inte skulle vara nöjd med resultatet.
- Använd endast sk kalkäkta färgpigment vid kalkavfärgning. Dessa pigment kommer från naturen och ger var för sig och i inbördes kombination vanligen ett harmoniskt resultat.

Energisparplanering

Hus har alltid förändrats och anpassats till nya krav. Förr var detta inga större problem, eftersom om- och tillbyggnader utfördes med traditionell hantverksteknik och med lokala, välkända byggnadsmaterial. Idag har vi medel att totalt omdana bebyggelsen och förändringstakten är betydligt högre. Det gör att vi måste vara särskilt aktsamma då vi rustar upp våra hus, så att ingreppen inte blir förödande.

Dagens energisparsatsning har inneburit att många hus tilläggsisolerats utvändigt och därmed fått en helt ny fasad. För att spara energi behövs emellertid sällan så omfattande byggnadstekniska åtgärder. I de flesta hus kan tvärtom mycket energi sparas med enkla, billiga metoder som inte förändrar husens utseende.

När det gäller invändig tilläggsisolering av puts- och tegelfasader finns det en risk att

ytskiktet blir för kallt och fryser sönder.

Vid byte och förändring av fasadmaterial ersätts träfasader ofta med tegel, förgrovd träpanel eller plåt. Plåtbeklädnaden är ett hårt och okänsligt material som åldras fullt, bucklas lätt och är mycket svårt att fräscha upp. Plåten har av fabrikanterna kallats underhållsfri, vilket i realiteten innebär att den inte går att underhålla.

Vid byte av fasad- och takmaterial blir husen oftast mörkare genom att man använder mörka lasyrfärger på träpaneler, färgstarka lackpaneler, mörka fabriksmålade plåtdetaljer och svarta betongpannor på taken. Fasaderna förenklas också, då rent dekorativa element som listverk och omfattningar tas bort. Många byggnadsdetaljer byts också ut, förenklas och anpassas till husets nya stil. Anslutningar vid förstukvistar, takfall, burspråk och grunder förgrovas. Vid byte av fönster förändras ofta storlek och fönstret. Fönstren flyttas sällan ut i samband med tilläggsisoleringen, utan djupa fönsternischer står som hål i den nya fasaden.

Litteratur för råd i byggnadsvård:

Björk, C, m fl: *Så byggdes husen 1880-1980*, Stockholm 1983

Centrum för byggnadsvård, Gysinge: *Reservdelar till gamla hus*

Drange, T, m fl: *Gamle Trehus*, Oslo 1983

Fridell Anter, K och Wannfors, H: *Så målade man*, Stockholm 1992

Gustavsson, G: *Skansens handbok i vården av gamla byggnader*, 1981

Hidemark, O, m fl: *Så renoveras torp och gårdar*, Västerås 1982

Lepasoon, Urve: *Byggnaders sördrag. En stilhistorisk handbok 1880-1960*. Karlskrona 1995.

Linn, B: *Husen vi äger, en tillgång att vårda*, 1978

Riksantikvarieämbetet: *Byggnadsmåleri med traditionella färgtyper*, Stockholm 1989.

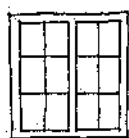
Svensk Byggtjänst: *Färg på trähus*, Stockholm

Rudberg, Eva: *Funktionalismen - värd att vårda*. 1992.

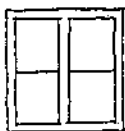
Spara och bevara: Råd och riktlinjer för energisparande i kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. RAÄ 1981.

Thurell, S: Vård av trähus, en handbok i vård och upprustning av gammal träbebyggelse, Falköping 1993.

Material och hantverkare. Landsantikvarien vid Hallands läns museer. Sammanställning av adresser över hantverkare och materialleverantörer. Kan rekvireras för en mindre kostnad från byggnadsnämnden och läns museet.

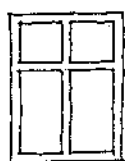
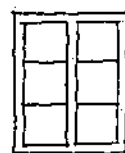
sent 1700-tal

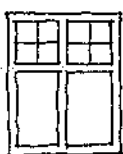
tidigt 1800-tal

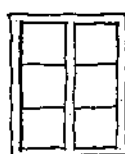
1800-talets mitt

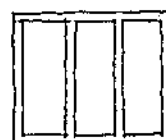
sent 1800-tal

sekelskiftet 1900

1920-tal

1930-tal

HISTORIK

Förhistorisk tid

Under den senaste istiden var Halland helt täckt av inlandsisen. Jämfört med nordligare delar av landet utövade den emellertid inte samma tryck, varför landhöjningen här inte är jämförbar med den som ägt rum, och fortfarande pågår i norra Sverige.

De äldsta delarna av Halland blev fria från inlandsisen omkring år 12 000 f Kr. Områden i nuvarande Laholmsbukten som omkring 7 000 f Kr var land, har emellertid senare satts under vatten. Sannolikt bör det ha funnits en kringströvande men inte bofast befolkning redan omkring 8 000 f kr, vilken vandrat längs kusten och floddalarna. Landskapet utgjordes av en karg tundra med lavar. Den tundraliknande vegetationen ersattes stegvis med kråkris och tall för att senare övergå till björk- och tallskog med inslag av hassel. Fynden från stenåldersboplatserna utgörs huvudsakligen av flintredskap och avfall från tillverkningen. Flintan förekommer längs kusten, men kan i viss utsträckning ha importerats från Danmark. Några flintgruvor är inte kända i Halland.

Då det inventerade området karakteriseras av strandlandskap är de arkeologiska fynden ringa. I Skummeslövsstrand har gjorts ett depåfynd av fyra kärnyxor från stenåldern. Dessa påträffades vid brunnsgrävning i ett torvlager under ett ca 1,5 meter tjockt sandlager. Utmed Smedjeån finns gravfynd som daterar sig till yngre järnålder.

Historisk landskapskaraktär

Kuststräckan präglas av breda sandstränder med sanddyner. Landskapet innanför är flackt. Under historisk tid var kusten en vidsträckt utmark som sträckte sig från Skånegränsen i söder till Genevadsåns mynning i norr. Utmarken var mellan en och tre kilometer bred och utgjordes av flygsandområden samt flogar (våtmarker) av olika storlekar och fodervärde. Strax innanför kustdynerna fanns ett tiotal strandsittarboställen med tillhörande intag. För övrigt saknades bebyggelse. I sin mellersta del följde utmarksgränsen i stort sett Smedjeåns sträckning. Söder om Mellby utvidgade sig beteslandskapet ett par kilometer österut, den så kallade Östra utmarken söder om Laholm. Söder om Lagan dominerades bebyggelsen av två stora byar, Skummeslöv och Mellby. Bebyggelsen var före skiftena till största delen samlad till Skummeslövs och Mellbys bytomter. Det förekom även enstaka gårdstomter och torp, företrädesvis på gränsen mellan inägo- och utmarken. Den norra delen av utmarken ägdes samfällt av Mellby, Trulstorp och Åmot och den

södra delen av Skummeslöv. Gränsen följde i början av 1800-talet sockengränserna.

Det finns även uppgifter om en försvunnen enhet vid namn Höka alldeles söder om Lagåset. Enheten har satts i samband med namnet på häradet Hök och skulle då ha utgjort häradets ursprungliga tingsplats. Möjligen kan ett äldre odlingslandskap döljas i sanden.

Utvecklingen under 1800-talets andra hälft var dramatisk. Fram till 1920 hade åkern erövrat större delen av den tidigare betesmarken. I samband med skiftena bildades ett stort antal nya fastigheter och bebyggelsebilderna ändrades radikalt när ett stort antal nya gårdslägen etablerades vid nyodlingarna till följd av hemmansklyvning och utflyttning. Den kustnära bebyggelsen ökade och strandsittarboställena kompletterades med agrara gårdsbruk. Vid sekelskiftet började enstaka sommarbebyggelse etableras på den tidigare utmarken nära stranden. Efter 1920 växte framförallt fritidsbebyggelsen genom att en del hemman delade upp sina strandskiften och exploaterade dem för fritidshus.

Skogs- och flygsandsområden

I södra Halland och Falkenberg hittas flygsanddyner vid de långa sandstränderna och en eller ett par kilometer innanför dessa. Torr sand transporterades med kraftiga vindar in över de öppna markerna. Sandflykten tycks ha varit särskilt stor under historisk tid. En orsak kan ha varit böndernas samlande av den ilandflutna tången, vilket givit vinden fri framfart på sandstränderna. Sanddynerna och flygsandfälten hör till de yngre jordarterna i landskapet. Närmast stranden pågår en ständig uppbyggnad, omlagring och nedbrytning av sanddynerna.

Den äldsta tillgängliga kartan över södra Halland daterar sig till år 1750. Kartans primära syfte var att ge en översiktlig bild av flygsandens utbredning i området. I kustområdet fanns vid denna tid en fattig vegetation bestående av "små ljungfläckar" och "slät ljung", som kring Skummeslöv och upp till Lagan delvis utnyttjades till bete. Problemet med flygsanden var känt i skriftliga källor från 1500-talet då kungen uppmanade befolkningen att sätta upp och underhålla sandgården. Under 1600-talet förvärrades problemet och kung Christian IV befallde bönderna att sätta upp sandstaket. I Hökafältets södra del finns en öst-västlig drygt 100 meter lång sandvall som möjligen kan utgöras av en översandad hägnad. Utmarkszonen innehåller därutöver flera gravhögar av bronsålderskaraktär och på senare år har förhistoriska boplatser påträffats och undersökts arkeologiskt.

Norr om Mellbystrand breder Hökafältet ut sig i nord-sydlig riktning. Genom Lagans förändrade utlopp i havet hade med åren bildats ett sammanhängande flygsandfält

som benämndes Hökafältet. Vid tiden för storskiftet beslöt man att Hökafältet inte skulle skiftas då marken betraktades som obrukbar och svår att värdera. Enligt en utmarkskarta över Mellby m fl byar finns "Ödeshemmanet Hökagårdens ägor och forna läge" markerat. Namnet vittnar om att här kan ha funnits bebyggelse som övergavs före år 1646. Någon gård fanns nämligen inte upptagen i jordeboken från detta år.

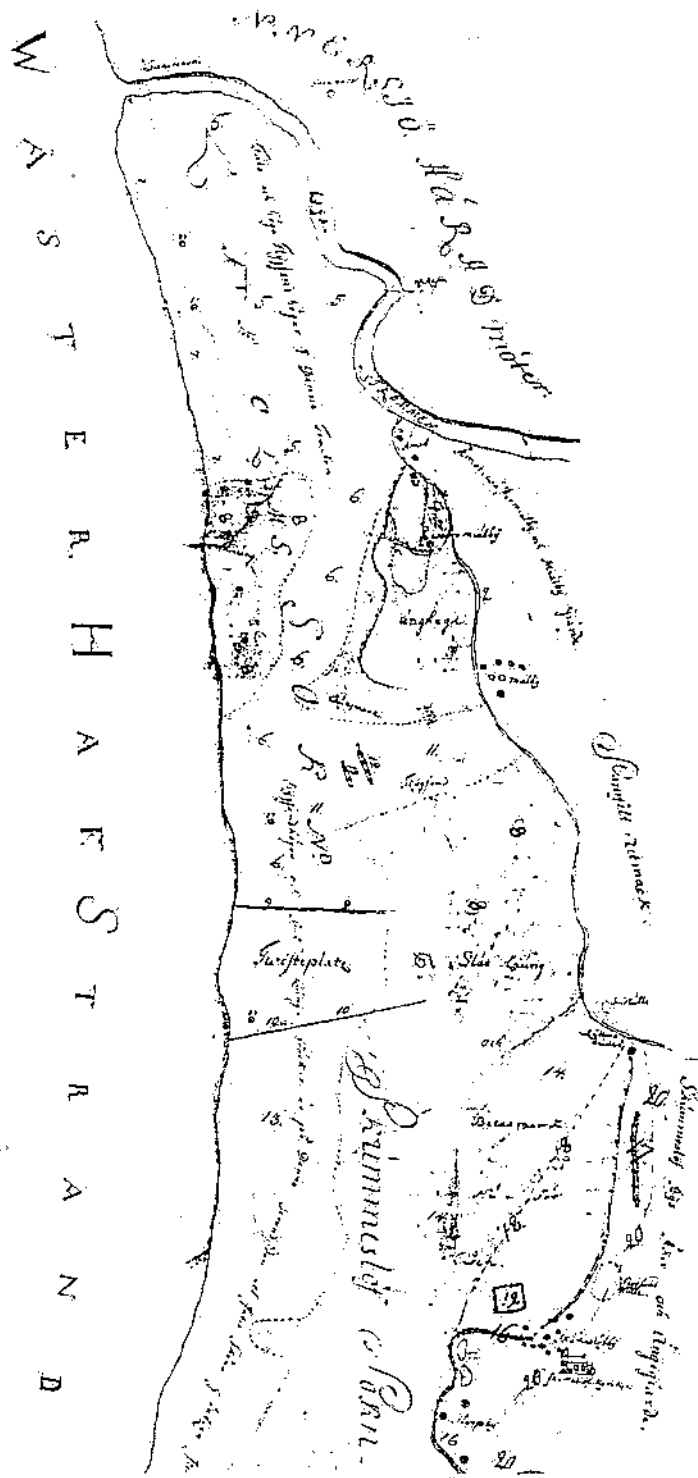
Innan människan på allvar påverkade landskapet fanns lövskogar dominerade av bergek på torrare, och klibbal på fuktigare marker på flygsandfälten. Genom svedning, tamboskapens betning m blev kusttrakterna dock tidigt skoglösa och sanddriften startade. Pollenanalyser har visat att sandflykt troligen förekom redan på bronsåldern.

På Hökafältet hade man svåra problem med sandflykt. Att binda sanden genom plantering av sandhavre eller strandråg visade sig vara både kostsamt och tidsödande. Flygsandsfältet kom därför att överlämnas till Kronan år 1853. Området omfattade 366 hektar. Med tiden övergick man till plantering av tall och bergtall, vilket visade sig vara de lämpligaste trädslagen. Ända fram på 1920-talet var skogsbeståndet så obetydligt att man hade vid utsikt mot söder.

Som jämförelsesiffror kan nämnas att år 1819 hade flygsandfälten i Halland en areal av 7 890 tunnland medan arealen år 1940 inskränkte sig till ca 400 hektar.

Till följd av den ökade växtligheten i området kom djurlivet att utvecklas och tillgången på vilt i området blev riklig. Drevjakter sattes igång och vid tre tillfällen, 1899, 1903 och 1906, deltog kung Oscar II tillsammans med svenska stormän och utländska diplomater i jakter på Hökafältet.

I Skummeslöv är all skog att betrakta som skyddsskog, som ursprungligen planterats i syfte att förhindra sandflykt. Närmast havet skapades en tångallmänning som omfattade ca 200 tunnland. I denna allmänning fick samtliga hemman i Skummeslöv, Allarp, och Lögnäs del beroende på fastighetens storlek. Tången var åtråvärd som gödningsmedel i jordbruket.

Flygsandkarta över Mellbystrand och Skummeslövsstrand från år 1750.

Naturvärden

Den långa sammanhängande stranden i Laholmsbukten har skiftande karaktär. Vid norra Mellbystrand går en tydlig skiljelinje i strandens och sanddynernas utformning. Norrut är sanden grovkornig, vilket gett upphov till en sluttande, lös strand kantad av höga och väl utbildade sanddynor. Söderut är sanden mer finkornig, vilket ger en plan, fast strand och låga sanddynor. År 1972 beslöt man att omvandla kronoparkerna Snapparps och Höka flygsandfält till naturreservat. Den botaniska undersökningen av området visade att sandkusten representerade en i många avseenden ursprunglig biologisk miljö, varför det var av stort vetenskapligt värde att bevara den i naturligt skick. Ytterligare ett naturreservat i området är Skummeslövs norra och södra sanddynområde.

Kronoparken Snapparp och Höka flygsandfält utpekades av Länsstyrelsen som skyddsvärda områden genom deras betydelse för kännedom om landets natur och allmänhetens friluftsliv.

Laholmsbukten, tillsammans med Eldsbergaåsen, Genevadsåsen och Lagan, förklarades som riksintresseområde för naturvärden år 1988. Området utgörs bl a av havsbukt, sandvandringsskust, flygsandfält, tallskog och vandrande åmynningar som sammantaget hyser en rik flora och fauna. Laholmsbukten är dessutom förklarad som riksintresseområde för friluftslivet eftersom kuststräckan har en av landets längsta sammanhängande stränder.

Området ger en mångsidig bild av landskapets utveckling efter den senaste nedisningen samt de processer som präglar en sandvandringsskust. Genevadsån och Lagan är de främsta exemplen i landet på för sandvandringsskuster karakteristiska avlänkade åmynningar. Laholmsbukten är dessutom en välkänd sträck-, rast-, och övervintringslokal för vadare och sjöfågel.

Fiske och andra havsnärings

Den halländska kustbefolkningen har, till skillnad från kustborna i Bohuslän, av tradition främst varit jordbrukare. Vid slutet av 1500-talet utvecklades Träslövsläge till fiskesamhälle och är idag Hallands största fiskeläge. Det halländska kustfisket var dock ända fram till 1800-talets början outvecklat. Fisket var främst en bisyssla för vissa kustbönder och obesuttna och bedrevs med enkla redskap. Under 1800-talet ökade befolkningen kraftigt och jordbruket klarade inte att försörja alla. Många hallänningar utvandrade till Amerika, medan andra såg fisket som en räddningsplanka. Det var de sk strandsittarna som slog sig ner på betesmarkerna (utmarkerna) vid havet. Kring stugorna hade strandsittarna i regel mindre odlingar

och ofta en gris eller ko. Dessutom gjorde de dagsverken hos traktens bönder. Närheten till havet skapade dessutom behov av vissa vakt- och tillsyningsfunktioner.

Ett stycke innanför Lagans utlopp finns än idag bevarade småskaliga fiskhamnar, knutna till ett fåtal gårdar som baserar sin ekonomi på både fiske och jordbruk. I anslutning till en av hamnarna finns dessutom både båthus och torkställningar avsedda för laxnäten bevarade (Snapparp 1:4).

Strandroddarna och kustvakten hade till uppgift att se till att lagen upprätthölls i området. Spritsmuggling i Laholmsbukten var vanlig ända in på 1900-talet. Kustvakten var tilldelad ett särskilt kustavsnitt där ansvarsområdena bestod i att övervaka smuggling, rapportera om förlista fartyg samt att övervaka att fiskemetoderna var de riktiga. Kustroddaren var medhjälpare till kustvakten och företog bl a inspektionsturer i området.

Strandskalsstrykning var termen när man i Mellbystrand samlade eller "strök" mussel- och snäckskal med en håv på stranden. Skalen såldes sedan till lantbrukare som använde dem krossade som kalktillskott till hönsfoder. Denna verksamhet fortgick fram till 1960-talet.

De torp och gårdar som legat i närheten av stranden har vanligtvis försörjt sig på både fiske och småskaligt åkerbruk.

Badhistorik

Bad- och kurortsmiljöer började utvecklas i Sverige under främst 1700- och 1800-talen. Vatten och havsbad förknippades då allmänt med medicinska åtgärder och som kurmedel vid olika typer av sjukdomar och åkommor. Brunnsorterna med sina hälsokällor är av tidigare datum än havsbadorterna och var också i många fall föregångare till dessa.

Havsbad var till en början alltså först och främst ett kurmedel. I slutet av 1700-talet började man bada vid den engelska kanalkusten och detta bruk nådde snart Sverige. Den tidigaste havsbadorten var Gustavsberg, nära Uddevalla, som började med sin badverksamhet i början av 1800-talet. Den stora respekten för havet förhindrade direkta havsbad. Baden företogs antingen inomhus i badkar där havsvatten värmdes upp, eller i kallbad i badhus omgärdade av plank. De första badinrättningarna omgavs av lummig växtlighet och inte av det karga kustlandskapet. En omvärdering av kustlandskapet utvecklades med tiden och badorter vid havet kom snart att bli populära, t ex Särö och Varberg i Halland samt Strömstad och Lysekil i Bohuslän.

Omvandlingen från kurbad till solbad gick dock långsamt i början. Ännu på 1880-talet var det otänkbart att solbada och gå direkt i havet från en sandstrand. I skånska Mölle inrättades på 1910-talet ett gemensamhetsbad. Mölle kallades vid denna tid för "vår mest kontinentala badort".

Badortsliv

Hallandskusten utvecklades från seklets första år till ett av vårt lands mest betydande turistområden. I Halland fanns under 1800-talet tre badorter Varberg, Särö och Gottskär. Olika former för inkvartering av sommargästerna tillkom. Varberg etablerade sig dels som havskurort, med flera former av medicinska bad, dels som ordinär badort. Halmstad lade ner sin vattenkuranstalt, men utnyttjade i större omfattning sina strandtillgångar sydost om staden och i nordväst. Till en början var det brukligt att man hyrde rum hos ortsbefolkningen, men efterhand byggdes separata sommarvillor. På 1920-talet utvecklades Tylösand som badort. 1920- och 30-talen är badstugornas epok längs hela hallandskusten.

Den första semesterlagen instiftades år 1938. I denna ges två veckor semester med bibehållen lön under semesterperioden. Vid denna tidpunkt började fabrikstillverkning av färdiga små sportstugor. Fritidshusen var oftast att betrakta som badstugor. Den ekonomiska tillväxten under åren efter andra världskriget gjorde det möjligt att snart ytterligare förbättra semestervillkoren. Sålunda utökades den lagstadgade semestern till att omfatta minst tre veckors semester. Det var vid denna tid som byggandet av fritidshus utmed hallandskusten sköt fart på allvar. Medan det i slutet av 1940-talet fanns omkring 500 fritidshus i länet hade siffran stigit till cirka 10 000 i början av 1950-talet. I 1963 års semesterlag lagstodades 4 veckors semester.

I vissa kustområden har med tiden en minskning skett vad gäller etablering av fritidshus. Områdena är i princip fullbyggda och nyproduktionen följaktligen liten. Samtidigt sker permanent bosättning i fritidshusen vilket resulterar i att flera områdena håller på att utvecklas till villasamhällen och nya tätortsbildningar. Detta har skett, och pågår fortfarande, i halländska kustsamhällen som Onsalahalvön, Frillesås, Haverdal, Frösakull, Påarp, Laxvik, Mellbystrand och Skummeslövsstrand.

Mellbystrand och Skummeslövsstrand blir badorter

I slutet av 1800-talet upptäcktes en hälsokälla med järnhaltigt vatten vid Snapparp och platsen blev känd som en kurort. Vid denna tid hade vare sig Mellbystrand eller Skummeslövsstrand någon betydelse som badorter. Ett herrgårdspensionat kom senare att uppföras i Snapparp men revs då ett motell uppfördes på 1960-talet.

Skummeslöv gränsar i söder till Båstad och Malen, som var Laholmarnas första badort. Resan dit med tåg var betydligt enklare än båtfärden och den långa promenaden till Mellbystrand. Ångbåtsfärder från Laholm startade på försök redan år 1881 och var inledningen till Mellbystrands betydelse som badort som vid denna tid benämndes "Mellby havsbad". Badgästerna for längs Lagan till havet. Från Åmot fick man sedan gå till fots eller hämtas med hästskjuts för färd till Mellbystrand, eller Åmotstrand som man sade på den tiden. Den sporadiska båttrafiken upphörde vid mitten på 1920-talet då den blev olönsam. Busstrafiken och sedermera bilarna kom att ersätta båtturena.

Innan badortsbebyggelsen började uppföras i Skummeslövsstrand fanns fem bebyggda jordbruksfastigheter. Det var fäladslotter som från början tilldelats bönderna i socknen. Dessa lotter hade sålts och bildat självständiga jordbruk som när flygsanden kuvats genom skogsplantering, möjliggjort åkerbruk. Den första fastigheten som såldes för sommarbruk i Skummeslövsstrand var en äldre gård som omvandlades till sommarkoloni för Markaryds kommun, Sunnerbo barnkoloni. Till denna hörde också ett stort område mark som sträckte sig ner mot havet.

Badgästerna började strömma till under den senare delen av 1920-talet. Det var också under denna period som sommarstugebyggandet i Mellbystrand och Skummeslövstrand sköt fart. Priset var 25 öre per kvadratmeter, och tog köparen en större tomt kunde priset bli ändå lägre. Efter en viss avmattning under andra världskriget växte de båda badorterna slutligen ihop kring år 1970. E6:an byggdes under 1960-talet och kom att bilda en östlig begränsning för bebyggelsen i Mellbystrand. I Skummeslövsstrand når bebyggelsen bara i ett område fram till motorvägen.

Sommargäster och bofasta levde sommartid sida vid sida. Enligt en etnologisk undersökning som genomfördes i Mellbystrand och i Skummeslövstrand år 1992 var dessa samhällsgrupper något mer jämlika i Skummeslövsstrand än i Mellbystrand. Bland sommargästerna i Skummeslövsstrand dominerade medelklass och småföretagare från västra Småland och östra Skåne. I Mellbystrand däremot var de flesta sommargästerna välutbildade med god ekonomisk ställning.

BEBYGGELSEKARAKTÄREN I MELLBYSTRAND, SKUMMESLÖVSSTRAND OCH SKOTTORP

I vare sig Mellbystrand eller Skummeslövsstrand finns några tydliga "årsringar" som visar samhällenas framväxt. Bebyggelseutvecklingen kan däremot åskådliggöras genom att man fokuserar på några sammanhängande miljöer som påvisar olika byggnadstyper och funktioner i de inventerade samhällena. Karakteristiskt för badortssamhällena är att bebyggelse från olika epoker ofta ligger granne med helt ny bebyggelse. Detta är särskilt tydligt idag då husen används för åretruntboende i allt större utsträckning. Den småskaliga äldre fritidsbebyggelsen har på flera håll fått lämna plats för moderna villor av storformat.

I Mellbystrand finns en centrummiljö som inrymt faciliteter för badortslivet med butiker och nöjesliv. Strandhotellet är en central byggnad. I området kring Strandhotellet ligger flera av den första generationens sommarhus från 1900-talets inledande decennier. Fritidsbebyggelsen i *Mellbystrand* och i *Skummeslövsstrand* omfattar både äldre sommarhus och modernare fritidsbebyggelse från 1930- 60-talen som speglar olika stilideal över tid. Till badortsepoken räknas dessutom andra former av sommarboende i strandhytt, i stugby och i tältstad. I badortsmiljöerna ligger dessutom äldre bebyggelse, t ex gårdar och boställen för kustbundna näringar. De upplevs numer ofta som solitärer i badortsmiljön, men är viktiga dokument och speglar de kustnära samhällena i ett tidigt skede.

Begreppet kulturhistoriskt värde syftar till att lyfta fram byggnaders respektive miljöers kvalitéer ur olika aspekter. Denna inventering betonar inte enbart värdet hos äldre välbevarad bebyggelse, utan värnar även om bebyggelse som representerar de "halvgamla husens" betydelse för kustsamhällenas identitet och badortsutveckling.

Samhället *Skottorps* bebyggelse skiljer sig i väsentliga drag från den i kustsamhällena. Samhällets tyngdpunkt ligger vid den medeltida kyrkan i Skummeslöv, där ett stationssamhälle växte fram med järnvägens framdragnings slutet av 1800-talet. Från denna epok finns tjänstebostad samt banvaktarstuga bevarade. Stationshuset är rivet. I anslutning till den forna stationsmiljön ligger äldre byggnader i tegel som ursprungligen uppförts som bl a affär och köpmansvilla. Samhällets östra och södra delar har i mindre skala mellan åren 1940 och 1970 bebyggt med tidstypisk villabebyggelse.

Väg 585 som sträcker sig i sydvästlig-nordostlig riktning om Skottorp, hade förr betydelse som landsväg mellan Skåne och Göteborg.

REDOVISNING AV KULTURHISTORISKT SÄRSKILT VÄRDEFULLA OBJEKT I MELLBYSTRAND OCH SKUMMESLÖVSSTRAND

I det följande redovisas kulturhistoriskt särskilt värdefulla miljöer och objekt. Inledningsvis ges en översiktlig beskrivning och historik över bebyggelsens framväxt och vad som karakteriserar de olika epokerna. Miljöerna beskrivs kortfattat med tyngdpunkt på den bebyggelse som är av större kulturhistoriskt intresse.

Efter en inledande beskrivning av olika miljökategorier och dess karaktäristiska bebyggelse ges en kulturhistorisk värdering. Denna följs slutligen av en klassificering av de kulturhistoriskt mest värdefulla byggnaderna och angivande av värdefulla miljöerna.

Byggnadsklass 1	Kulturhistoriskt särskilt värdefull byggnad som inte får förvanskas.
Byggnadsklass 2	Kulturhistoriskt värdefull byggnad, vars kulturhistoriska särdrag skall beaktas.
Miljöbeteckning M	Område med särskilt kulturvärde med stor betydelse för stadsbilden.

Redovisningen avslutas med en förteckning över de av kulturhistorisk hänsyn utvalda fastigheterna jämte förekommande klassificering och miljöbeteckning.

BEBYGGELSEHISTORIK

Äldre gårdar, torp och strandtorp

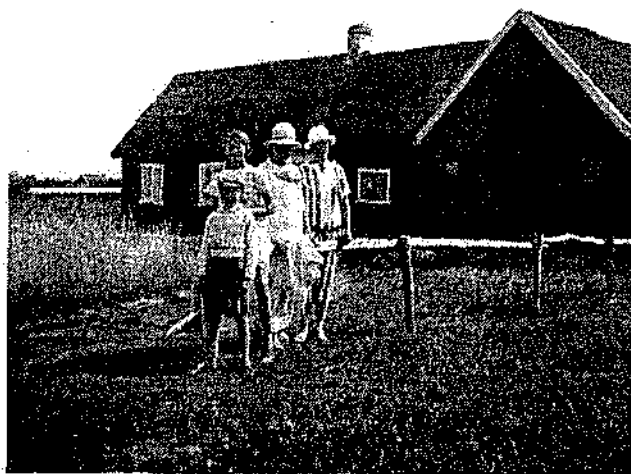
Historik:

Strandtorp och andra kustbaserade boställen redovisas i samma kategori eftersom näringsfånget i många fall baserats på både fiske och odling. På 1806 års karta över Laholms socken finns i Mellbystrands kuststräcka, dvs utmarksområden, tre torp redovisade. Torpen benämns bl a som Norra Strandhuset och Strandridaretorpet. Boställena kunde bestå av ett hus, några åkrar och lite ängsmark. Vid tiden för enskiftet år 1814 ges följande landskapsbeskrivning: "Wästra utmarken bestående af stråk och inägor sandmo här och der Flygsandsfläckar och stora sanddrivor, vhlillet de nära stranden anlagda strand- eller fiskare stugor erfara vid de minsta blåsväder". Den i öster belägna utmarken tjänade vid denna tid som betesmark. Vid storskiftet av Skummeslövsby m fl hemman mellan åren 1813 och 1814 består de södra delarna

av s k floar (våtmarksområden). De torp som finns markerade på kartan har namnen Mannalyckan, Mjälavadstorpet, Strandhuset samt Västra Vimmelskaft.

På 1830-talet finns 14 boställen markerade i strandnära områden i Skummeslövsstrand. Dessa var huvudsakligen strandtorp. Vid laga skiftet i Mellby by, kring år 1830, fick hemmanen sina ägor i högst tre skiften. Ambitionen var att alla hemmansnumren skulle få ett sammanhängande skifte från Laholms stads gräns till havet. I en del fall kunde detta fullföljas och i andra fall bröt bybebyggelsen skiftet. Flygsandsområdet Hökafältet skiftades dock inte. För västra Mellby (nr 1 och 2) genomfördes laga skifte år 1853-54. I Åmot nr 1 genomfördes det mellan åren 1843 och 1844.

På 1830-talet omtalas tre båtsmanstorp som legat vid stranden i Mellbystrand. Västra Mellby var sannolikt en lika gammal by som Mellby. Den var liksom Åmot en liten by med två gårdar. Till gårdarna har funnits torp på stranden. På gränsen till Skummeslöv låg på byns samfällda mark några torp som omnämns som Marbäckstorpen. I början av 1800-talet låg här fyra torp. Några av torpen och gårdarna är alltjämt välbevarade både vad gäller manbyggnad och ekonomibygnader. I flera fall har de i senare tid fått nya funktioner som t ex barnkoloni- och restaurangverksamhet.

"Skalet" sommaren 1926. Byggnaden har fungerat som fiskartorp, båtsmanstorp och sommarboställe (Åmot 1:14).

Beskrivning:

Mellbystrand:

Åmot 2:36 - Arrendegård från år 1882. Gården ombyggd till permanentbostad.

Åmot 2:107 (Granvägen 13) - Arrendegård från år 1877. Gården är i väsentliga drag bevarad. Manbyggnaden är av senare datum.

Åmot 1:71 (Norra Strandvägen 4) - Fastigheten var från början ett kustvaktarboställe som uppfördes 1892. Byggnaden föregicks av ett båtsmanstorp. Fastigheten var bostad för kustuppsyningsmannen och hans familj. Byggnaden inhyste dessutom en kustroddare och dennes familj. En stall- och loglänga låg tidigare längre österut och användes som båtvarv i mindre skala. Manbyggnaden renoverades kraftigt under på 1940- och 50-talet av dåvarande ägaren Bror Färe. Från denne man härstammar gårdsbenämningen "Färegården".

Mellby 1:30 (Rombergs väg 9) - Byggnaden uppfördes som torp i slutet av 1850-talet. Torpet är än i dag i väsentliga drag bevarat.

Mellby 1:71 (Mellbyvägen 3) - Förfallen ekonomibygnad och renoverad manbyggnad.

Mellby 3:12 (Kustvägen 152) - Fastigheten var ett strandhus innan barnkolonin Solstickan inrättade sin verksamhet här.

Mellby 5:18 (Södra Strandvägen 44) - Välbevarad manbyggnad och ekonomibygnader.

Mellby 16:34 (Kustvägen 136) - Ombyggd manbyggnad. Ladugård i tegel.

Mellby 8:19 (Kustvägen 125) - Ombyggd manbyggnad. Mindre ekonomibygnad.

Skummeslövsstrand:

Skummeslöv 27:1 (Vallbergavägen/Strandridarevägen) - Fastigheten kallas Rågångshuset. Befintliga ekonomibygnader liksom manbyggnad ersatte på 1930- och 40-talen äldre gårdsbyggnader.

Skummeslöv 1:9 (Vindvägen 4) - Manbyggnad och ekonomibygnader. Frukträdgård.

Skummeslöv 12:90 (Stiltjevägen 16) - Anmärkningsvärt välbevarad gårdsanläggning. En av ekonomibyggnaderna är uppförd i korsvirkeskonstruktion. I anslutning till manbyggnaden finns en fruktträdgård. Ekonomibyggnaderna omges av ett falurött enkelt staket och manbyggnaden av ett vitmålat spjälstaket.

Skummeslöv 3:165 - Gård fram till 1920-talet.

Skummeslöv 3:217 (Fiskarevägen 5 A) - Kraftigt förändrad manbyggnad.

Skummeslöv 9:5 (Kustvaktarevägen 9) - Ekonomibyggnaderna är rivna och manbyggnaden är kraftigt ombyggd. Fastigheten har också fungerat som kustvaktarboställe.

Värdering:

Gårdarna och de äldre torpboställena utgör den första bebyggelsen i området och är därmed viktiga dokument från tiden innan fritidsbebyggelsen började dominera i samhällena. Manbyggnaderna är på sina håll ombyggda. I flera gårdar finns ekonomibyggnaderna bevarade, men är i behov av underhåll. Befintliga ekonomibyggnader tillmätts stor del av det kulturhistoriska värdet och bör i största möjliga utsträckning bevaras. Den ursprungliga tomtarealen tillhörande fastigheten är i hög utsträckning bevarad. Detta får betydelse då gårdsanläggningarna på flera håll omges av grönytor som tydliggör de äldre gårdarna bland fritidsbebyggelsen.

Klassificering:

Följande gårdar hänföres till **byggnadsklass 2**: Stiltjevägen 16 (Skummeslöv 12:90), Södra Strandvägen 44 (Mellby 5:18), Rombergs väg 9 (Åmot 1:30), Snapparp 1:3, Snapparp 1:4 och Snapparp 1:5.

Följande gårdar hänföres till **miljöklass M**: Rönnqvists väg 8 "Skalet" (Åmot 1:14), Mellbyvägen 3 (Mellby 1:71), Granvägen 13 (Åmot 2:107), Norra Strandvägen 4 o 6, "Färegården" (Åmot 1:71), Kustvaktarevägen 9 (Skummeslöv 9:5), Fiskarevägen 5 A (Skummeslöv 3:217), Vallbergavägen/Strandridarevägen "Rågångshuset" (Skummeslöv 27:1), Vindvägen 4 (Skummeslöv 1:9), Kustvägen 125 (Mellby 8:19), Kustvägen 136 (Mellby 16:34), Måsvägen 44 (Mellby 9:9) och Snapparp 1:7.

Skogvaktarboställe

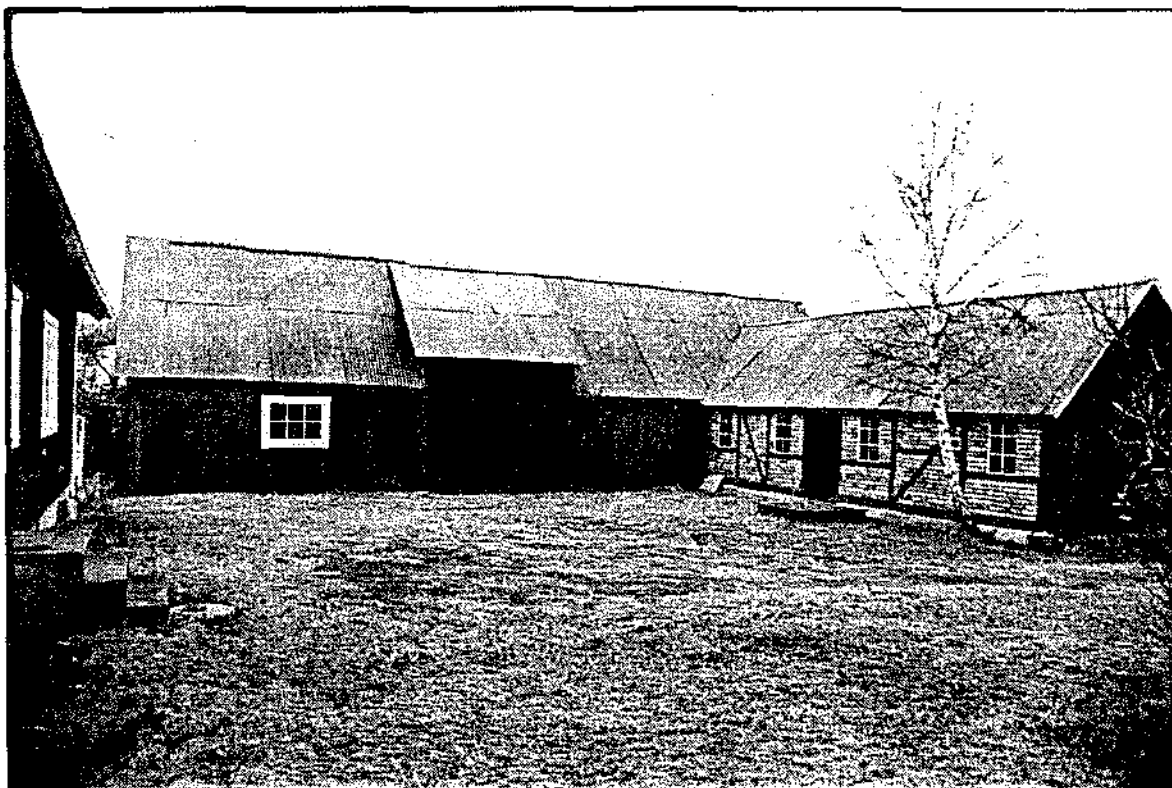
Den första skogvaktaren inrymdes i en byggnad som tillhörde gården på Åmot 1. En skogvaktarbostad uppfördes i mitten av 1860-talet då en skogvaktare anställdes av Kronan för att övervaka planteringen av området. Flygsandsområdet hade år 1853 skänkts till Kronan. Marken betraktades som obrukbar och var därmed svår att värdera. År 1875 uppförde Domänverket en ny skogvaktarbostad längre norrut på

Hökafältet, Höka 1:1 "Hökhult".

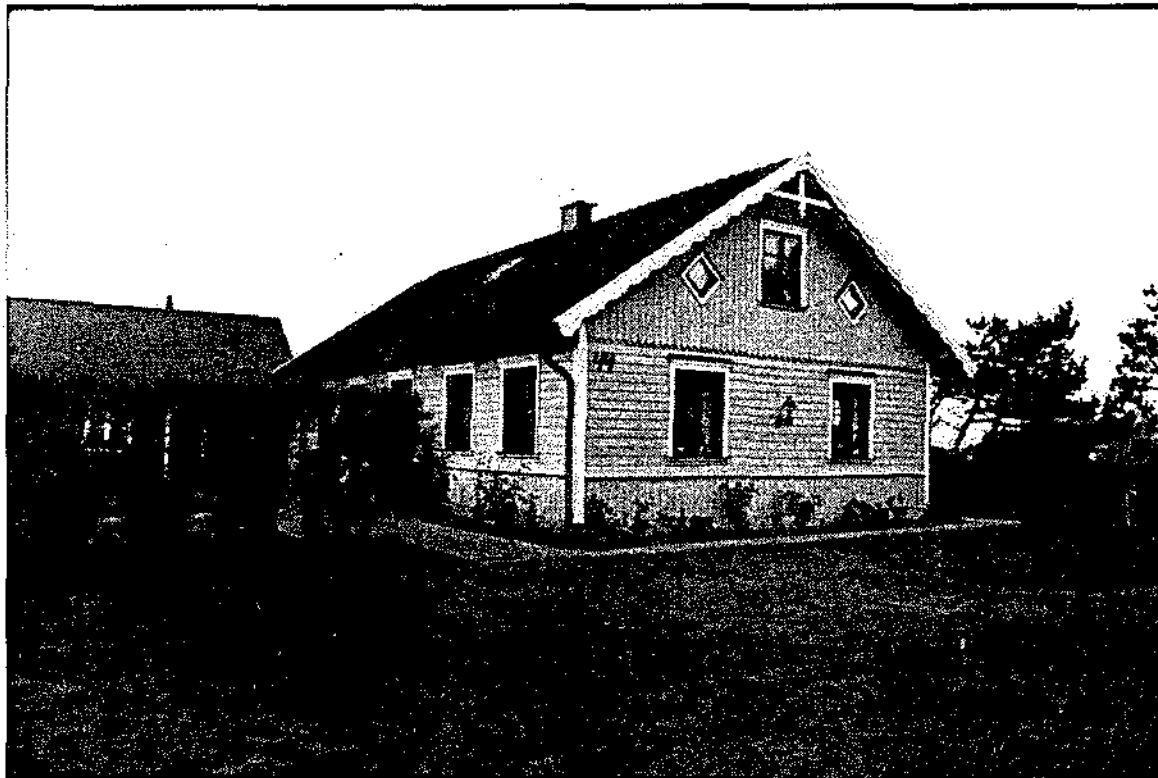
Klassificering: Höka 1:1 hänförs till **byggnadsklass 2**.

Skogvaktarbostället på Hökhult 1:1

Gården på Skummeslöv 12:90 är en av de mest välbevarade i området.

Gården på fastigheten Mellby 5:18 i Mellbystrand.

Färegården är en av de äldre gårdarna i Mellbystrand, men genomgick en omfattande renovering på 1940-50-talet.

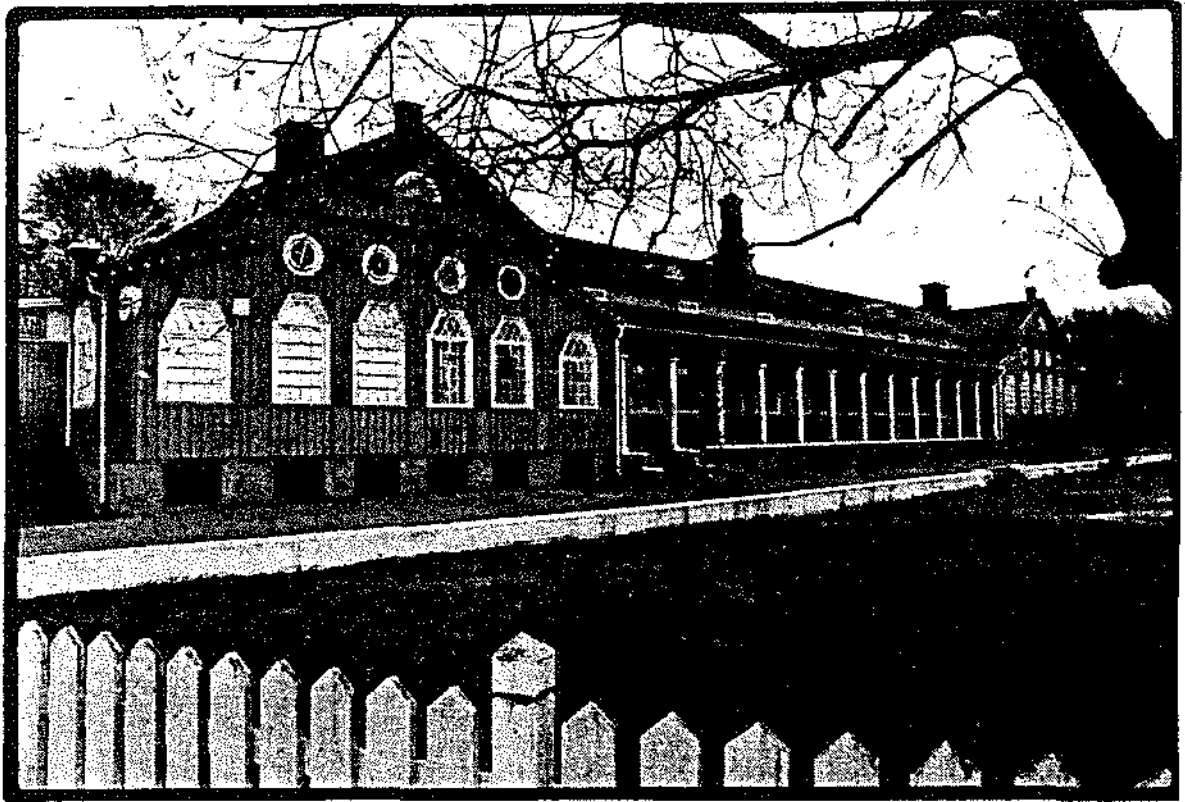
Bevarad gårdsform på fastigheten Åmot 1:30

Hotell och pensionat

Strandhotellet i Mellbystrand (Kustvägen/Birger Pers väg, Åmot 1:112) är ett väl bevarat dokument över den epok då badorterna i modern mening började växa upp längs hallandskusten. Anläggningen har tidigare (som enda byggnad i Mellbystrand) uppmärksammats i kulturminnesvårdsprogrammet för Laholms kommun, som togs fram av Laholms kommun tillsammans med Landsantikvarien på Hallands länsmuseum år 1987. Strandhotellet uppfördes år 1927 av C E Persson. Innan hotellet byggdes var det till Strandstugan man gick för att äta och roa sig. Strandstugan byggdes år 1908 och uppfördes på fäladsmark, dvs gemensam betesmark, som vid denna tid ännu inte värderades i ekonomiska termer. Till byggnaden hörde även ett annex med pensionatsrum. Strandstugan brann ner år 1926 och året därpå uppfördes Strandhotellet. Den semesterform som inledningsvis rådde i Mellbystrand kan knappast kallas för pensionatsliv i dess rätta bemärkelse. Sommargästerna bodde inkvarterade i annex och fiskargårdar, och gick till Strandhotellet enbart för att äta. Ett stycke väster om hotellet, närmare stranden, uppfördes Hallandsgården där pensionatsgästerna bodde. 1920- och 30- talen kom att bli glansperioden för hotellverksamheten i området.

Strandhotellet är idag, förutom en tillbyggnad i norr, näst intill intakt från nybyggnadstiden. Den långa träbyggnaden har en rik panelarkitektur med antika inslag. Fasadens formspråk eftersträvar stenfasadens ornamentik. En lång arkadförsedd mittsektion binder samman två symmetriska byggnadskroppar. Varannan kolonn bär upptill små svarvade figurer. Byggnaden har ett säteritak täckt med lertegel. En enkel takfris dekorerar takets underkant. En gul grundfärg varieras med detaljer i rött och grönt. Tomten inhägnas mot vägen av ett vitmålat spjälstaket. I anslutning till Strandhotellet finns tennisbanor. I närheten finns byggnader som inrymt personal som på olika sätt varit knutna till hotellet och badortslivet (Birger Pers väg. 13, Åmot 2:8 samt Kustvägen 37, Åmot 2:42).

Den till Strandhotellet hörande *Hallandsgården* ligger idag avskild från Strandhotellet genom en nyuppförd anläggning som med ett starkt förenklat formspråk avviker från äldre byggnaders stildrag i området. Hallandsgården bevarar alljämt sin karaktär som pensionat. Fasaden är klädd med röd lockläktpanel och taket är täckt med enkupiga tegelpannor. Fönstren är vitmålade och spröjsade.

Strandhotellet är Mellbystrands kanske mest framträdande byggnad (Åmot 1:112).

Rombergs restaurang (Åmot 1:51) vid Rombergs väg i Mellbystrand var en annan restaurang med stor betydelse för nöjeslivet i samhället. Restaurangrörelsen föregicks av caféverksamhet som startat på 1920-talet. Så småningom kom denna att utvidgas till ett pensionat med ett fåtal övernattningsrum. Restaurangen byggdes i etapper. Den första påbörjades år 1923. År 1926 byggdes en dansrotunda vid Rombergs restaurang. Restaurangverksamhetens glansperiod var under 1930-talet. Rombergs restaurang kom år 1945 att omvandlas till koloniverksamhet. Samtidigt renoverades byggnaden för detta ändamål. Tidstypiska uttryck är det omgivande staketet och balkongräckena (se vidare "Kirunakolonin").

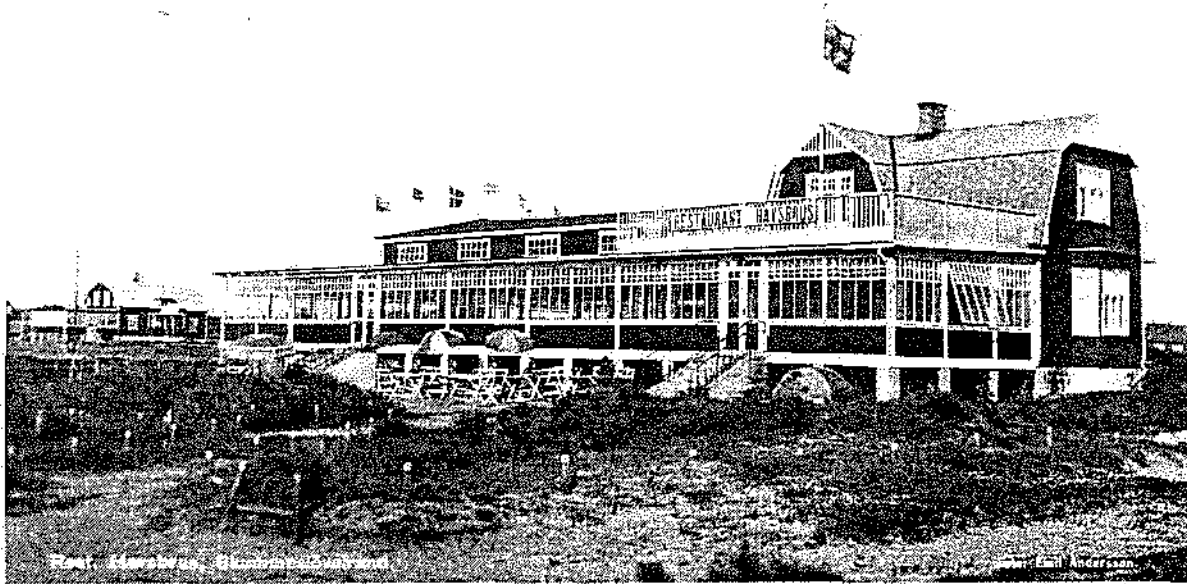
Den sociala skiktningen i sommarsamhället avspeglade sig i de båda restaurangerna Strandhotellet och Rombergs restaurang. Strandhotellet var dansstället för sommargästerna, medan deras hembiträden och ortens befolkning gick till Rombergs och roade sig.

Vid korsningen Kustvägen/Rombergs väg (Åmot 1:124) ligger en byggnad som år 1907 uppfördes som privatbostad. Efter ett par ägarbyten inrättades ett café i byggnaden år 1937. Verksamheten kom att utvidgas till pensionat som upphörde 1957. *Pensionat Sjötorps* namnskylt hänger fortfarande kvar på västfasaden. Byggnaden är belägen på en dyn. Fasaden är klädd med panel på förvandring som är rödmålad, sannolikt med plastfärg. På det södra takfallet finns tre äldre takkupor. Taket har ursprungligen varit täckt med halm, men täcks nu av enkupiga tegelpannor.

I Skummeslövsstrand uppfördes i början av 1930-talet pensionatet *Havsbrus*. Tomten till detta bygge inköptes år 1931 av en bonde i Skottorp. Marken skulle användas för att starta caféverksamhet. Havsbrus byggdes till år 1935. Caféverksamheten övergick så småningom till dansrestaurang. Liksom Strandhotellet i Mellbystrand hade Havsbrus även ett litet annex med rum. Merparten av gästerna hyrde dock in sig i närliggande stugor. Dansrestaurangen brann ner en natt år 1956, men redan året därpå invigdes en återuppförd restaurang. Pensionatsverksamheten avstannade i mitten på 1960-talet, men idag finns nya nöjesaktiviteter på Havsbrus.

På Stora Strandvägen i Skummeslövsstrand (Skummeslöv 13:32) ligger en byggnad som ursprungligen uppfördes som pensionat, *Strandpensionatet*. Till byggnaden hör annex och kiosk. Byggnaden är idag förändrad, men den glasade verandan i syd vittnar ännu om den forna pensionatsverksamheten. Pensionatsbyggnaden har ett brutet tak med eternitplattor och fasaden är, liksom annexet, klädd med gulmålad locklistpanel. Kioskens fasadklädsel utgörs av gul stockpanel.

I Mellbystrand fanns nära stranden ett *varmbadhus* (Åmot 1:18). På en stor glasveranda satt badgästerna och väntade på det salta varmbadet. Här erbjöds bl a tångbad och andra former av hälsobad. Byggnaden inrymde två badkar, en dusch och tre omklädningsrum. Ett rum var avsett för massage. De flitigaste besökarna var äldre laholmare och sommargäster. Saltvattnet pumpades upp från havet genom ett rör som låg 60-70 meter ut i vattnet. Vattnet värmdes i en ångpanna som eldades med ved. Tvätten sköttes med hjälp av ånga. Byggnaden är numera privatbostad och är i väsentliga drag förändrad genom nya fönster och fasadklädsel av eternitplattor. Sadeltaket är täckt med enkupiga tegelpannor.

Restaurang Havsbrus innan branden 1956. (Bilderna på denna sida är inlånade från Föreningen Gamla Laholms bildarkiv)

Mellbystrands varmbadhus på 1930-talet (Åmot 1:18)

Butiker och serviceverksamhet

I Mellbystrand finns ett område/stråk, som omfattar Kustvägens sträckning mellan Rombergs väg och Birger Pers väg. Här låg samhällets servicefunktioner koncentrerade till vägkorsningarna. I området har funnits torghandel, affärer, mejerivaruförsäljning, taxi, telegraf, caféer, kiosker, charkuteriaffär, pensionat och restaurang. Till denna centrumfunktion får även varmbadhuset inräknas. I Mellbystrands södra del fanns ett litet centrum med butik, kiosk och camping. Ett nytt centrum bildades i och med Maxis etablering vid infarten till Mellbystrand i slutet av 1970-talet.

Lundströms sommaraffär var en central byggnad i den ursprungliga centrummiljön (Kustvägen 46, Åmot 1:61). I byggnaden inrymdes affär, telegraf och telefon, taxi och busstation. På gårdsplanen fanns under en period en bensinpump. Varorna hämtades från Laholm. Sedermera kom en konsumentbutik att öppnas på tomten norr om Lundströms (Åmot 1:102). Lundströms affär, som tidigare hade en fasadklädsel med locklistpanel, är numer eternitklädd. Byggnaden bevarar dock äldre fönster och volymer. I gavelröstena sitter cirkelformade fönster. Affärsbyggnaden är uppdelad i olika sektioner för skilda verksamheter med separata ingångar som alltjämt är bevarade.

Kafé Valhall, (Kustvägen 38, Åmot 2:111) belägen intill telegrafstationen (Åmot 2:43), var ett populärt café från 1946 fram till 1986. Interiört finns bevarade väggmålningar i kaféutrymmet med vikingamotiv, målade av en dansk flykting och motståndsmän. Kaféet var en viktig samlingspunkt för framförallt ungdomar. Den intilliggande *trafikkiosken* var också ett populärt samlingsställe. I anslutning ligger en minigolfbana. Byggnadernas fasader är klädda med gul lockläktpanel och grönmålade knutar. Taken är täckta med enkupigt taktegel samt eternitplattor.

Värdering:

Området karakteriseras av byggnader och anläggningar som varit/är centrala för Mellbystrands och Skummeslövsstrands identitet som badorter och de verksamheter som följer i denna utveckling. Byggnaderna bevarar i huvudsak sin ursprunglighet och har central betydelse för "stadsbilden".

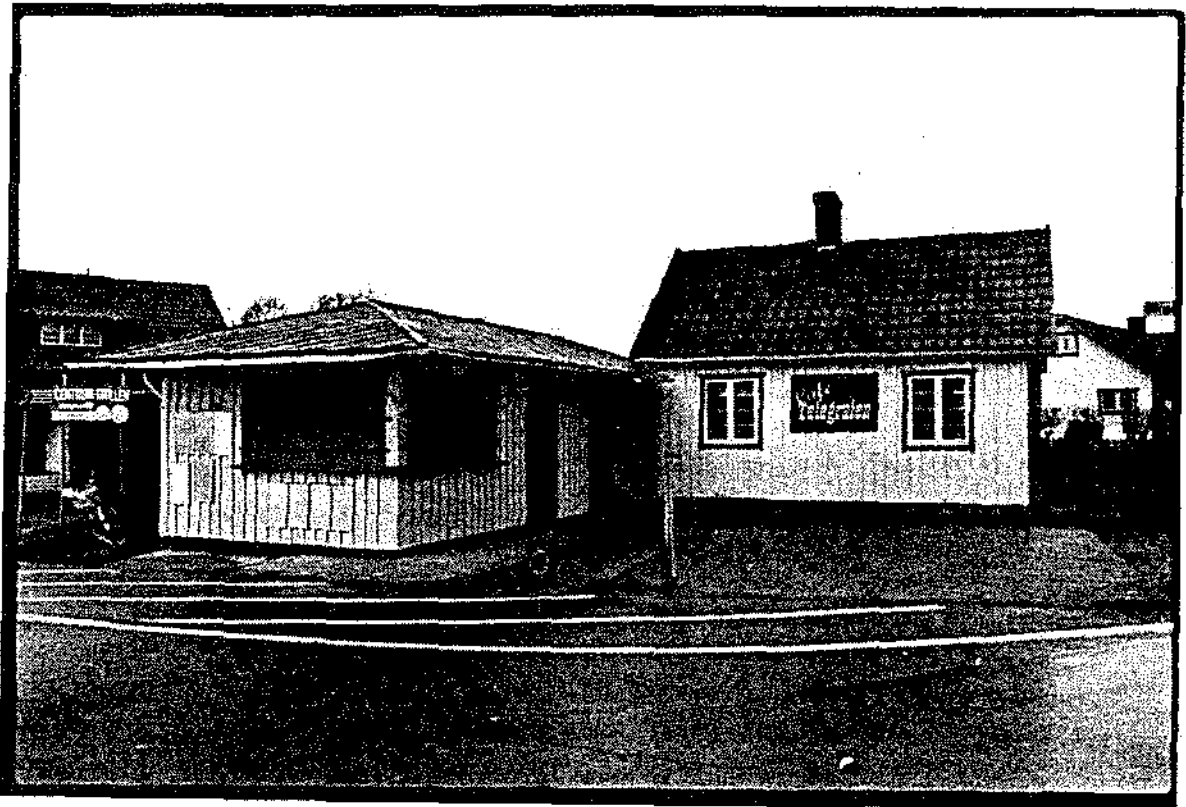
Klassificering:

Till **byggnadsklass 1** hänföres Strandhotellet (Åmot 1:112).

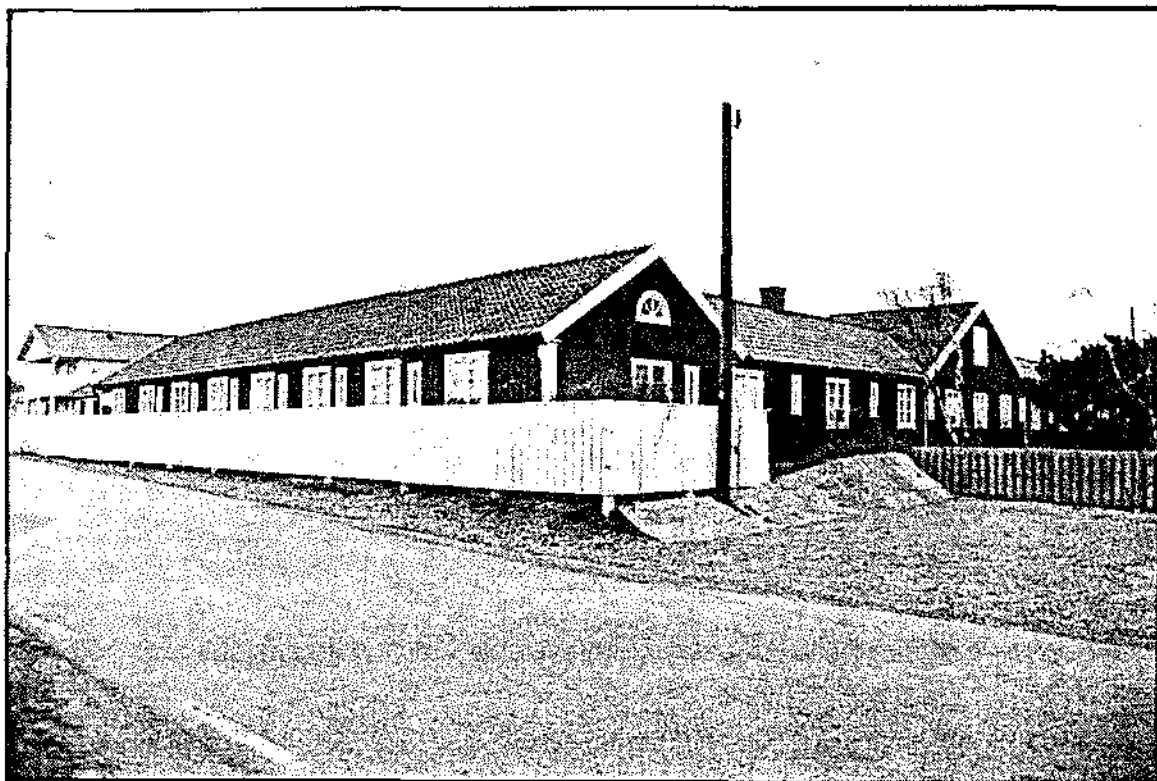
Lundströms affär (Åmot 1:61), gamla telegrafstationen (Åmot 2:43) samt f d kafé Valhall (Åmot 2:11), f d varmbadhuset (Åmot 1:18), Hallandsgården (Åmot 1:15) samt dansrotundan invid "Rombergs" (Åmot 1:51) hänföres till **byggnadsklass 2**.

samt dansrotundan invid "Rombergs" (Åmot 1:51) hänföres till **byggnadsklass 2**.

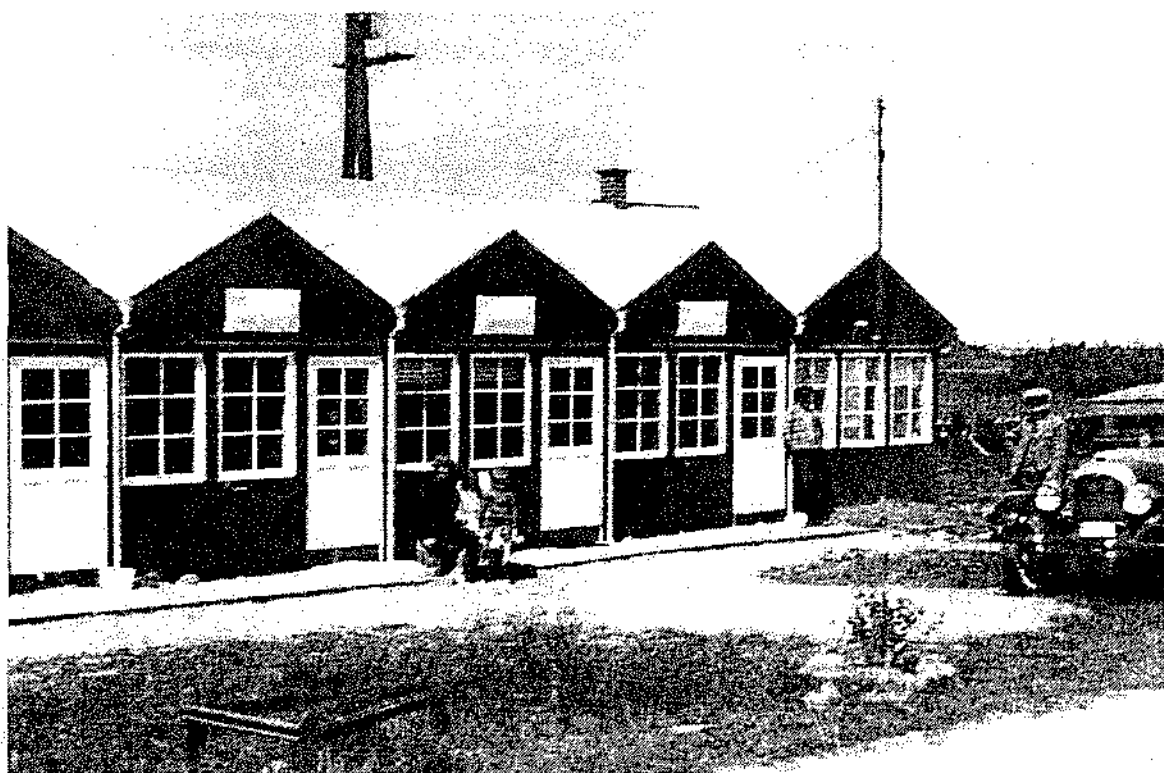
F d pensionatet i Mellbystrand (Åmot 1:24), fd pensionatet i Skummeslövstrand (Skummeslöv 13:32), kiosk (Skummeslöv 13:55), konsumbutiken (Åmot 1:102) samt f d personalbostäder (Åmot 2:8 och Åmot 2:42) hänföres till **miljöklass M**.

Gamla telegrafstationen på fastigheten Åmot 2:43.

Hallandsgården bevarar i väsentliga drag sin ursprungliga karaktär (Åmot 1:15).

Byggnaden inrymde Lundströms sommaraffär, telegraf och telefon, taxi och busstation (Åmot 1:61). Bilden är inlänad från Föreningen Gamla Laholms bildarkiv.

Barnkolonier

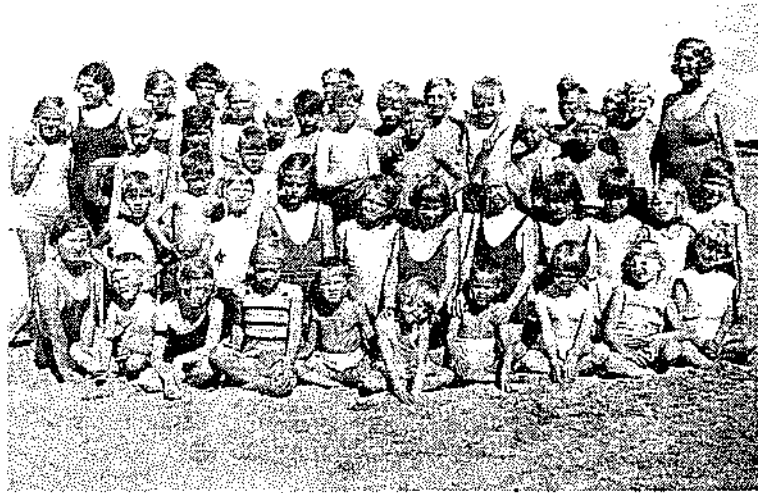
Badorterna längs havet fick stor betydelse för den koloniverksamhet som runtom i landet inleddes under 1900-talets första decennier. Till Mellbystrand har flera kommuner från landets olika delar förlagt sina barnkolonier. En del kolonibyggnader är numer rivna medan andra har förändrad verksamhetsinriktning eller har omvandlats till privatbostäder. I Skummeslövsstrand låg en barnkoloni för Markaryds kommun (Skummeslöv 3:165). I byggnaden inryms än idag koloniverksamhet. Till de kolonier som inrättades på 1900-talets inledande decennier i Mellbystrand, kom barn från bl a Linköping, Kiruna, Älvdalen, Växjö, Husqvarna, Helsingborg, Norrahammar-Taberg samt Lagabygden. Övriga kolonier var Författarbarnens koloni som var verksam en period under 1940-talet samt Solstickans barnkoloni som numer inrymmer vandrarhemsverksamhet. Samtliga kolonibyggnader omges av grönområden för lek och rekreation.

År 1905 fick mindre bemedlade barn genom Laholms Sparbanks försorg tillfälle att vistas på en skollovskoloni. Eftersom det vid denna tid inte fanns någon tillräckligt stor byggnad för detta ändamål hyrdes barnen in hos en kustvaktare i Skummeslöv. I början av 1920-talet bildades Mellbystrands Barnkolonis Byggnadsförening med ändamål att "anskaffa fastighet och byggnader vid Mellbystrand för en vårdanstalt för skrofulösa barn". Begreppet skrofulös syftade på sjukdomen tuberkulos. De flesta kolonier tillkom mellan åren 1925-45. Glansperioden var 1930- och 1940-talet. Den största kolonin var *Kirunakolonin*. Den minsta var Syster Märtas barnpensionat med 12 platser (numer rivet).

Koloniverksamheten ändrade karaktär under årens lopp. Dels minskade behovet av förebyggande hälsovård, dels uppfyllde byggnaderna inte längre de krav som riktades från olika myndigheter. Bland barnkolonibyggnaderna utmärker sig än idag några som välbevarade med tidstypiska detaljer och formspråk. I Mellbystrand finns Norrahammars, Huskvarna, Älvdalens och Värends koloniområden som alla än idag bedriver barn- och äldreverksamhet. Solstickans koloniområde har nyligen förvärvat av kommunen. På Värends koloni finns kommunens förskola inhyrd på vintern.

Beskrivning:

En av de bäst bevarade kolonibyggnaderna i Mellbystrand är *Linköpings koloni* (Lövängsv 1b, Åmot 2:268). Entrén sker genom en vitmålad trägrind. Framför byggnaden finns en gräsmatta, med en vattenpump och ett storväxt kastanjeträd. Byggnaden vänder sig med två gavelställda partier mot entrén i söder. I gavelrösterna finns lövsågade snickeridekorationer. En mindre balkong på den östra gaveln har genom höga stolpar förbindelse med marken. Fasaden är klädd med en faluröd locklistpanel och sadeltaket täcks av tvåkupiga tegelpannor. I byggnadens norra takfall finns två halvmåneformade takkupor och i dess södra finns en större takkupa.

Sommarbarn på koloni. (Föreningen Gamla Laholms bildarkiv)

En annan välbevarad barnkoloni är *Laholms koloni* (Videv. 5, Åmot 2:34). Denna ligger i närheten av strandområdet. Byggnaden ligger omgiven av högväxta tallar och en grusplan. Kolonibygnaden har byggts till i dess västra del. Fasadklädseln utgörs av röd lockläktpanel. Genom sina småspröjsade fönster och den omsorgsfullt murade skorstenen har byggnaden en tydlig nationalromantisk karaktär som dessutom förstärks av den friväxande vegetation som omger byggnaden.

I Skummeslövsstrand ligger *Röda korsets barnkoloni* (Stora Strandv. 2, Skummeslöv 3:165). Byggnaden som ursprungligen var en gård, fick sin nuvarande funktion som koloni på 1920-talet. Byggnadens fasadklädsel utgörs av faluröd locklistpanel. Sadeltaket täcks av enkupiga tegelpannor. På vardera takfallet finns takkupor. Kolonibygnaden har byggts till men bevarar alltjämt ursprungliga särdrag. I området ligger senare uppförda baracker som inrymmer sovplatser.

Rombergs restaurang omvandlades till *Kirunas "Barnensdagskoloni"* år 1945. Rombergs väg 14 a (Åmot 1:51). Efter en renovering kring åren 1940-50 har byggnaden fått en tidsprägel som är synlig främst i det typiska 50-talsformspråket i staket och balkongräcken. Fasaden är klädd med en gråmålad locklistpanel. Samma sak gäller för den östra byggnaden som inrymmer dansrotundan. Taken täcks av rödmålad falsad plåt. Söder om byggnaderna finns en större gräsplan.

Från 1940- och 50 - talen finns dessutom flera kolonibygnader som fortfarande bevarar den ursprungliga karaktären och atmosfären. Representanter från denna epok

är bl a *Värends koloni* (Tegnervägen 7, V Mellby 2:122). Byggnaden har ett plant tak och fasadklädseln är gulmålad panel på förvandring. *Älvdalens koloni* (Carl Ivarssons väg, 7, V Mellby 9:1), samt *Norrahammars koloni* (Mellby 49:1) på kolonivägen. De senare uppförda barnkolonianläggningarna har ett tidstypiskt formspråk. Fönstren är av tvåluftstyp och fasaden är klädd med eternitplattor eller lockläktpanel, målad i gul kulör. Kolonierna från denna tid har även ett taktäckt uterum i anslutning till entrén. Samtliga kolonier omges av större grönområden för lek och rekreation.

Värdering:

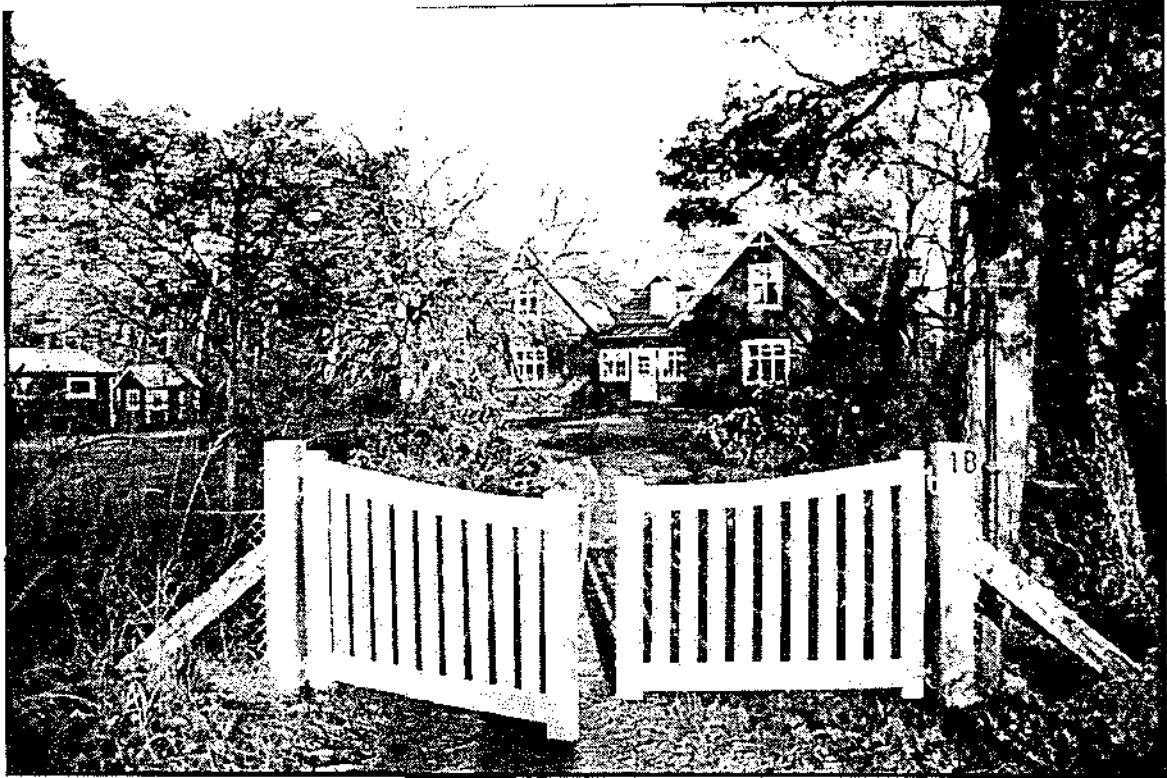
Kolonibyggnaderna från det tidiga 1900-talet och de påföljande årtiondena pekar på en av de funktioner som utmärker Mellbystrand och Skummeslövsstrand som bad- och rekreationsorter. Byggnaderna är uttryck för industrialismens och funktionalismens sociala satsningar för mindre bemedlade barnfamiljer. Anläggningarna har bevarad exteriör med såväl nationalromantiskt som funktionalistiskt formspråk. Kolonibyggnaderna är, oavsett ägoförhållanden, i stor utsträckning än i dag bevarade.

Klassificering:

Linköpings koloni (Lövängsvägen 1b, Åmot 2:268) samt Röda korsets barnkoloni (Stora Strandvägen 2, Skummeslöv 3:165) hänföres till **byggnadsklass 1**.

Älvdalens barnkoloni (Carl Ivarssons väg 4-6, V Mellby 9:1), Laholms barnkoloni (Videvägen 5, Åmot 2:34), Värends koloni (Blåbärsvägen 20-22, V Mellby 2:122), rotundan invid Kirunakolonin (Rombergs väg 14 a, Åmot 1:51) samt Norrahammars koloni (Kolonivägen 20-24, Mellby 49:1) hänföres till **byggnadsklass 2**.

Kirunakolonin (Rombergs väg 14 a, Åmot 1:51), Husqvarnakolonin (Kustvägen 117, Mellby 1:21) samt barnkolonianläggningen på Kustvägen 152 (Mellby 3:12) hänföres till **miljöklass M**.

Linköpings barnkoloni på Lövängsvägen 1 B (Åmot 2:268).

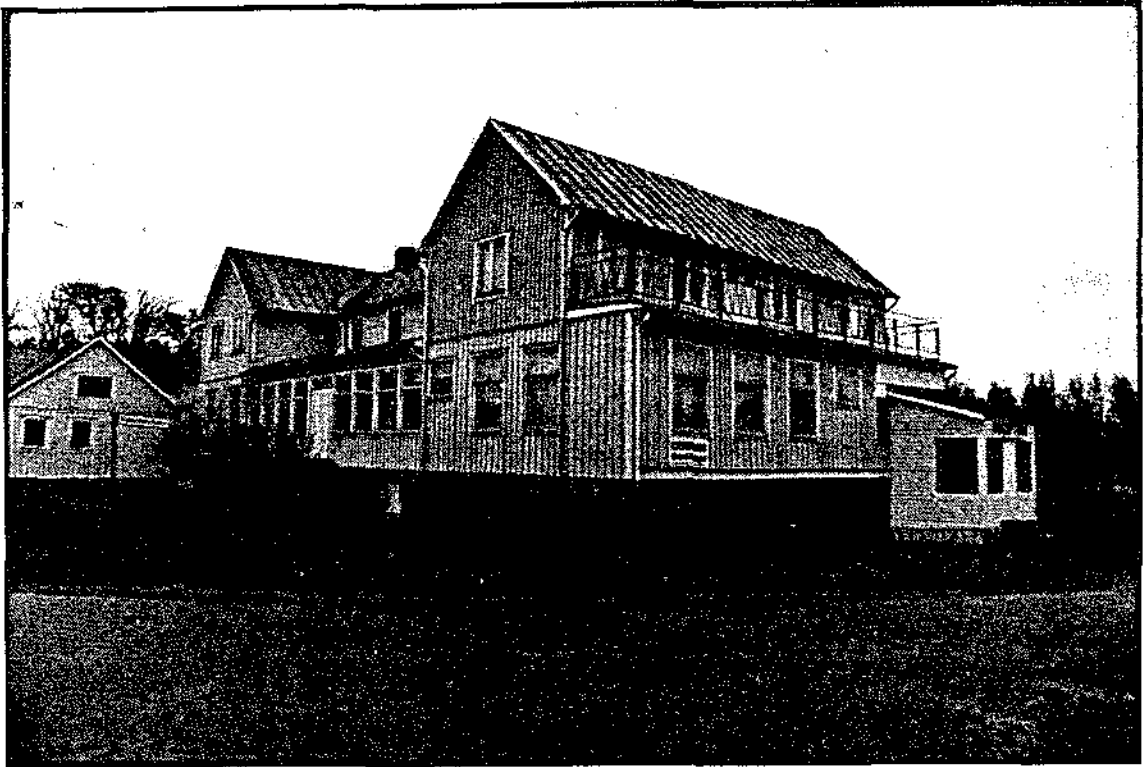
Laholms barnkoloni på Videvägen 5 i Mellbystrand (Åmot 2:34).

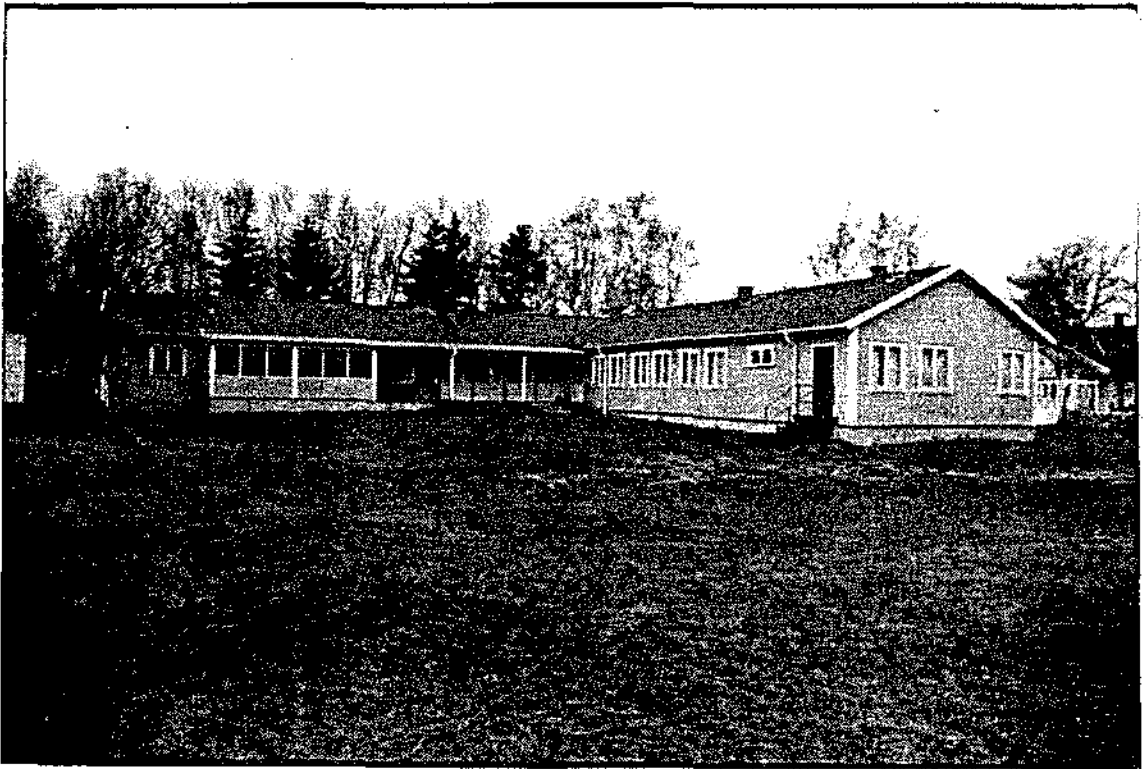
Röda korsets barnkoloni i Skummeslövsstrand (Skummeslöv 3:165).

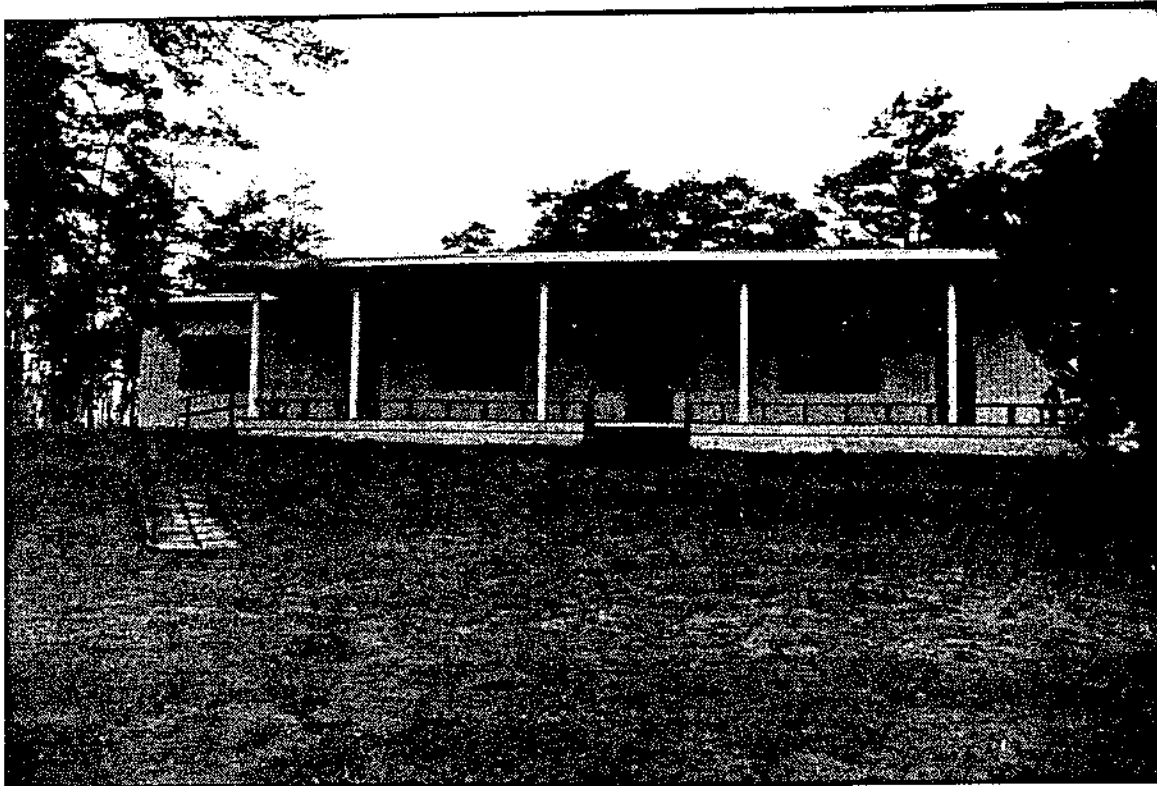
Värends barnkoloni på Blåbärsvägen i Mellbystrand (Västra Mellby 1:122)

Kirunakolonin på Rombergs väg 14. Till vänster i bild syns dansrotundan. (Åmot 1:51)

Älvdalens barnkoloni på Carl Ivarssons väg 4-6. (Västra Mellby 9:1)

Norrahammars barnkoloni på Kolonivägen i Mellbystrand (Mellby 49:1).

Fritidsbebyggelse

Den första generationens sommarboställen 1910 - 1930-talen

Historik

Det är troligt att de arkitektritade sommarvillorna haft en viss mönsterbildande verkan på de sommarhus som började uppföras i början på 1900-talet. I synnerhet som många av dem redan i sin samtid publicerades som fotografier och ritningar. En mönsterbildande faktor var den litteratur om egnahemsbyggande som publicerades efter sekelskiftet. Ur tidens nationalism och längtan till landsbygden framträdde sekelskiftets boendeideal, den lilla röda stugan. Inom både egnahems- och kolonistugerörelsen uppfördes stugor. Stugidealen hämtades från en bondekultur som höll på att försvinna. Svärmeriet för Dalarnas kultur slog igenom starkt i villabyggnandet och i inredningar runt sekelskiftet. Inom byggandet för friluftslivet kom förebilderna även från de mellansvenska torpen. Det fanns också en tradition att bygga rustikt i timmer, som utvecklats inom Svenska Turistföreningens fjällstugor, och till viss del varit en förebild för sportstugorna.

Beskrivning:

De strax efter sekelskiftet allmänt rådande stilidealerna avspeglar sig tydligt i de sommarhus som under 1900-talets första decennier uppfördes i både Mellbystrand och Skummeslövsstrand. De har ett karakteristiskt läge på dynerna där de, när de uppfördes, dominerade i landskapet. Byggnaderna ligger inte klungor, utan är spridda på dynområdena. Nybyggnadsaktiviteten i Mellbystrand var stor i slutet av 1910-talet. Den rektangulära planen är under 1910- och 20-talen den vanligast

förekommande. Nytt byggnadsmaterial användes sällan utan man använde sig istället ofta av virke från gamla magasin och uthus. De branta sadeltaken är karakteristiska för denna period. Taken täcktes vanligen av enkupigt lertegel eller av eternit. Fasaden är vanligtvis panelklädd. Jämte rödfärgen var brunt en vanlig fasadfärg. Den ljusa oljefärgen har även använts på en del håll. Som en kontrast till fasadfärgen är ofta vindskivor, fönsterbågar och andra snickerier målade i en avvikande kulör. Vad gäller fönstren är långa låga fönsterband vanliga eller tvåluftsfönster med tät spröjsning. Fönstren sammanförs på sina håll över hörn och bildar ett blomfönster. Vit fönsterfärg är den dominerande, men kan i de fall husen var oljemålade ha en avvikande kulör.

Denna typ av sommarhus var karakteristisk kring det tidiga 1900-talet, uppfördes ända in på 1930-talet. Samtidigt började modernare fritidshus att bli populära. Olika stilideal rådde parallellt med varandra.

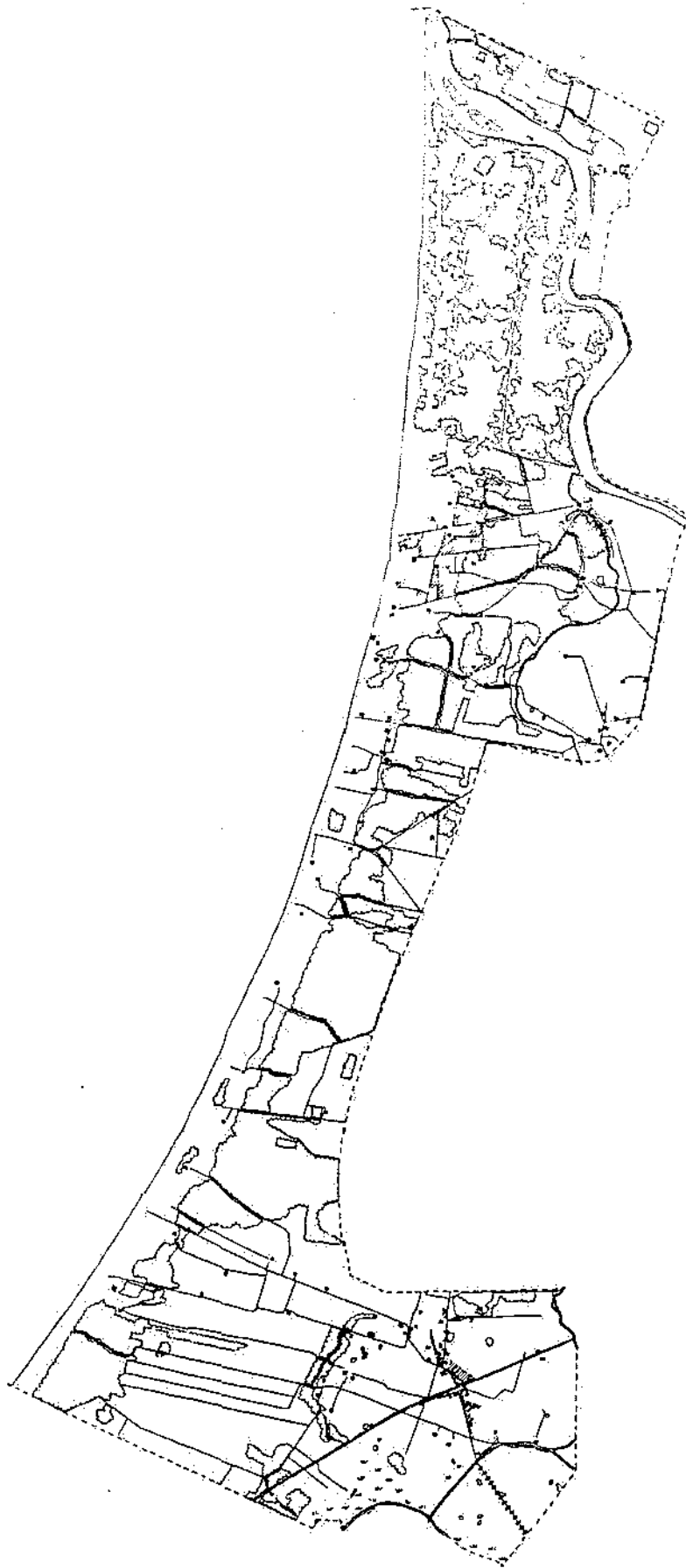
I flera områden kan byggnaderna från denna period sammanföras till större sammanhängande miljöer, ibland med avbrott för yngre bebyggelse som uppförts på avstyckade tomter mellan de äldre sommarbostäderna. Den äldre bebyggelsen går att skönja i ett mönster som sträcker sig längs dynraderna ett stycke in från kustlinjen. Den tidiga sommarstugebebyggelsen uppfördes alltså inte i direkt anslutning till strandområdet, utan byggdes på dynrader ett stycke från stranden. Till en början hade man liksom fiskargårdarna utedass och pumpade sitt vatten utomhus. Vissa sommarstugor inrymde även separata rum avsedda för tjänstefolket.

Miljöer som karakteriseras, och till stor del domineras av tidigt uppförd sommarstugebebyggelse, finns i Mellbystrand företrädesvis kring stråket Envägen och Marias väg/Poppelvägen-Lövängsvägen, samt något längre österut på Kråkbärs- och Blåbärsvägen. Tidigt uppförda sommarhus ligger dessutom som solitärer bl a längs Kustvägen, idag omgivna av blandad bebyggelse från olika tidsepoker.

I Skummeslövsstrand finns den tidiga sommarbebyggelsen främst längs Åsagatan, Kustvägen, Kaptensvägen och Skogsallén. Utmed Strandvägens nordvästra sträckning ligger ett område med större sommarhus från 1930-talet. Flera av husen där är idag kraftigt om- och tillbyggda, men bevarar i sina proportioner den ursprungliga karaktären som återfinns i hörnhuset Norra Kustvägen/Strandvägen.

Värdering:

Den tidiga fritidsbebyggelsen har på sina håll ett dominerande läge på dynerna. De speglar samhällenas tidiga badortsepok under 1900-talets inledande decennier. Flera av dem bevarar sin ursprungliga fasad i form av rödfärgad eller oljemålade panelklädsel. Trädgårdarna har ofta en friväxande vegetation. Bebyggelsen ligger på sina håll samlad i relativt väl bevarade miljöer.

Bebyggelsens utbredning i Mellbystrand år 1924.

Klassificering:

Mellbystrand:

Till **byggnadsklass 1** hänföres Blåbärsvägen 10 (V Mellby 1:6) samt Björkvägen 10 (Åmot 1:115).

Till **byggnadsklass 2** hänföres: Envägen 1 (Åmot 1:49), Envägen 3 (Åmot 1:53), Envägen 5, "Gläntan" (Åmot 1:23), Åmot 1:29, Tångvägen 17 (Åmot 2:14), Kustvägen 43 (Åmot 1:25), Marias väg 14 (Åmot 2:120), Poppeivägen 5 (Åmot 2:17), Lövängsvägen 5 (Åmot 2:46), Verners väg 8 (V Mellby 1:3), Tegnervägen 3 (V Mellby 2:48), Carl Ivarssons väg 14 (V Mellby 1:11), Kustvägen 137 (Mellby 4:26), Alstigen 1 (V Mellby 2:71), Skepparvägen 9 "Lekebo", (V Mellby 2:73)

Till **miljöklass M** hänföres: Rombergs väg 32 A (Åmot 1:31), Hallandsvägen 8, "Plankeborg" (V Mellby 2:198), Hallandsvägen 14 (Mellby 6:22), Granvägen 38 (Åmot 2:27), Margaretavägen 12 B (Åmot 2:169), Sibyllavägen 25 (Åmot 2:225), Sibyllavägen 34 (Åmot 2:49), Rombergs väg 17 (Åmot 1:48), Rombergs väg 31 A (Åmot 1:56), Tångvägen 15 (Åmot 2:209), Marias väg 10 (Åmot 2:80), Ängsvägen 4 (Åmot 2:53), Ängsvägen 6 (Åmot 2:57), Ängsvägen 8 (Åmot 2:213), Grönatorgsvägen 24 (V Mellby 2:29), Tegnervägen 6 (V Mellby 2:86), Kråkbärsvägen 3 (V Mellby 2:64), Kråkbärsvägen 5 "Lindbo" (V Mellby 2:56), Blåbärsvägen 11 (V Mellby 2:66), Kustvägen 33 (Åmot 2:202), Kustvägen 57 (V Mellby 4:1), Kustvägen 81 (V Mellby 3:1), Kustvägen 94 "Glimten" (Mellby 2:14), Kustvägen 95 (Mellby 2:20), Kustvägen 129 (Mellby 8:69), Kustvägen 131 A (Mellby 8:10), Kustvägen 123, "Carlsminne" och "Solglimten" (Mellby 1:11), Södra Strandvägen 85, "Sjöbacka" (Mellby 10:17), Skepparvägen 3 (V Mellby 2:109), Sydvästvägen 12 (Åmot 2:99) samt Grönatorgsvägen 3 (V Mellby 2:172) samt Måsvägen 1 B (Mellby 2:9).

Skummeslövsstrand:

Till **byggnadsklass 2** hänföres följande fastigheter: Stora Strandvägen 15 (Skummeslöv 13:42), Åsagatan 14 (Skummeslöv 5:7), Kaptensvägen 18 (Skummeslöv 5:23), Norra Kustvägen 26 (Skummeslöv 5:17), Norra Kustvägen 28 (Skummeslöv 5:18), Fiskaregatan 2 (Skummeslöv 9:8), Wingrens väg 2 (Skummeslöv 3:97).

Till **miljöklass M** hänföres följande byggnader: Åsagatan 2 (Skummeslöv 13:39), Åsagatan 16 (Skummeslöv 5:11), Stora Strandvägen 17 (Skummeslöv 13:38), Stora Strandvägen 21 (Skummeslöv 13:46), Stora Strandvägen 25 (Skummeslöv 13:63), Timmermansvägen 5 (Skummeslöv 18:1), Södra Kustvägen 3 A (Skummeslöv 3:38), Södra Kustvägen 8 (Skummeslöv 3:24), Södra Kustvägen 12 (Skummeslöv 3:41), Norra Kustvägen 16 (Skummeslöv 5:58), Norra Kustvägen 17 (Skummeslöv 5:46),

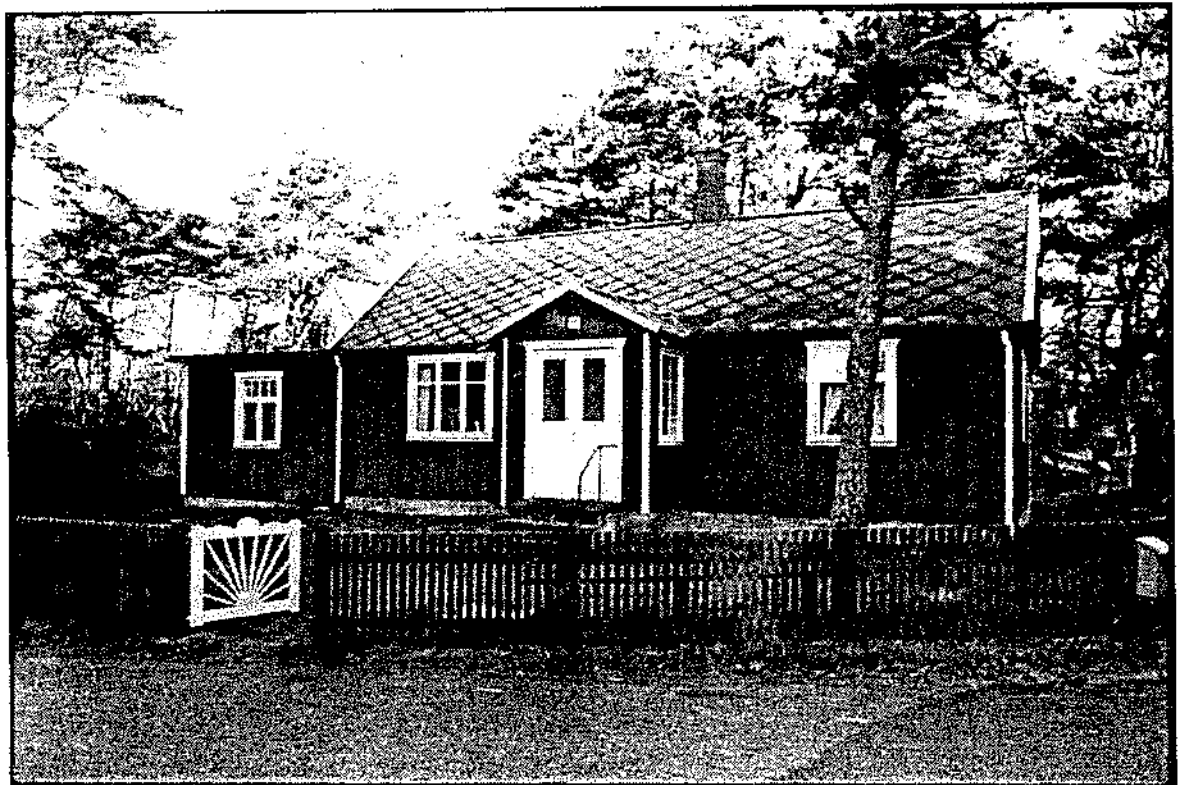
Matrosvägen 8 (Skummeslöv 3:72), Matrosvägen 9 (Skummeslöv 3:120), Matrosvägen 15 (Skummeslöv 3:92), Skogsallén 14 (Skummeslöv 3:48), Skogsallén 16 "Tallhaga" (Skummeslöv 3:54), Pilvägen 6 (Skummeslöv 3:49), Jungmansvägen 1 (Skummeslöv 3:32), Jungmansvägen 4 (Skummeslöv 3:58), Doktorsgatan 16 "Lillstugan" (Skummeslöv 3:19), Doktorsgatan 7 B "Villa Lindhaga" (Skummeslöv 3:26), Strandridarevägen 15 (Skummeslöv 12:19), Strandridarevägen 71 (Skummeslöv 10:21), Strandridarevägen 99 (Skummeslöv 32:3), Kustvaktarevägen 6 (Skummeslöv 9:7), Kaptensvägen 4 (Skummeslöv 13:33) samt Kaptensvägen 17 (Skummeslöv 5:29).

På Envägen ligger flera välbevarade sommarboställen från 1900-talets första decennier (Åmot 1:49).

Sommarbostaden präglas av det tidiga 1900-talets formspråk. (Åmot 1:115).

Välbevarad sommarbostad på fastigheten Åmot 2:14.

Sommarbostad på fastigheten Åmot 1:25.

Sommarbostaden på fastigheten Västra Mellby 1:3 har nationalromantisk prägel.

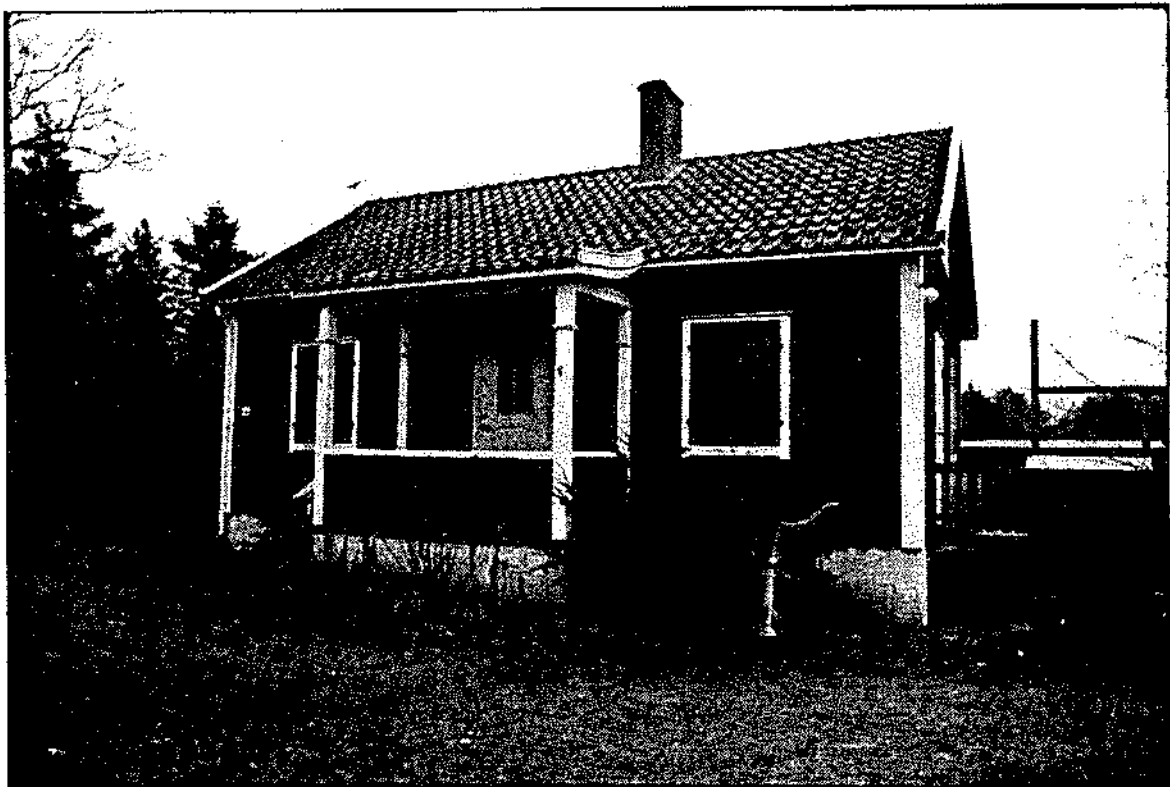
Dalainspirerad sommarbostad på fastigheten Västra Mellby 2:56.

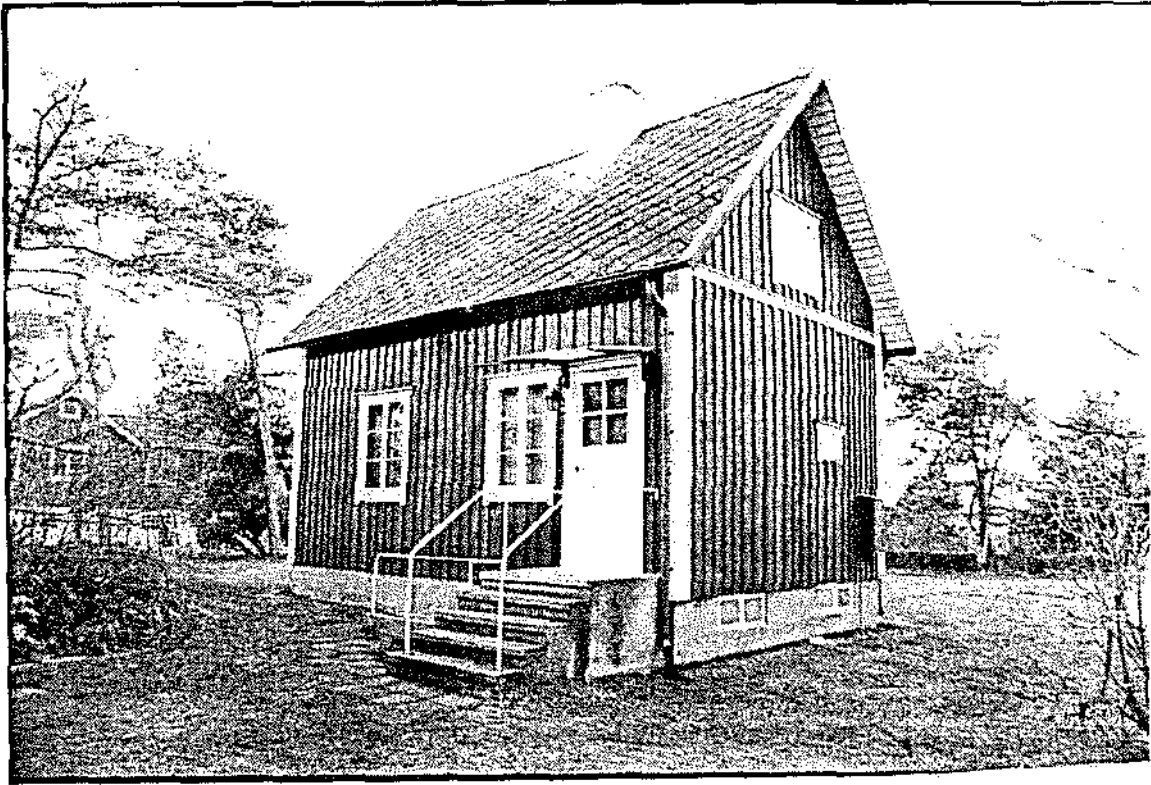
Omsorgsfullt arbetade detaljer på fastigheten Västra Mellby 1:6.

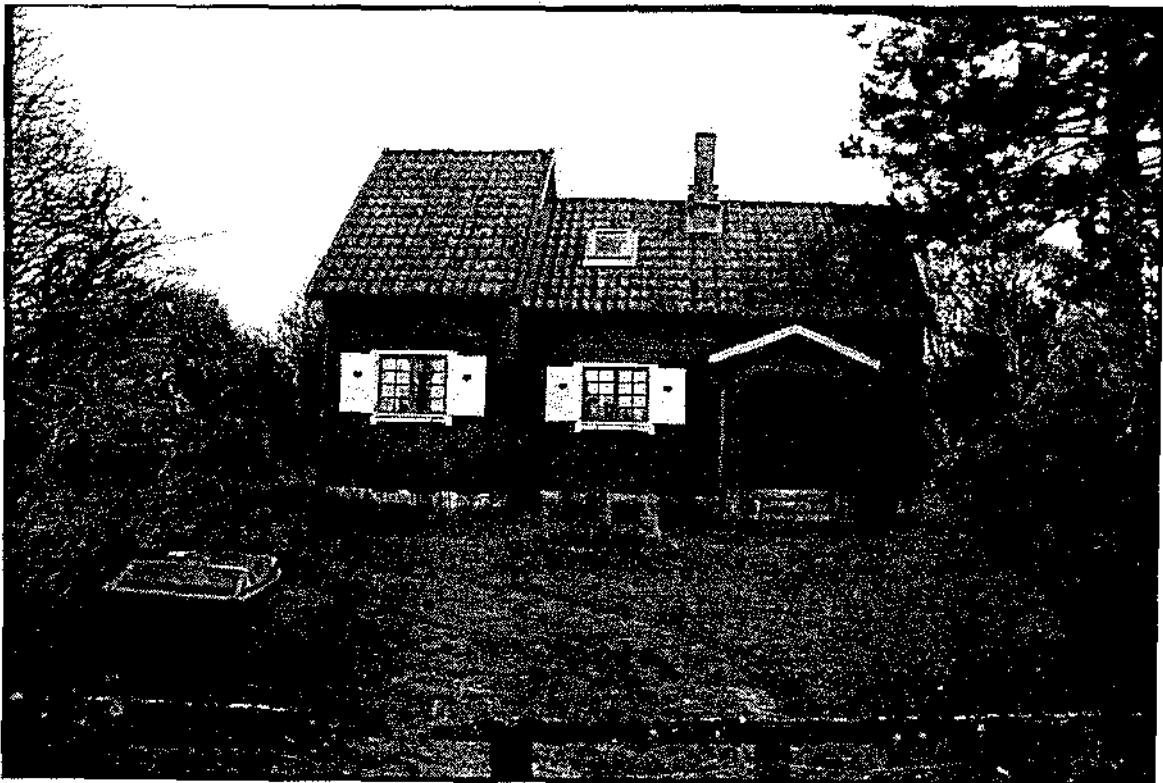
Sommarbostad med flera tillhörande byggnader (Mellby 2:9).

Kustvägen 94 är en av de äldre sommarhusen i Mellbystrand (Mellby 2:14)

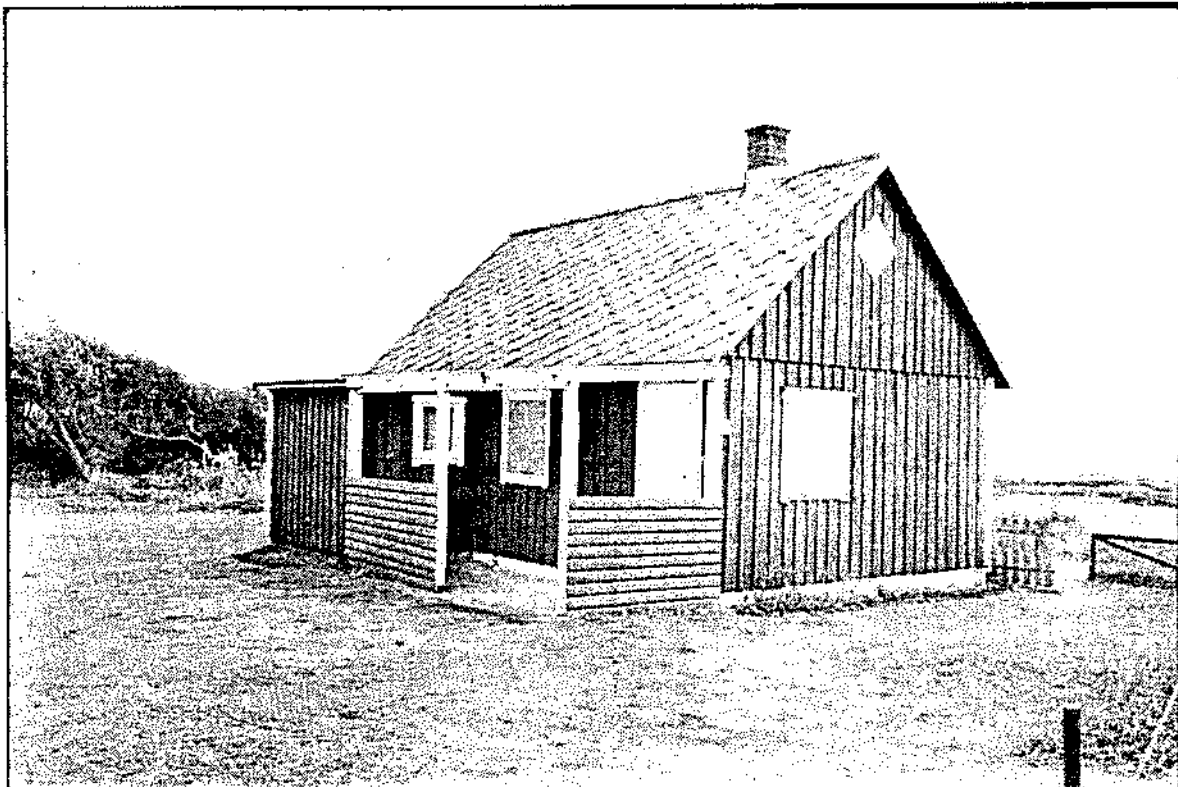
Sommarbostad på fastigheten Skummeslöv 13:39.

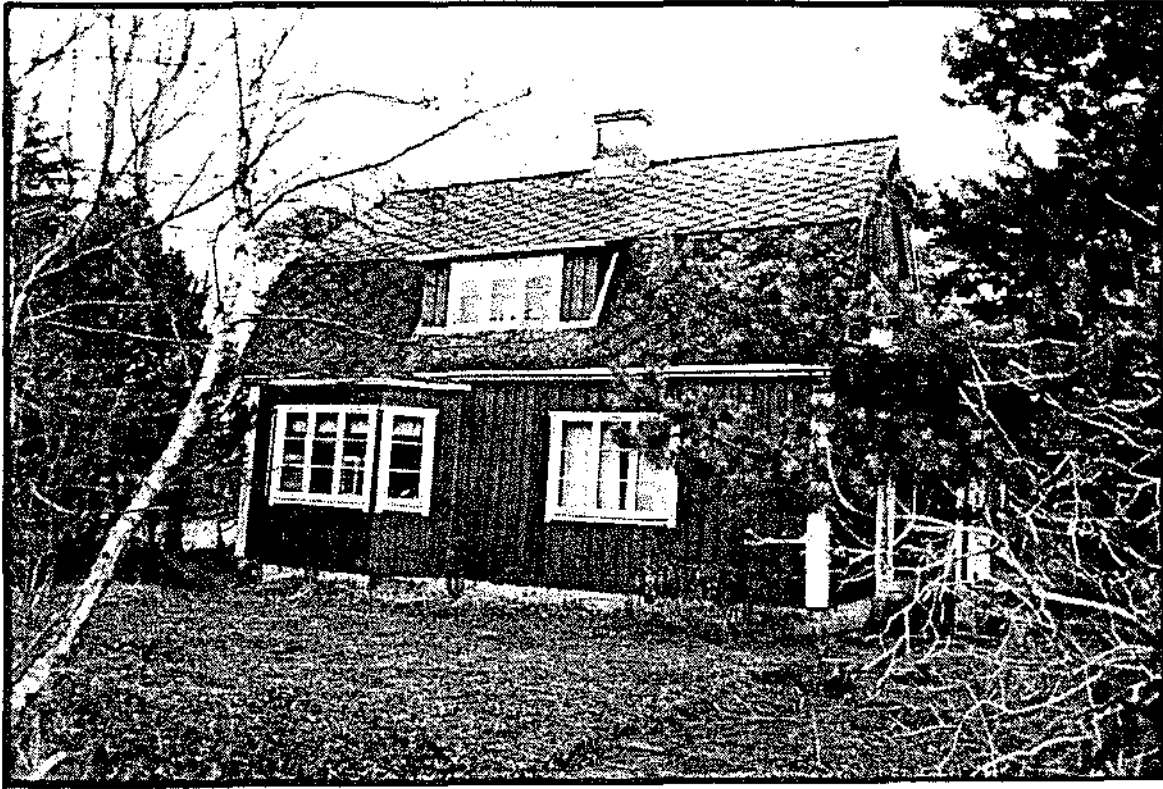
Skummeslöv 5:23

*Längs Norra och Södra Kustvägen ligger en del äldre sommarboställen
(Skummeslöv 5:17).*

Strandnära sommarbostad på Skummeslöv 9:8.

*Stora Strandvägen karakteriseras av relativt stora sommarbostäder
(Skummeslöv 13:42).*

Skummeslöv 5:7

1930-40- och 50-talens fritidsbebyggelse

Som tidigare nämnts finns inga tydliga årsringar som speglar sommarbebyggelsens utveckling. Parallellt med 1930- och 40-talens sportstugor i mindre format byggs i enstaka fall större sommarbostäder av en mer stadsmässig funkiskaraktär, samtidigt som vissa fritidshus präglas av ett formspråk med rötter i sekelskiftets arkitekturtraditioner.

Historik

Funktionalismens arkitektoniska formspråk hade ofta svårt att slå igenom i mindre städer och tätorter. Vanligtvis finns det också en viss eftersläpning hos många bostadshus från 1940-talet som i flera fall har kvar sina rötter i det tidiga 1930-talets funktionalistiska formspråk. Karakteristiskt för funkishusen är den geometriska formen och det platta taket. Byggnader från denna tid är ofta putsade i vitt eller i ljusa kulörer. Den vita färgen representerade modernismen och symboliserade hygien och förnyelse. Fönsterytorna är stora, ofta utan spröjs. Formspråket strävar efter renhet, enkelhet och lätthet.

Bostadsbyggandet, under framförallt 1950-talet, kom att få en avvikande inriktning i förhållande till 1930-talets strama formspråk. Istället för de rena linjerna, som karakteriserade funktionalismens arkitektur, börjar man i *folkhemsparkitekturen* söka efter robustare uttryck med tydligare materialverkan. I motsats till 1930-talets fönsterband minskas storleken och varje enskilt fönster betonas. Det blev också vanligt att accentuera fönstren genom nya former, som sex och åttkantiga fönster. Utformningen av taken förändrades från funktionalismens platta tak till sadeltak eller brutna alternativt valmade tak. Takfot och sockel framträder dessutom på ett tydligare sätt. Till skillnad från 1930-talets släta, ljusa puts eftersträvas i folkhemsbyggandet en kraftfullare materialverkan i fasaden. Fasadteglet, liksom den grövre putsen, får härigenom en renässans. Generellt ges fasaderna ett helt annat arkitektoniskt uttryck och en större detaljrikedom i förhållande till funktionalismens "immateriella" karaktär.

De två mest utbredda *hustyperna* under 1940-talet är 1½- och 1-planshuset. De karaktäriseras ofta av en tydligt markerad källarsöcket. Ibland återfinns även garaget i källarplanet. Fram till 1950-talets mitt dominerar trä och puts som fasadmateriell. Träfasaden är i allmänhet klädd med stående locklistpanel och målad i ljusa oljefärger.

Sportstugan uttrycker på många håll funktionalistiska grunddrag, men är även inspirerad av nationalromantikens vurm för robusta och naturnära material och uttryck. Fritidsbebyggelse av denna karaktär finns det exempel på i både Mellbystrand och Skummeslövsstrand. Bebyggelsen från denna tid är på flera håll

kraftigt om- och tillbyggd. I vissa fall är den ursprungliga huskroppen underordnad en tillbyggd del, och är därmed svår att uppfatta.

Fasaderna karakteriseras av ett stramt formspråk. Taken har ofta pulpetform, vanligtvis täckta med papp. Lika vanligt är dock tegel- eller eternitklädda sadeltak. Fasaderna är klädda med olika former av panel som målats i vitt eller i andra ljusa kulörer. Fönsterbågarna har ibland en kontrasterande färg.

Förslag till sportstuga ritad år 1958 av Helge Nilsson i Växtorp.

Sportstugan innebar en möjlighet också för gemene man att kunna köpa ett sommarhus. Fabriker som tillverkade monteringsfärdiga hus tillkom i stort antal från 1920-talets slut, bland andra Landsbro Trävarubolag, Borohus. De blivande sportstugeägarna kunde studera de olika modellerna på de många sportstugeutställningar som hölls i svenska städer på 1930-talet. En vanlig sportstuga från Boro kunde vara utformad i brunmålade liggande stockpanel, som påminde om timmer, ha smårutiga fönster, gröna fönsterluckor och vitmenad skorsten. Interiören bestod ofta av ett enda stort rum, storstugan, försedd med öppen spis. Dessutom fanns en sovalkov och ett minimalt kök eller kokvrå. Både exteriör och inredning anspelade på Dalastilen, vid denna tid en uppskattad stilform.

Allmogestilen betraktades av arkitekturkritiker och arkitekter som utpräglad dålig smak. Stilen betraktades som dekorerad och inspirerad av äldre bondekulturer, alltså var den inte modern. I syfte att höja nivån på sportstugebyggandet ordnades utställningar i bl a Svenska slöjdföreningens regi. Arkitektävlingar anordnades dessutom gällande sportstugans utformning. En del moderna typer framkom genom denna tävling. Det visade sig dock att den tidiga formen av sportstuga med falskt timmer och dalastil var en livskraftig form som fortlevde ända in på 1950-talet.

Bevarade byggnader från 1930-och 40-talen finns längs Kustvägen och i strandnära områden. De ligger inte i några större sammanhängande områden utan finns insprängda mellan övrig bebyggelse i Mellbystrand och i Skummeslövsstrand. Som arkitekter både vad gäller ny- och ombyggnad deltog bl a stadsarkitekten i Laholm. Svend Bogh Andersen, arkitekt Helge Nilsson (Våxtorp) samt byggnadsingenjör Sten Olsson (Laholm).

På *Strandridarevägen 75* (Skummeslöv 10:19) Skummeslövsstrand ligger ett hus som representerar modernismens och funktionalismens tankar och formspråk. Det har i sen tid byggts till, och är avskilt från Strandridarevägen genom ett högt plank vilket gör det svårt att uppfatta från detta håll. Från strandsidan är byggnaden dock oförändrad och fungerar som ett landmärke med sin vita kubiska huskropp. Ett stycke längre söderut på *Strandridarevägen 43* (Skummeslöv 11:43) ligger ytterligare en byggnad i utpräglad funktionalistisk stil. Byggnaden är klädd med grönmålade slät panel. På håll kan fasaden uppfattas som putsad. Till bostaden hör ett garage. På *Skogspromenaden 1* (Skummeslöv 5:76) ligger på en naturtomt en byggnad som även den präglas av funktionalistiska stildrag. Byggnadens namn "Villa Siesta" antyder att huset inrymt pensionat eller någon liknande verksamhet.

Värdering:

Från 1930-, 40-och 50-talen finns bebyggelse som speglar skilda arkitekturtraditioner. Olika stilideal påverkar parallellt samhällenas bebyggelseutveckling. Bl a uppmärksammas den allmänt utbredda sportstugan vars formspråk med tiden ändrar uttryck. Funktionalismens mer stadsmässiga byggnader uppförs företrädesvis i Skummeslövsstrand. Fritidsbebyggelsen från denna period har betydelse som den "halvgamla" bebyggelsen och representerar det svenska semesterboendet.

Klassificering:

Mellbystrand:

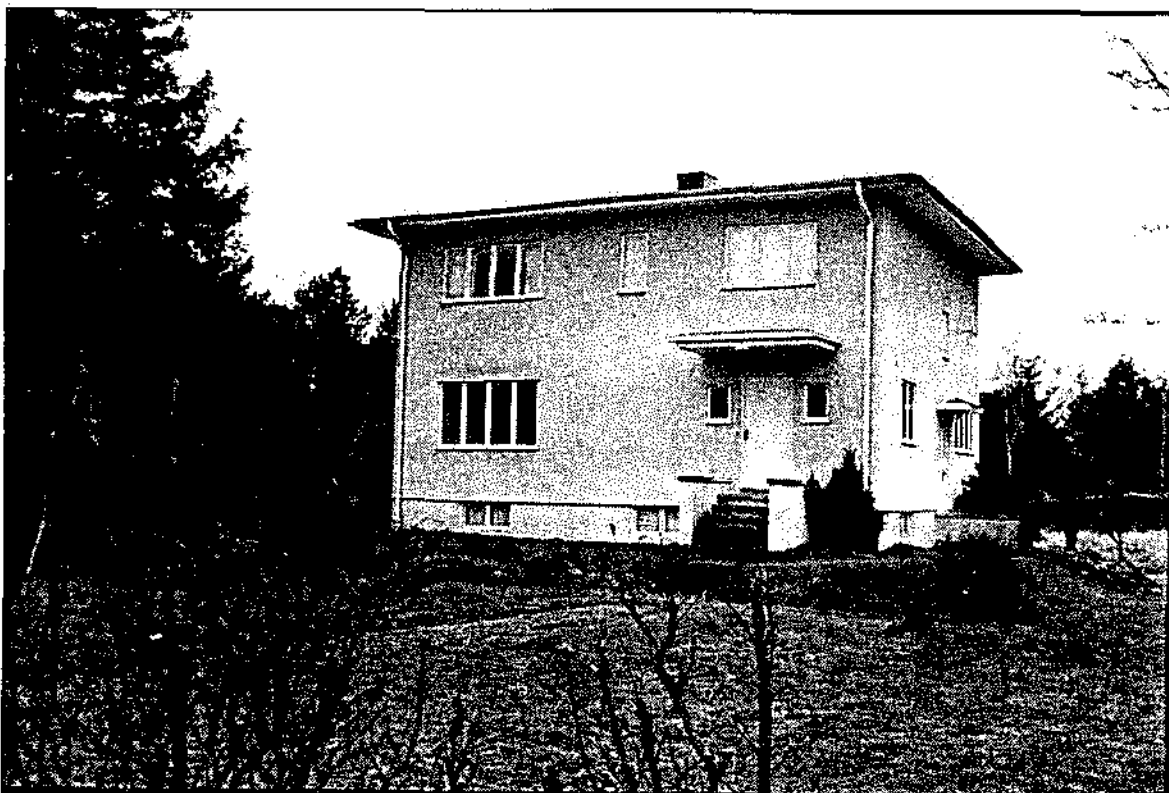
Till **byggnadsklass 2** hänföres följande byggnader: Marias väg 1 (Åmot 2:116), Kustvägen 11 (Åmot 2:135), Poppelvägen 1 B (Åmot 2:79), Måsvägen 33 (Mellby 8:40)

Till **miljöklass M** hänföres följande byggnader: Kustvägen 96 (Mellby 2:8), Norra Strandvägen 13 (Åmot 2:90), Norra Strandvägen 15 (Åmot 2:177), Norra Strandvägen 23 A (Åmot 1:72), Grönatorgsvägen 8 (V Mellby 2:15), Svampvägen 15 (V Mellby 7:5), Rombergs väg 36 (Åmot 1:75), Grönatorgsvägen 22 (V Mellby 2:134), Kråkbärsvägen 4 (V Mellby 2:138), Marias väg 20 (Åmot 2:4), Granvägen 7 (Åmot 2:87), Dalavägen 5 (V Mellby 2:142) samt Dalavägen 7 (V Mellby 2:18).

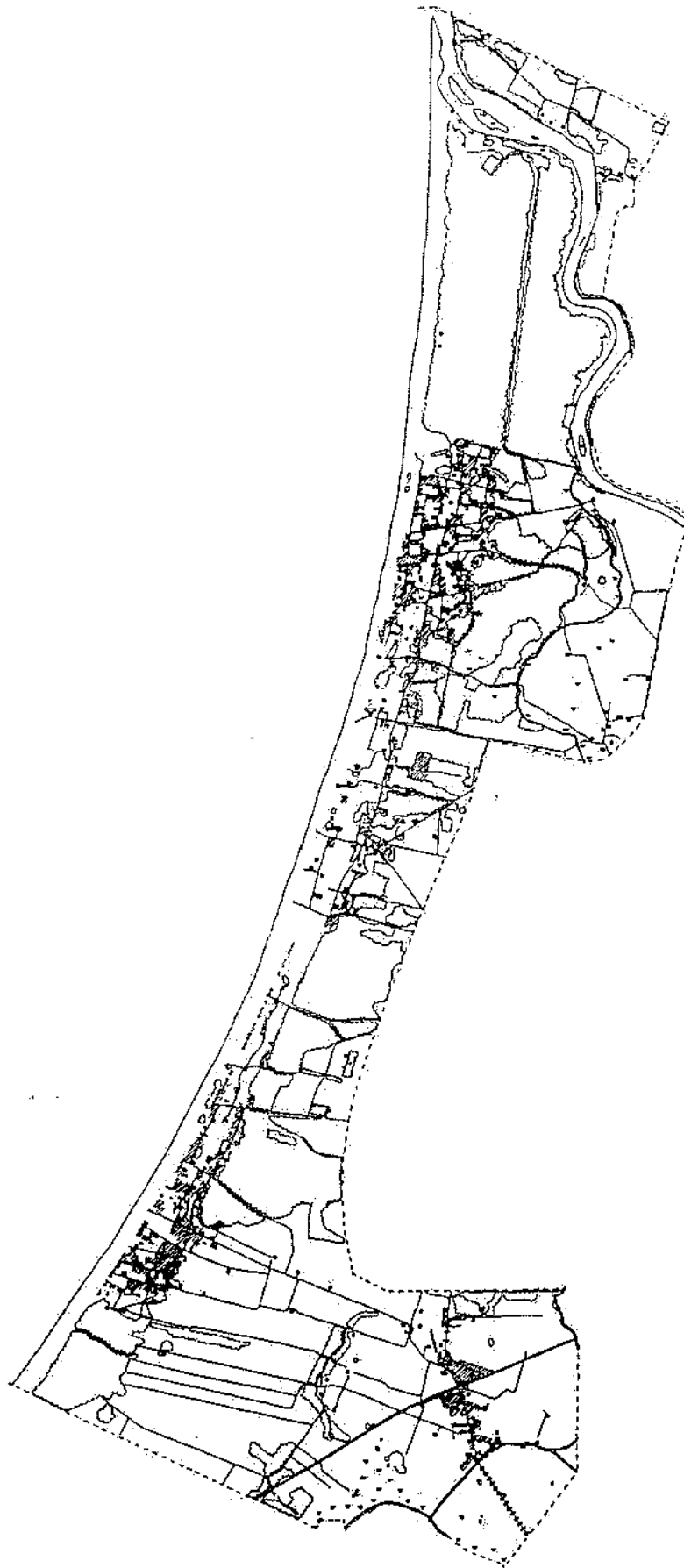
Skummeslövsstrand:

Till **byggnadsklass 2** hänföres följande byggnader: Norra Kustvägen 51 (Skummeslöv 12:24), Fiskaregatan 13 (Skummeslöv 3:81), Fiskaregatan 15 (Skummeslöv 3:80), Skogspromenaden 1 (Skummeslöv 5:76), Strandridarevägen 43 (Skummeslöv 1:143), Strandridarevägen 75 (Skummeslöv 19:19) samt Södra Kustvägen 16 (Skummeslöv 3:216).

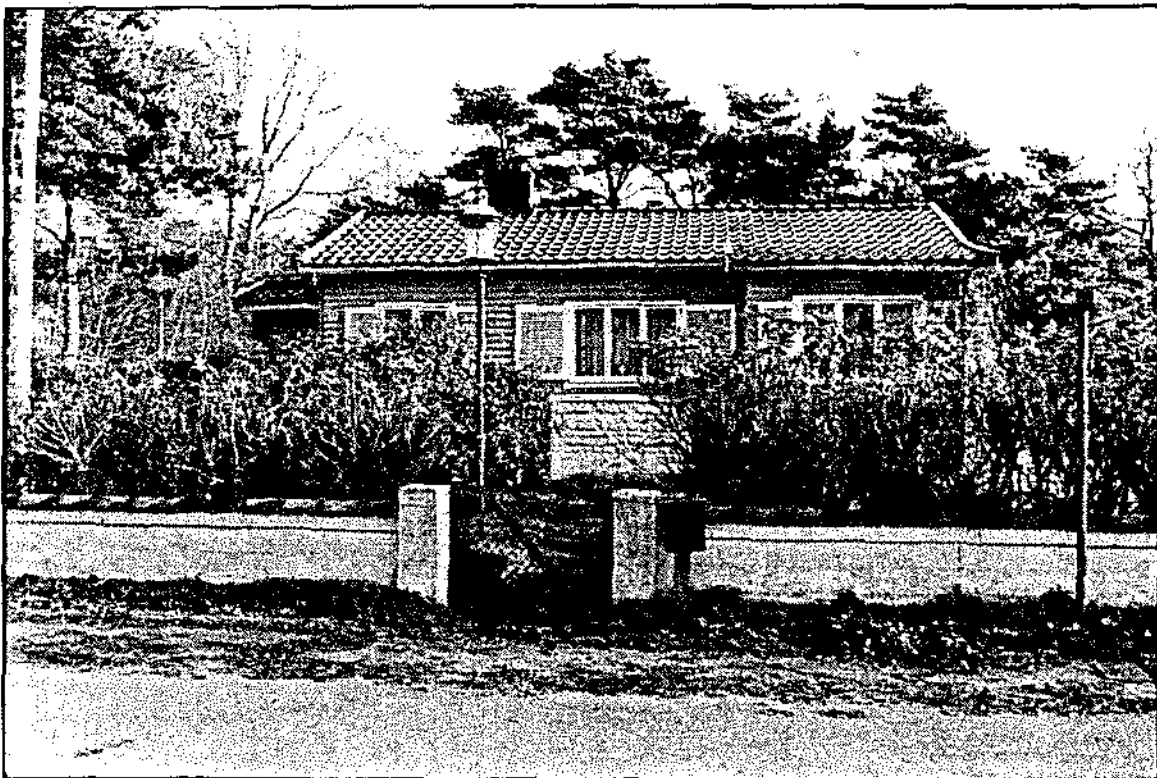
Till **miljöklass M** hänföres följande byggnader: Skogsallén 2 (Skummeslöv 3:60), Skogsallén 4 (Skummeslöv 3:190), Skogsallén 6 (Skummeslöv 3:168), Jungmansvägen 2 (Skummeslöv 3:61), Strandridarevägen 16 (Skummeslöv 12:46), Strandridarevägen 26 (Skummeslöv 1:91), Strandridarevägen 27 (Skummeslöv 1:67), Strandridarevägen 69 (Skummeslöv 10:22), Strandridarevägen 101 (Skummeslöv 32:5), Åsagatan 6 (Skummeslöv 13:43), Åsagatan 15 (Skummeslöv 5:36), Åsagatan 33 (Skummeslöv 5:85), Åsagatan 36 (Skummeslöv 5:80), Timmermansvägen 5 (Skummeslöv 1:81), Viktors väg 2 (Skummeslöv 5:24), Kaptensvägen 13 (Skummeslöv 5:27), Kaptensvägen 16 (Skummeslöv 5:79), Norra Kustvägen 1 (Skummeslöv 13:103), Norra Kustvägen 13 (Skummeslöv 5:46), Norra Kustvägen 39 (Skummeslöv 5:5) samt Jungmansgatan 1 (Skummeslöv 3:32).

Fin funkis på Södra Kustvägen 16. (Skummeslöv 3:216)

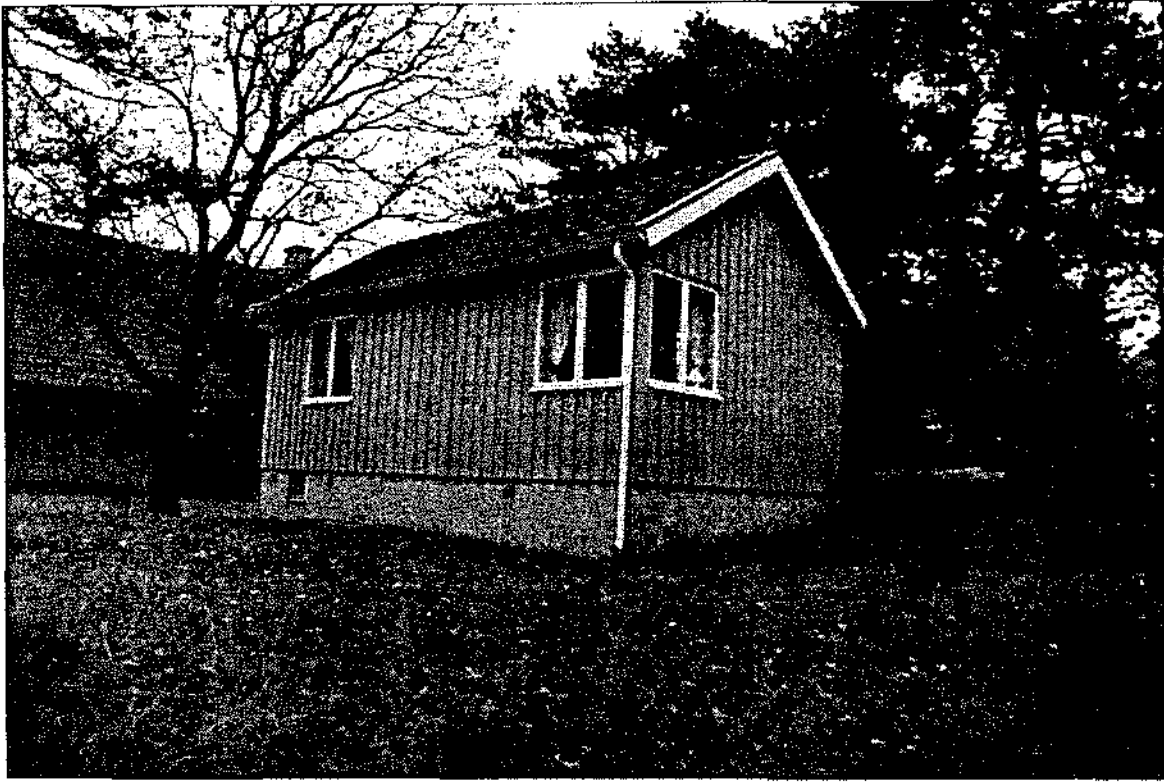
Bebyggelsens utbredning i Mellbystrand år 1952.

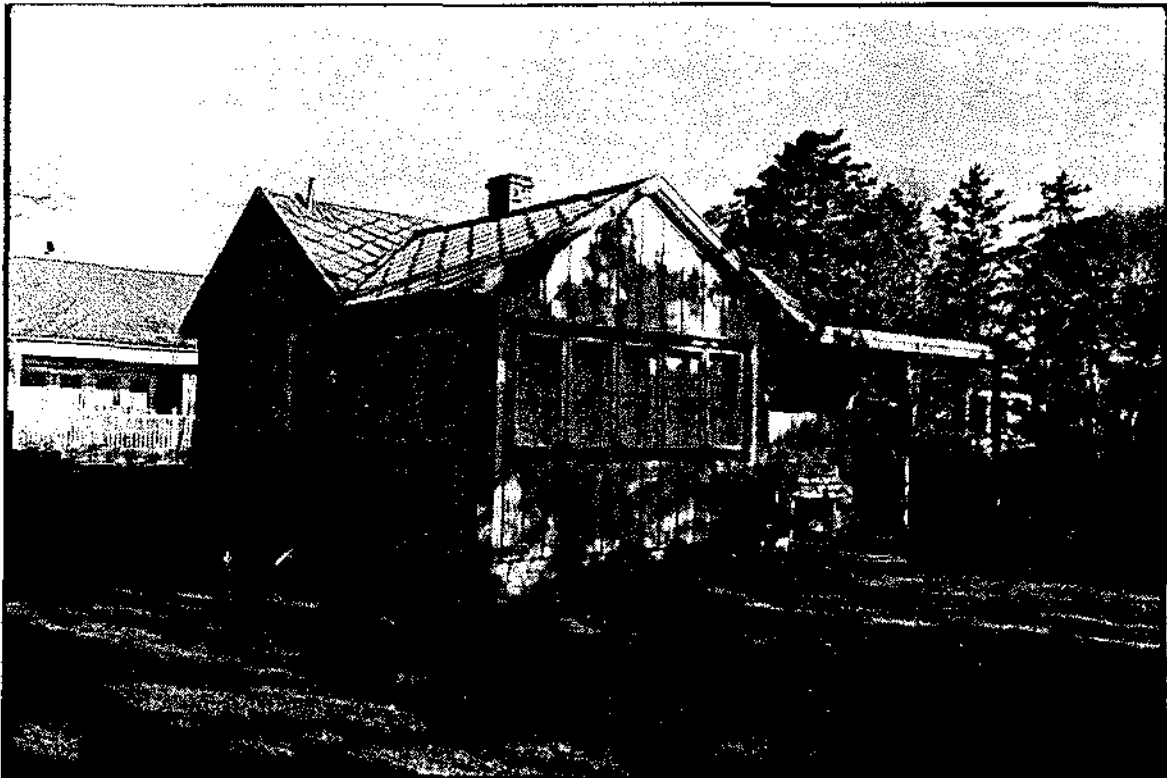
*Stockpanelen är vanligt förekommande på fritidshus uppförda på 1930-50-talen
(Åmot 2:135).*

Åmot 2:79

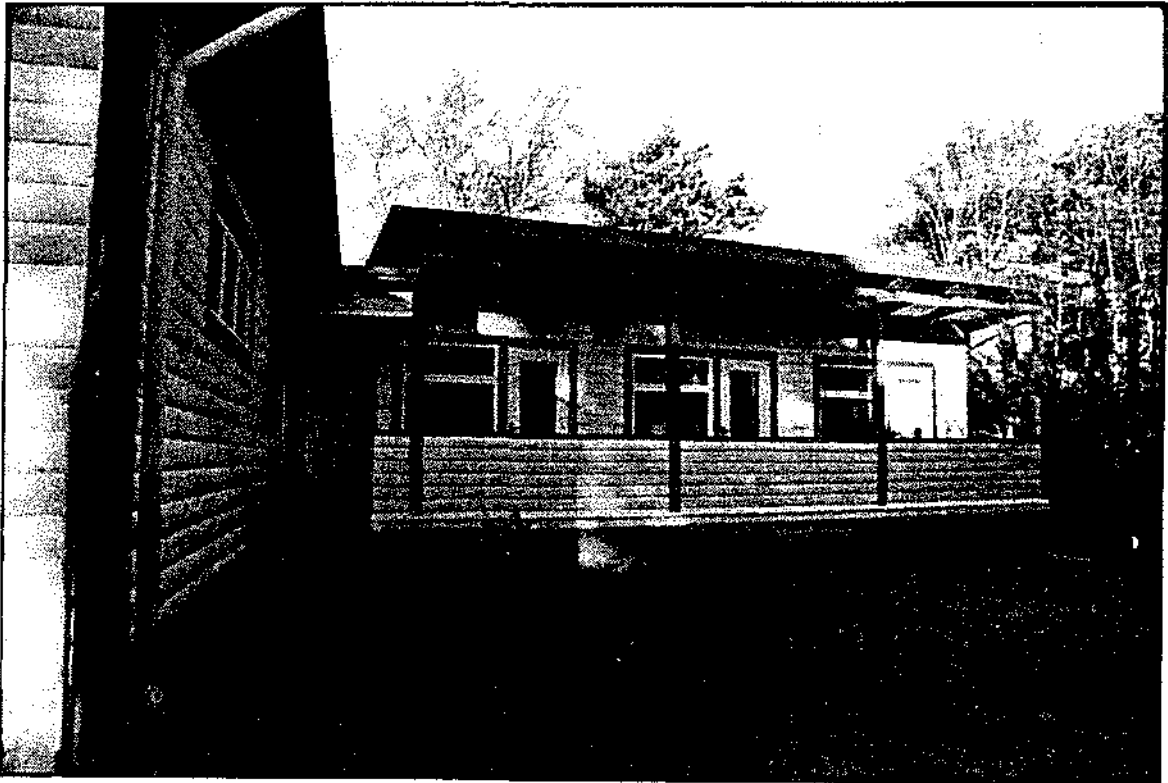
Enkelt utformad sportstuga på Västra Mellby 2:142.

Strandnära fritidshus på Åmot 2:90.

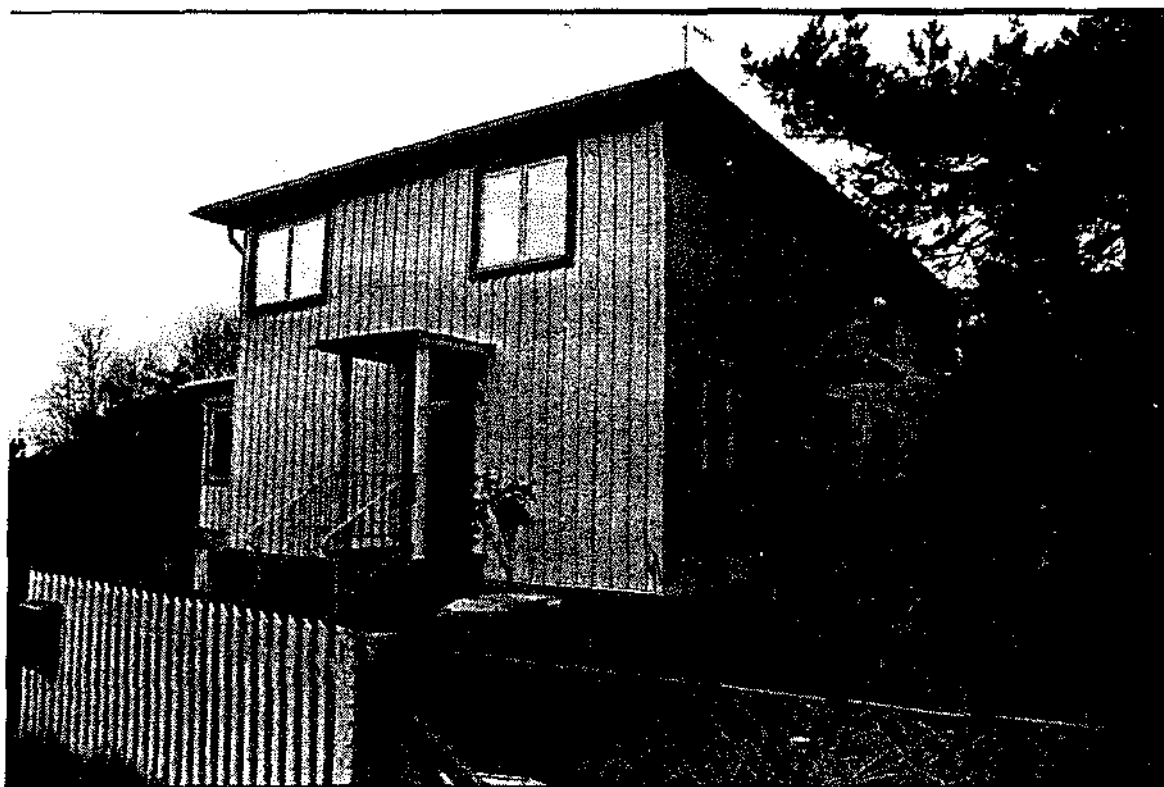
Västra Mellby 2:134.

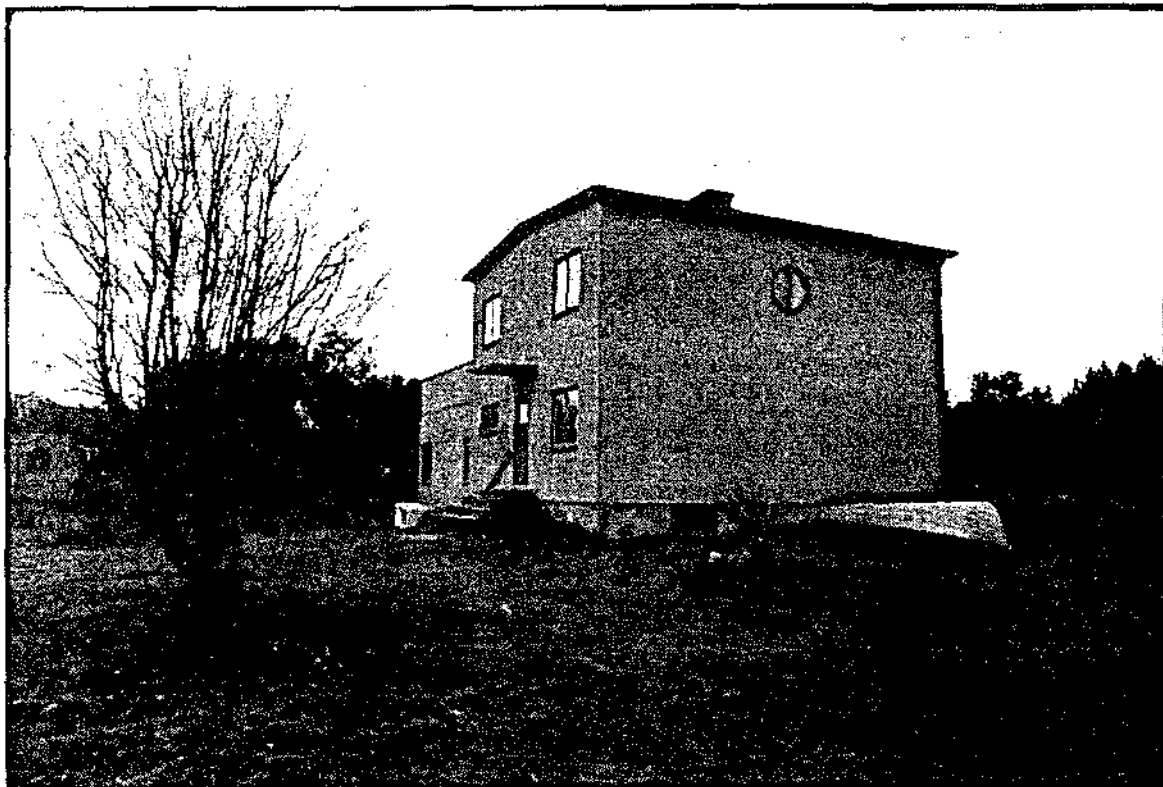
Åmot 2:87.

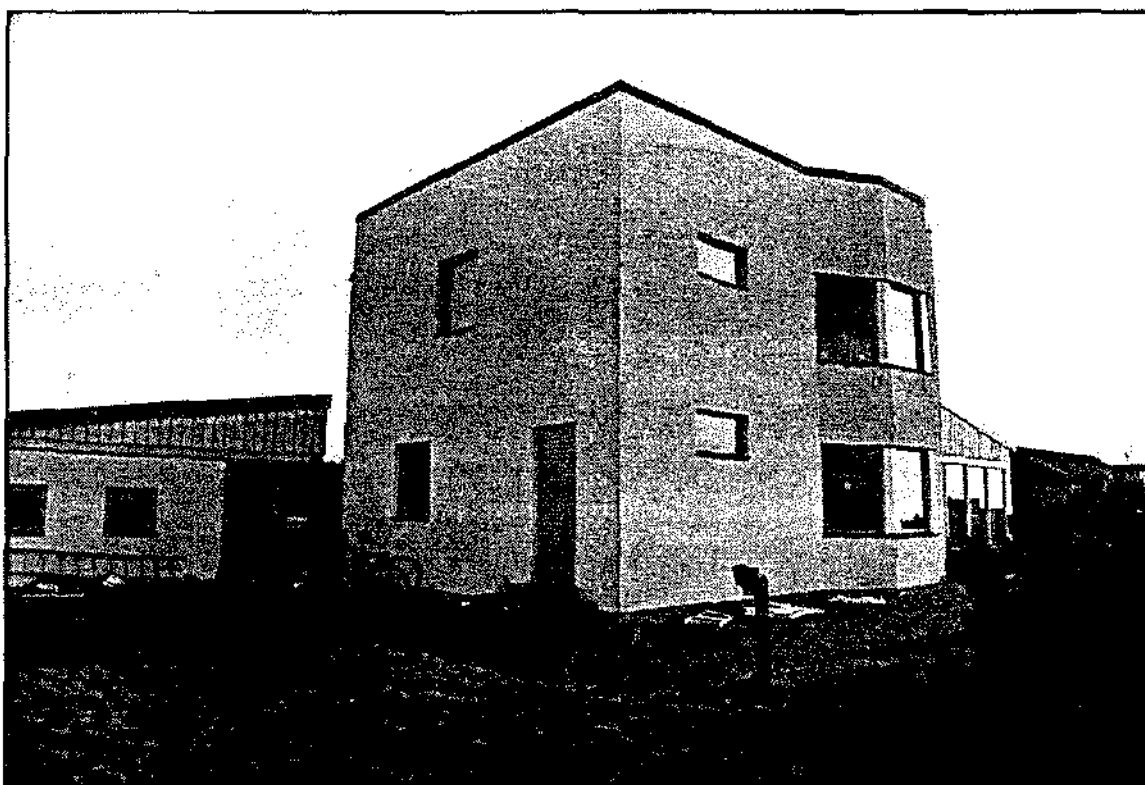
Sommarbostad med funktionalistisk enkelhet (Skummeslöv 3:81).

Skummeslöv 5:76.

Välbevarad funktionalistisk byggnad på Skummeslöv 1:143.

"Sockerbiten" har ett konsekvent genomfört funktionalistiskt formspråk. I senare tid har huset tillbyggt i den södra delen (Skummeslöv 10:19).

Sommarbostad (numer permanentbostad) med formspråk som hämtats från 1950-talets villabyggande (Skummeslöv 12:24).

Senmodernism, 1950, 1960- och 70-talen

De senare byggda fritidshusen präglas av ett stramt formspråk. Flera av fritidshusen från denna tid är byggda med monteringsfärdiga element, lätta att sammanfoga på plats. Bostadstypen var avsedd att lätt passa in i naturen och även för att kunna placeras i grupper. Även i sen tid fortsätter man dock traditionen att bygga fritidshus med timrad karaktär som hos 1930-talets sportstugor.

Till modernistiska byggnader räknas byggnader som har ett avvikande, icke traditionellt formspråk. Karakteristiskt för de i senare tid uppförda fritidshusen är de stora glasade ytorna. Önskan om närheten till naturen är central. Gränsen mellan ute och inne intar en central plats i experimenterandet med byggnadernas utformning under denna period.

Värdering:

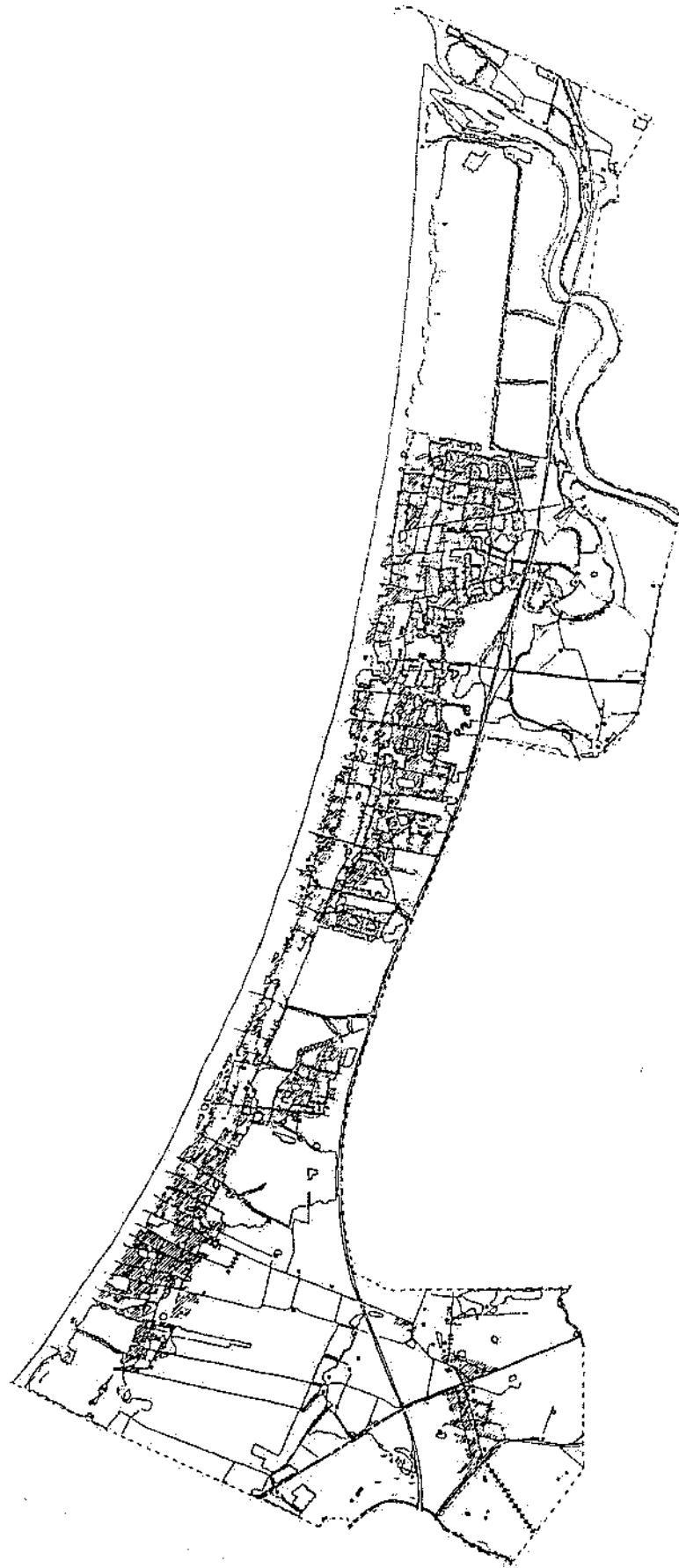
I vår egen tid blir det allt svårare att upptäcka värden hos yngre modernistisk bebyggelse som uppförts på 1960- och 70-talen. I Mellbystrand och Skummeslövsstrand är nedanstående byggnader arkitektur- och kulturhistoriskt intressanta exempel på sportstugan och fritidshusets stilutveckling. Fritidshusens utveckling speglar människans växlande förhållande till naturen och fritidsliv under olika decenniers semestrande. Hallands badortshistoria omfattar även de sent byggda fritidshusen som har värden att uppmärksamma och förvalta.

Klassificering:

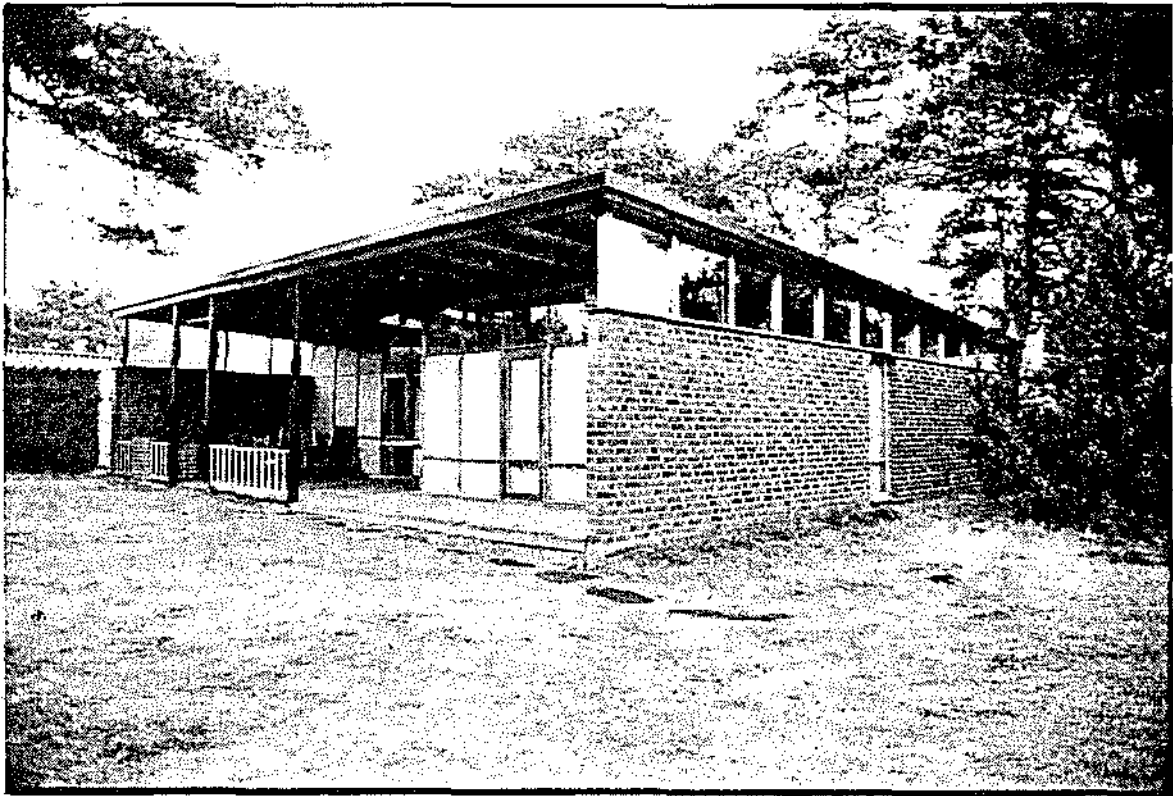
Till **byggnadsklass 1** hänföres fastigeten på Matrosvägen 26 (Skummeslöv 9:28).

Till **byggnadsklass 2** hänföres följande byggnader: Matrosvägen 26 (Skummeslöv 9:28), Skepparvägen 13 (V Mellby 2:76), Södra Strandvägen 8 (Mellby 3:27), Måsvägen 76 (Mellby 15:8).

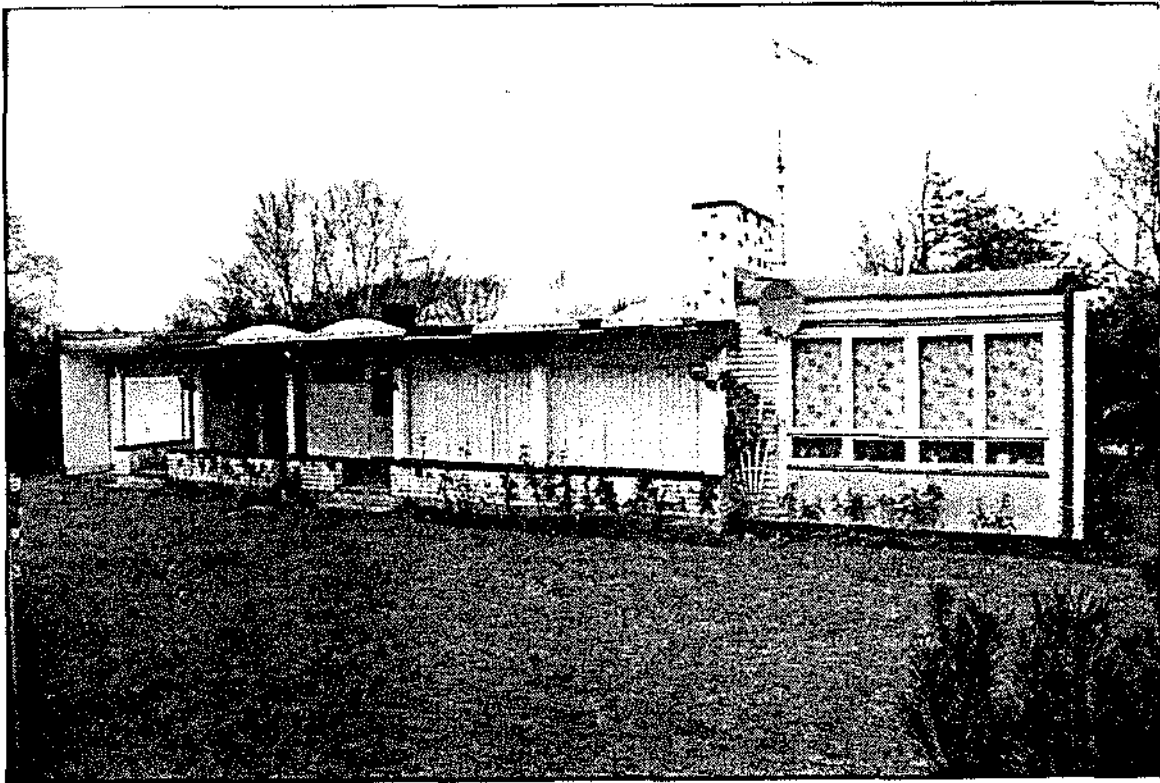
Följande byggnader hänföres till **miljöklass M**: Södra Kustvägen 3 B (Skummeslöv 3:282), Emil Pers väg 1 (Skummeslöv 27:48), Emil Pers väg 3 (Skummeslöv 27:55), Strandridarevägen 67 (Skummeslöv 10:26), Svarvareskogsvägen 4 (Skummeslöv 13:115), Tallsättravägen 15 (Skummeslöv 13:113), Tallsättravägen 17 (Skummeslöv 13:112) samt Wingrens väg 5 (Skummeslöv 3:70).

Bebyggelsens utbredning i Mellbystrand år 1967.

Byggnad med öppen såväl som sluten karaktär (Skummeslöv 9:28).

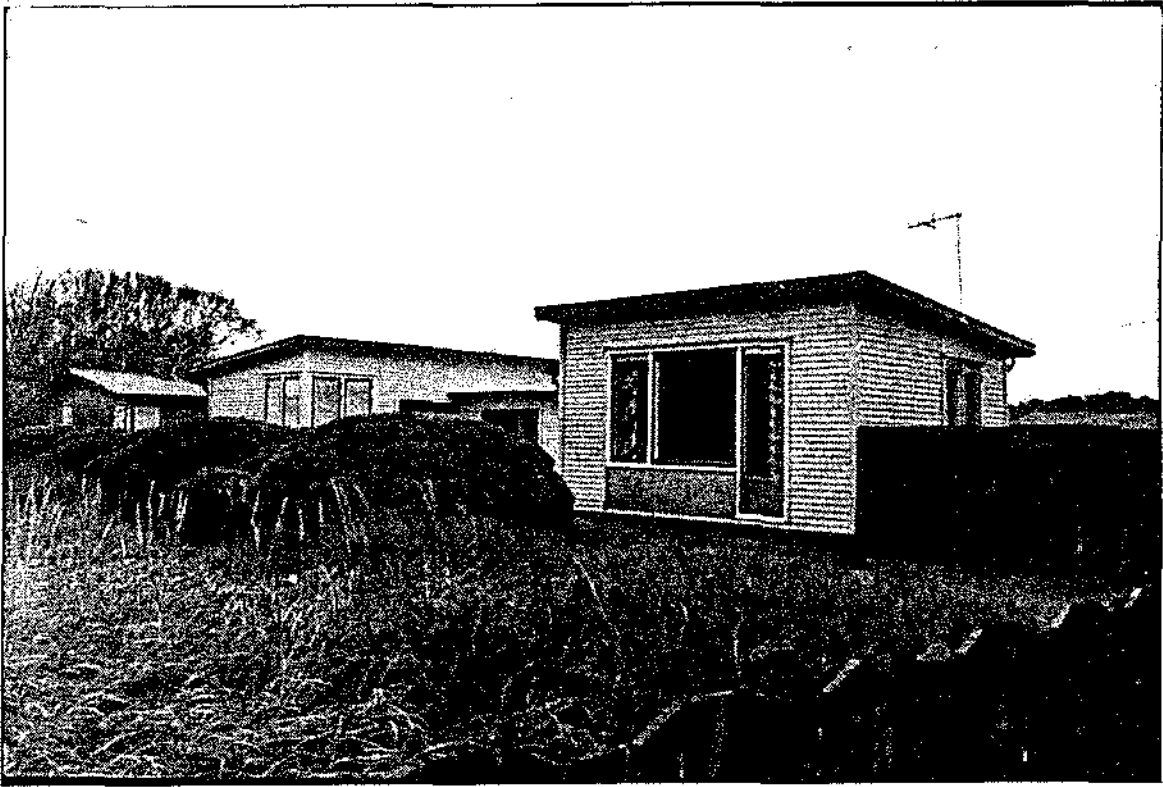
Västra Mellby 2:76.

Mellby 3:27

Skummeslöv 13:112

Mellby 15:8

Stugby, camping och badhytter

Tältstaden, belägen i Mellbystrands norra del, var i slutet på 1940-talet i stort sett fullbyggd. Stugorna hade tidigare byggts i formatet 2x2 meter, vilket senare kom att utökas till 2x3 meter. Stugorna var från början synnerligen enkla byggen uppförda i regelverk täckta med väv av t ex sockersäckar. Senare kläddes de med masonitskivor. Stugorna hade från början en homogen karaktär med en rektangulär form med en dörr i ena änden och ett fönster på motstående gavel och rymde inte mer än två smala sängar. De uppfördes vanligen efter individuella ritningar som godkänts av byggnadsnämnden. Fotogenlampor utgjorde ljuskällan och maten lagades på primuskök. Förvaring av kylvaror anordnades genom en trälåda eller ett rör som grävts ner i sanden bakom huset och vatten hämtades från en naturlig källa.

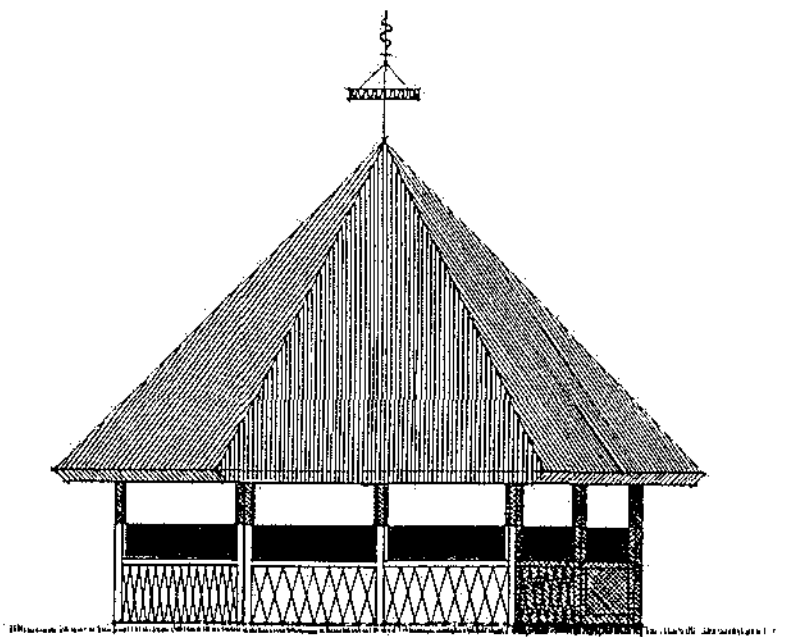
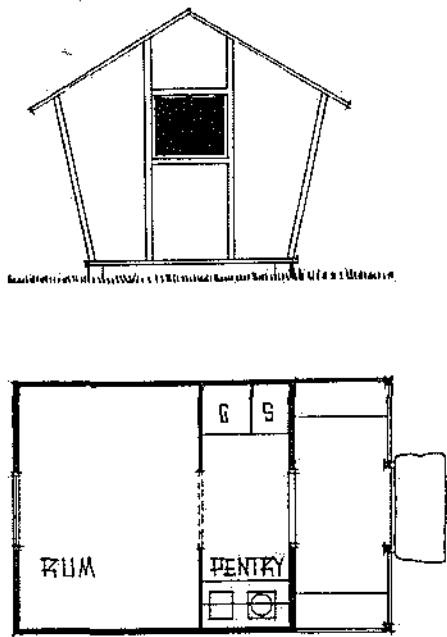
På 1950-och 60-talen kom området att ändra karaktär genom att stugorna tilläts bli betydligt större, upp till 20 kvm. De blev också mer påkostade. Nu sökte man en lösning i form av en ekonomisk förening som skulle kunna arrendera eller köpa området och därmed kunna hantera större gemensamma angelägenheter. En interimstyrelse bildades år 1952 och Mellbystrands tältstugeförening bildades året därpå. Samma år träffades avtal om köp av området till priset 3:50 kr per kvm.

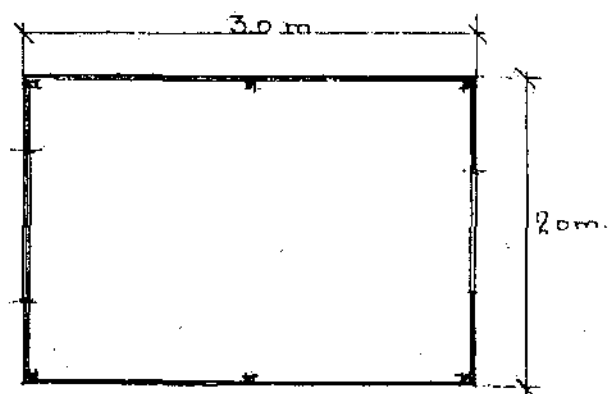
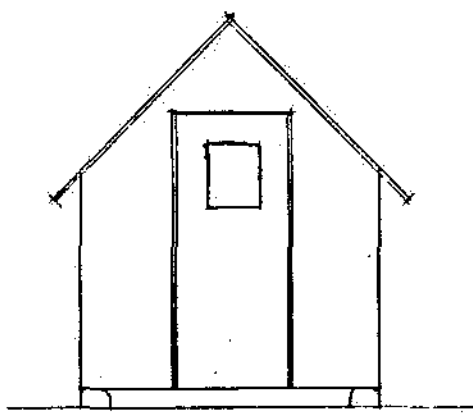
Stugområdet vid tältplatsen hade på 1950-talet en mycket homogen karaktär. (Bilden finns i föreningen Gamla Laholms bildarkiv)

Tältstugorna har i senare tid alltmer antagit formen av en modern friluftsbekvämlighet och sommarstugebebyggelse både vad gäller exteriör och inomhusstandard. De har med tiden förvandlats till mindre stugor med markerade entréer och tomtgränser. De tidigare enhetliga fasaderna var vanligtvis klädda med eternitplattor alternativt locklistpanel målade i ljusa färger. Stugorna i området har idag högst individuell prägel med inslag av enstaka stugor med mer ursprunglig karaktär.

Ett annat sätt att semestra på var att hyra en stuga i stugbyn på *Strandlyckan* i Mellbystrand. Stugorna benämndes också masonittält. Området bebyggdes med stugor av homogen karaktär i början på 1950-talet. Arkitekten var Yngve Alvå. Byggnaderna har en mycket enkel utformning med tältet som grundform. Byggnaden inrymmer ett rum för sovplatser och ett litet utrymme för pentry. Till anläggningen hör även en minigolfbana och ett kafé. Området är alltjämt i sin helhet oförändrat och uppvisar de ursprungliga intentionerna med semesteranläggningen. Kaféet är dock tillbyggt i olika etapper.

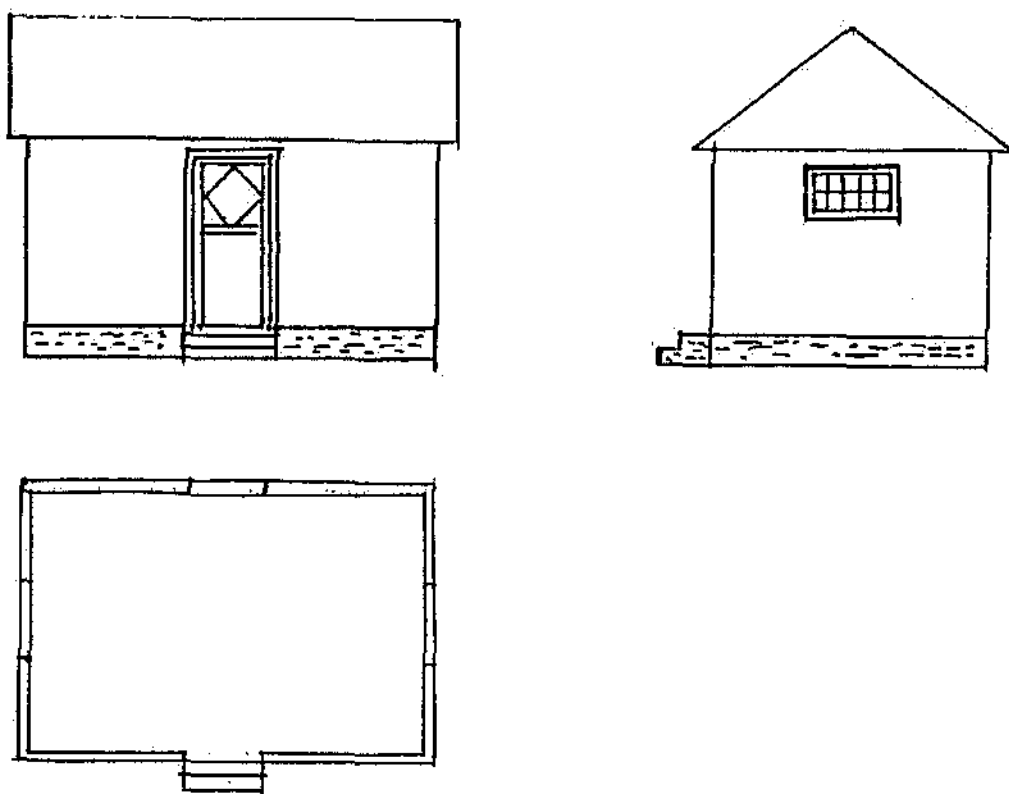

"Serveringspaviljong och Masonittält" vid Strandlyckan ritades av arkitekt Yngve Alvå år 1951.

Skiss till tältstuga.

I Mellbystrand uppförde markägarna *badhytter* bland dynerna för omklädning. I Skummeslövsstrand finns inga badhytter då tångallmänningen inte arrenderar ut mark som i Mellbystrand där stamfastigheterna sträcker sig ända ut i vattnet. Badhytterna tjänstgjorde som en fast punkt för ombyte vid besök på stranden. Badhytteägarna bidrar dessutom med viss skötsel av dynerna. Hytterna bevarar till stor del ursprungliga proportioner och fasadmateriäl, även om flera förändrats genom tillbyggnader. I Mellbystrands norra del ligger ett fåtal badhytter uppförda under tidigt 1900-tal, som i hög utsträckning är bevarade. Taket på de äldre badhytterna har traditionell sadelform och fasadklädseln utgörs vanligtvis av rödmålade locklistpanel eller panel på förvandring. Någon enstaka badhytt har även fönsterluckor. Med anledning av byggnadernas utsatta läge alldeles invid havet har de varit föremål för fasadändringar i form av nya och "underhållsfria" material, t ex eterniten, som i flera av badhytterna sannolikt är det ursprungliga fasadmaterialet. Takformen varierar mellan sadel-, pulpet-, tält-, respektive flackt tak som vanligtvis är klätt med papp. Oftast ligger hytterna i skydd av en dyn eller tall. Badhytternas attraktiva lägen har skapat problem, då många på olagligt sätt byggt ut sina hytter till större format eller kompletterat dem med mindre verandor alternativt kraftigt markerade entréer.

Badstuga ritad år 1935. Stommen är en enkel stolpverkskonstruktion med masonitklädda väggar och papptäckt tälttak.

Värdering:

Badhytterna är ett karakteristiskt inslag bland dynerna i Mellbystrands strandområde och ingår i landskapsbildens karaktär. Hytterna är uppförda mellan ca 1910 och 1950 och har därmed ett varierande formspråk med såväl nationalromantiska som funktionalistiska stildrag. Badhytterna är en tidig företeelse i badortens Mellbystrand och utgör därmed ett kulturhistoriskt inslag med central betydelse i bebyggelsekaraktären. Vid sidan av fritidsstugorna växte kollektiva semesteranläggningar fram, såsom tältstuge- och masonitusområden. Denna semesterbebyggelse har ett väsentligt kulturhistoriskt värde som representanter för Hallands moderna historia.

Klassificering:

Tältstadens tätbebyggda och i väsentliga drag förändrade karaktär omöjliggör en klassificering av bebyggelsens kulturhistoriska värde.

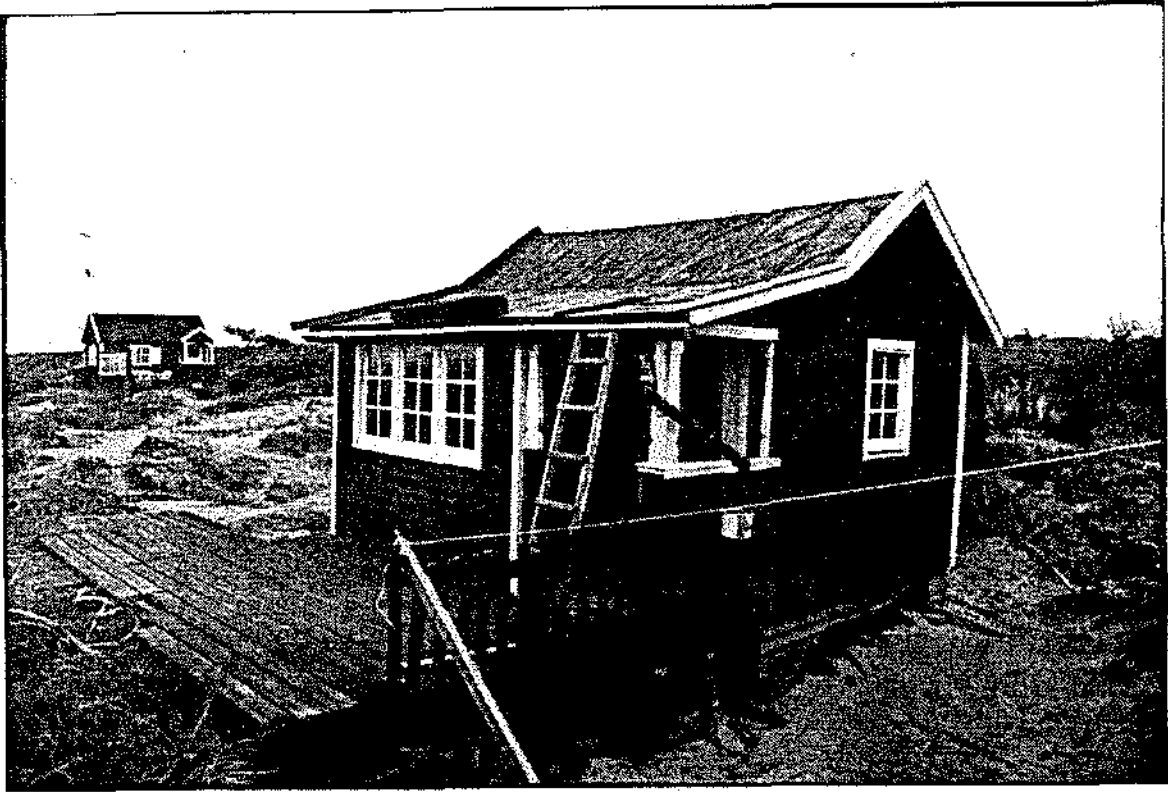
Samtliga badhytter betraktas med bakgrund av funktionen som fritidsbebyggelse, som centrala för den strandnära bebyggelsen och besitter därmed ett kulturhistoriskt värde. Bebyggelsens karaktär utgör en del av den kustnära landskapsbilden och är utmärkande för Mellbystrands kustremsa. Ett par badhytter belägna i norr är de äldsta och mest välbevarade, både vad gäller panel, fönster samt snickeridetaler. Utformningen påminner mer om en stuga än om en hytt. Tillbyggnader i området har länge strikt reglerats, vilket medfört en i stor utsträckning bevarad badhyttekaraktär. På sina håll har dock några badhytter tillbyggts på ett karaktärsförändrande sätt. Ett antal badhytter omges dessutom av större hägnader med gräsplantering. Trädgårdsanläggningar av detta slag är icke hemmahörande i dynamidet.

Strandlyckan är intressant på så sätt att semesterbyn alljämt bevarar ett ursprungligt homogent arkitektoniskt uttryck utifrån arkitektens ursprungliga intentioner.

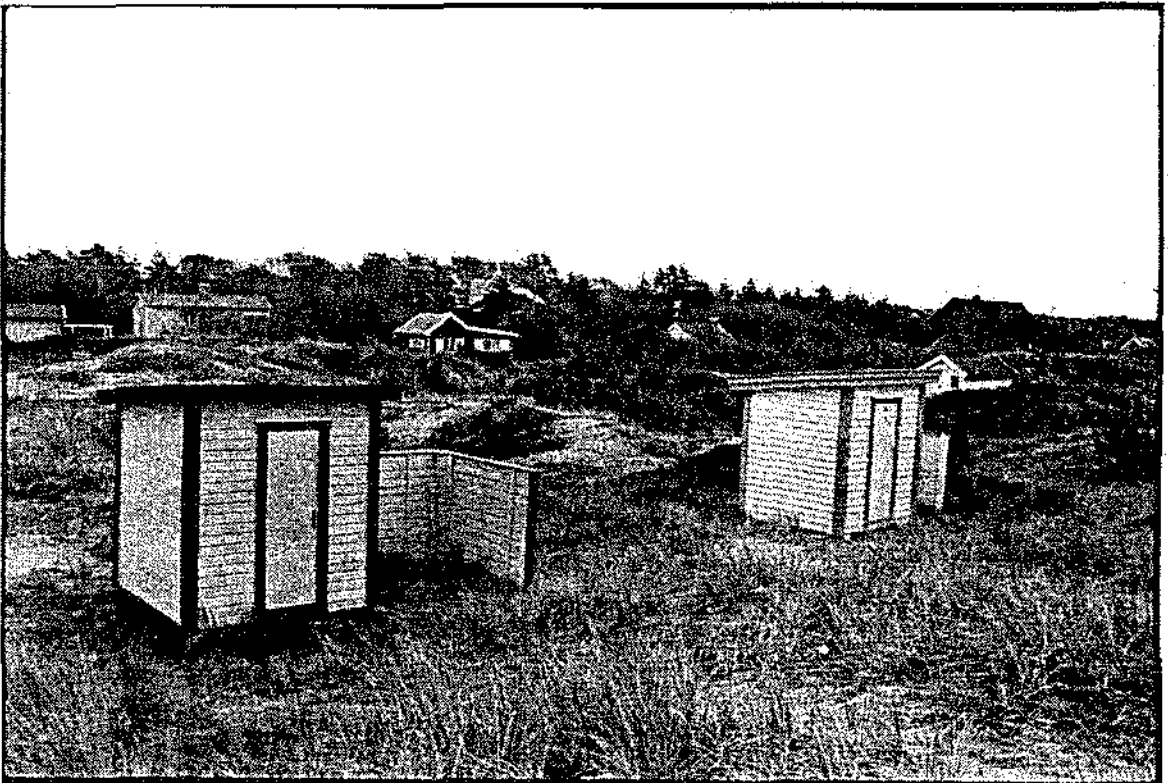
Badhytterna på *Åmot 2:4 badhytt nr 18 och 23* (enligt Laholms kommuns karta upprättad över badhytterna i Mellbystrand) hänförs till **byggnadsklass 1**.

Samtliga övriga badhytter i Mellbystrand, samt *Strandlyckans* stugby hänföres till **byggnadsklass 2**.

Till *Strandlyckan* tillhörande café och minigolfbana, samt tältstaden (*Åmot 2:173 och 2:289*), hänföres till **miljöklass M**.

Välbevarade badstugor med nationalromantiskt formspråk. Badstugor nr 18 och 23.

Funkisinspirerade badhytter.

Permanentbebyggelse

Till skillnad från den spontant framväxta fritidsbebyggelsen i kustsamhällena är den permanentbebyggelse som börjar växa fram i slutet på 1960- och 70-talen samlad i sammanhängande och väl avgränsade områden som ofta är resultatet av gemensamma kommunala insatser och projekteringar. På sina håll har man bebyggt tomtmark i anslutning till äldre fritidsbebyggelse. Flera attraktiva strandnära fritidstomter har tagits i anspråk för permanentbebyggelse.

Villatyperna från denna period domineras av enplans tegelvillor samt trähus i 1½-plan. Enplansvillan är vanligtvis klädd med tegel, vanligtvis i röd eller brun kulör. Ett nytt och vanligt förekommande fasadmateriäl, som blir vanligt vid denna tid, är kalksandstenen (mexisten). Taken är ofta täckta med svarta betongpannor. Huskroppen är rektangulär, alternativt vinkelbyggd. Trähusens fasader utgörs ofta av stående lockpanel som målats brun eller röd. Vindskivor och fönsterbågar är vanligen svartmålade. Takkupor och balkonger är karakteristiska inslag hos villor från denna period. Fönstren i tegelhusen är vanligen av enluftstyp och i trähusen ofta spröjsade och ibland med fasta fönsterluckor. Typiskt för permanentbebyggelsen, som i större skala uppträder vid denna tid, är också den anlagda trädgården. Gräsmattorna blir härmed ett vanligt inslag. Kanske de också i viss utsträckning har påverkat förhållandet till den egna trädgården även hos säsongboende fastighetsägare vilket medfört en förändrad trädgårdskaraktär i det kustnära området.

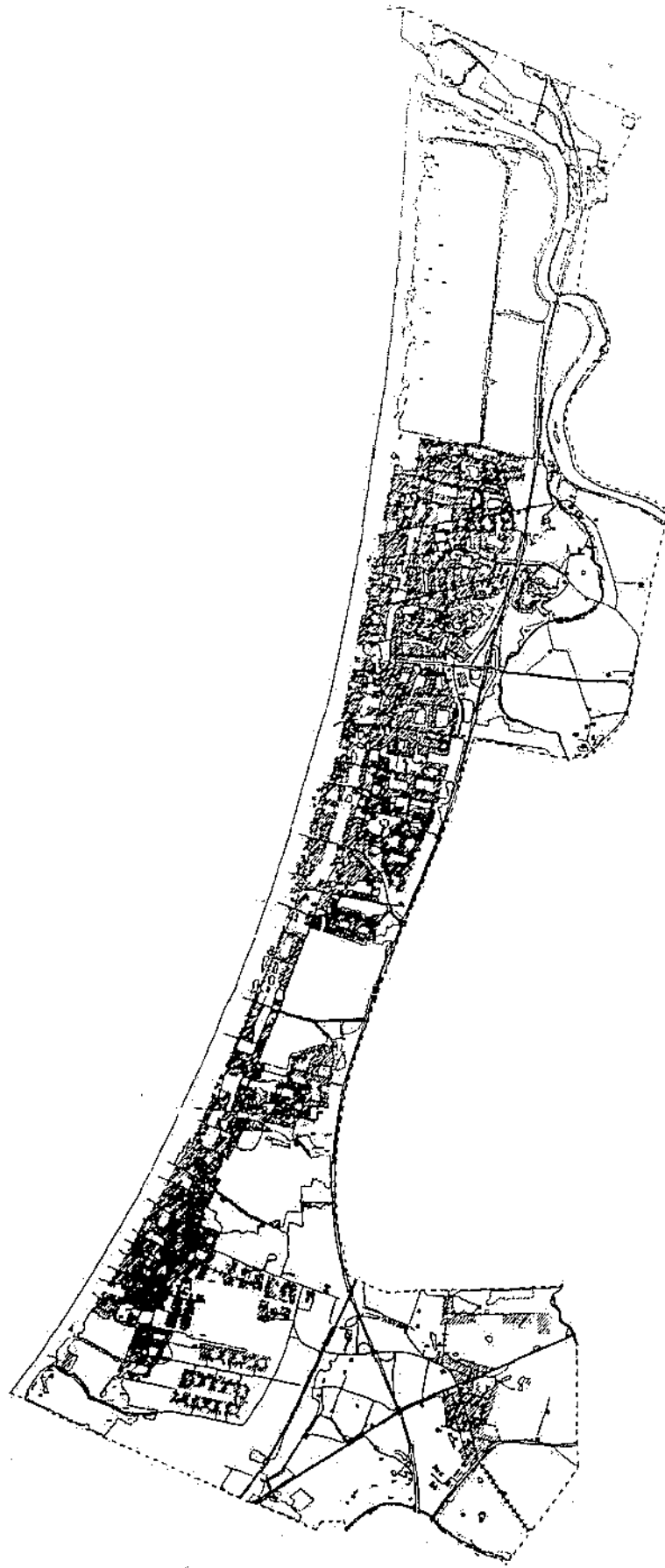
Permanentbebyggelse av 1970-talskaraktär har uppförts t ex på Rombergs väg. Övriga områden där permanentbebyggelse börjar uppföras är längs Hässleholmsvägen och Söderleden. Även i de södra delarna av Kustvägen domineras bebyggelsen av permanentbostäder uppförda i sen tid. På flera av de attraktiva äldre fritidstomterna nära havet finns flera stora villor uppförda. Småskalig äldre fritidsbebyggelse ligger granne med nyare storskalig bebyggelse och i många fall är äldre fritidshuset så kraftigt om- och tillbyggt att det är svårt att urskilja äldre delar.

Värdering:

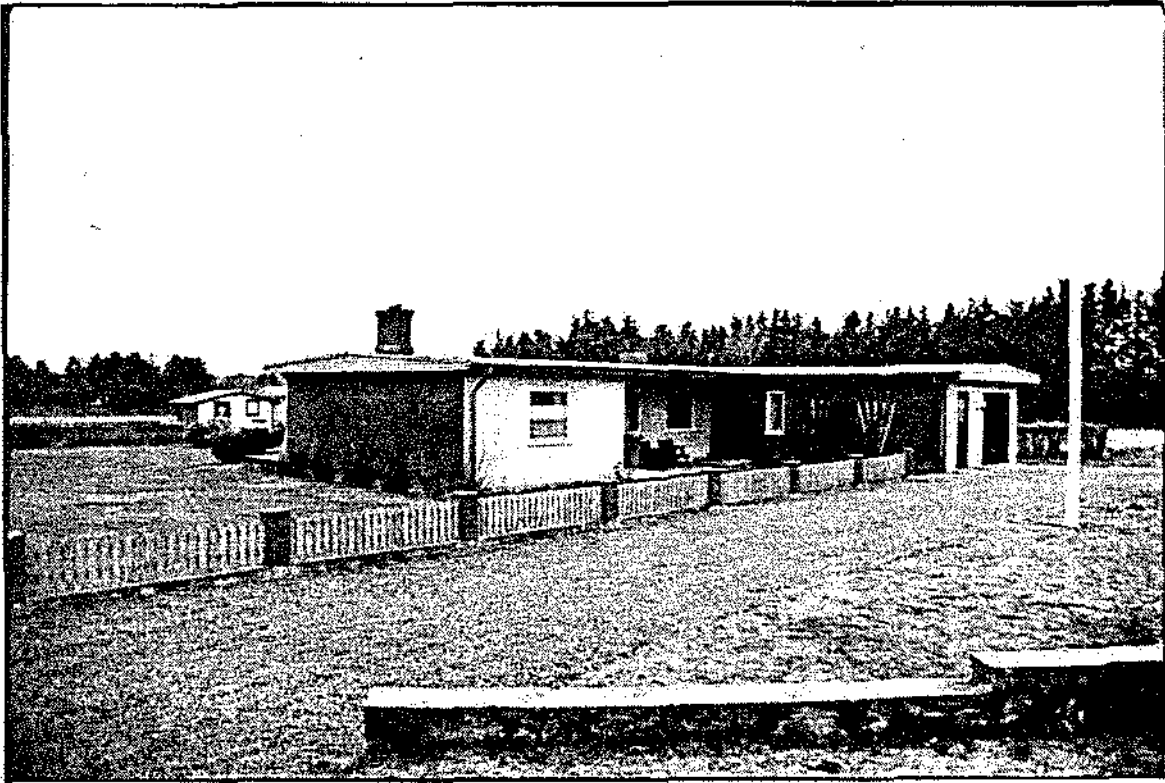
Permanentbebyggelse omfattar både 1970 och 80-talsbebyggelse samt den ombyggda sommarstugebebyggelsen. I denna inventering uppmärksammas dock bara den tidiga permanentbebyggelsen i form av 1960- och 70-talens villor som karakteriseras av ett utpräglat icke traditionellt formspråk.

Klassificering:

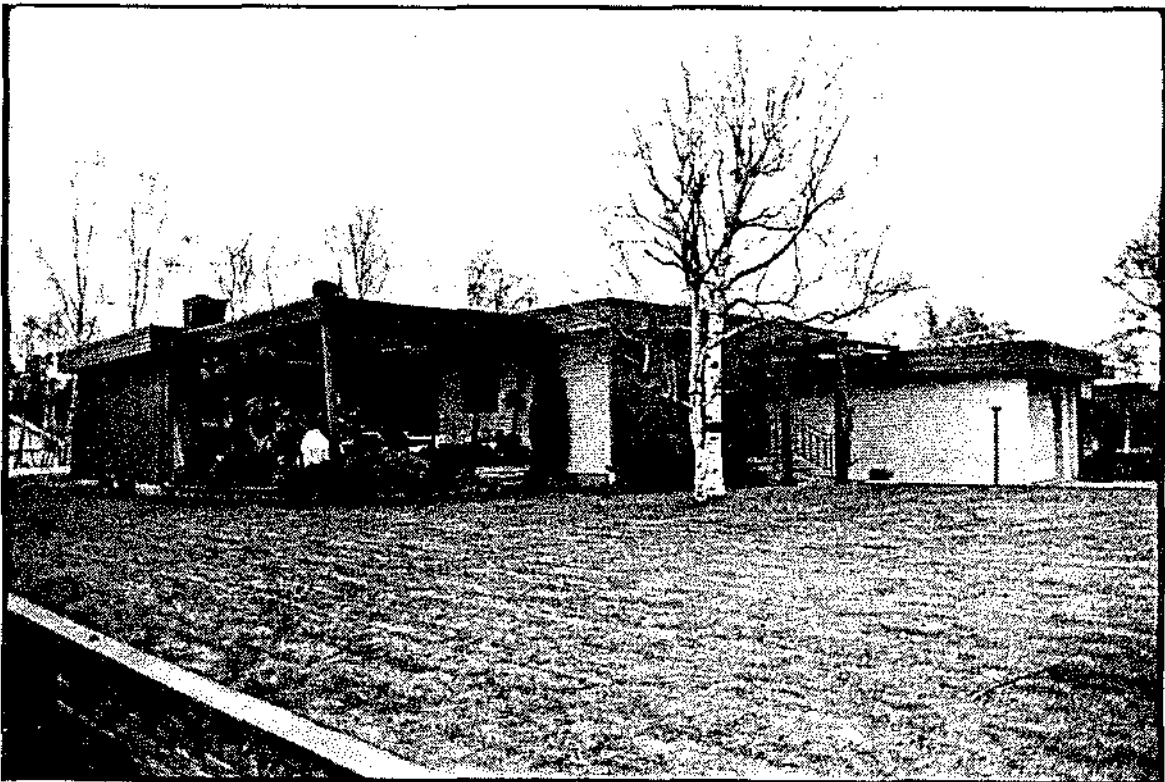
Till **byggnadsklass 2** hänföres bostadshuset på Kustvägen 212 (Mellby 10:64).
Till **miljöklass M** hänföres följande byggnader: Rombergs väg 19 (Åmot 1:99), Rombergs väg 21 (Åmot 1:96), Rombergs väg 33 A (Åmot 1:85), Mellbyrundan 1 (Mellby 2:41).

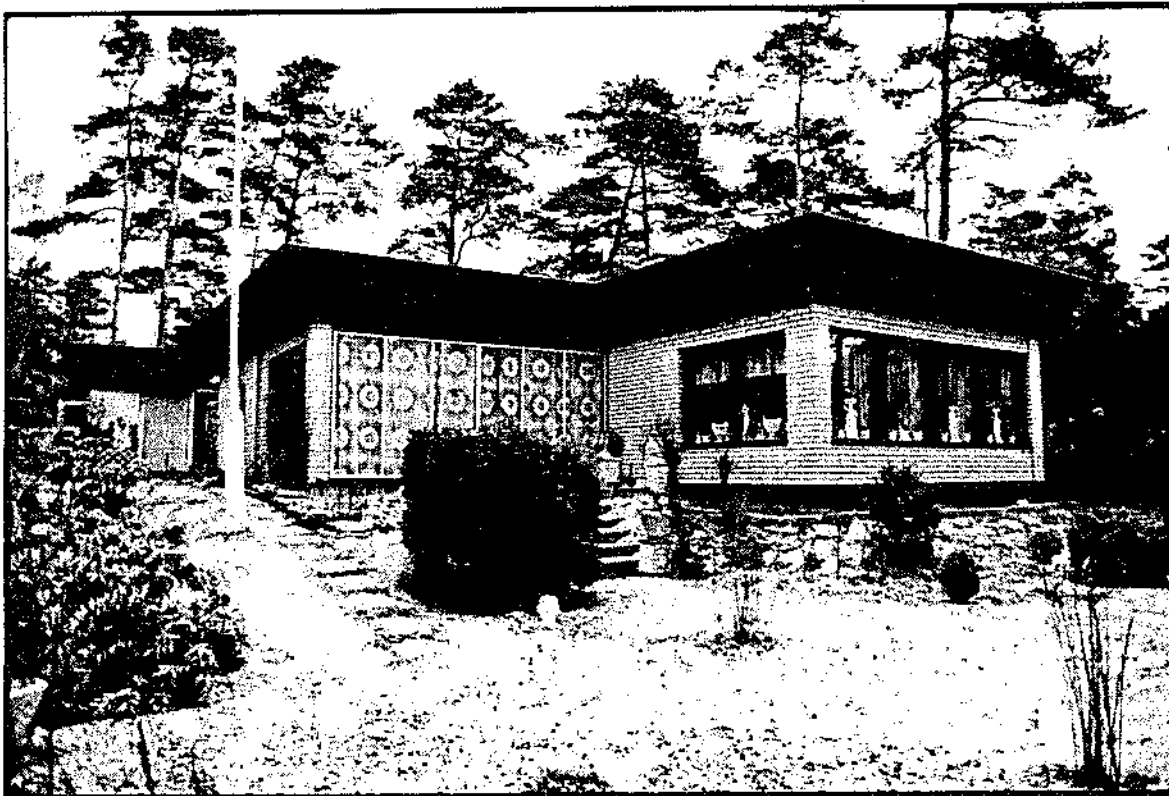
Bebyggelsens utbredning i Mellbystrand år 1990.

Tidstypisk för det sena 1950-talets villabyggande (Mellby 10:64).

Mellby 2:41.

1970-talets stilideal med exponerat vardagsrum, mexisten och anlagd trädgård med städsegröna växter (Åmot 1:85).

BEVARANDEVÄRT I BEBYGGELSEMILJÖERNA

Vegetation och grönområden

De strandnära kustsamhällena präglas av ofta hårt vindpinad vegetation och växtlighet i både äldre trädgårdar och i grönyrtorna mellan husen. Vissa grönstråk och grönområden omnämns i översiktsplanen från 1996 som särskilt värdefulla. På enstaka håll finns dessutom mindre partier med ljunghedar som tidigare varit karaktäristisk kustvegetation så länge märken i området har hävdats. På fastigheten *Mellby 16:1*, mellan Södra Strandvägen och Måsvägen, finns en av få bevarade ljunghedar i området att slå vakt om.

Ytterligare ett karaktäristiskt landskapselement är dynerna. I obebyggda områden är dynerna på sina håll fortfarande synliga och tydliga inslag i samhällena. Nybebyggelse bör ta hänsyn till dynerna, så att de behålls framträdande som en del av platsens karaktär. På sina håll är dynerna också inslag i trädgårdarna, både i äldre och yngre fritidsbebyggelse. Gräsmattor, som är ett främmande inslag i kustlandskapet, har i sen tid börjat anläggas. Befintliga dyner är ett ursprungligt landskapselement som bör bevaras och inte planas ut och ersättas av gräsmattor. En mindre odlingsyta kan iordningsställas för diverse köksväxter eller liknande, men

anlagda gräsmattor är ett främmande inslag i den kustnära miljön. Tallen är ett karaktäristiskt kustnära trädslag som bör bevaras i trädgårdsmiljöerna och inte ersättas av snabbväxande lövträd och liknande. Med denna bakgrund bör man tänka på hur man utformar sin trädgård samt vad man nyplanterar för att inte alltför kraftigt avvika från områdets karaktär och särdrag. Naturligt växande vegetation som tall, en, ljung och kråkris är viktiga kustnära växter att värna om.

I flera av de äldre sommarstugemiljöerna finns pumparna bevarade från tiden före den kommunala vattenförsörjningen. Pumparna har numer sällan någon praktisk funktion. De är dock alltså intressanta åldersdokument och bör bevaras i trädgårdsmiljöerna.

En annan form av värdefulla grönområden är öppna markytor som finns invid flera av de äldre gårdarna i Mellbystrand och i synnerhet Skummeslövsstrand. I de fall gården är välbevarad förstärker den omgivande grönytan den ursprungliga karaktären hos gårdsanläggningen. Betydelsen av den öppna ytan är särskilt tydlig vid *Stiltjevägen 16* (Skummeslöv 12:90), där både manbyggnad och ekonomibygnader i hög grad är bevarade.

I anslutning till koloniområdena finns öppna grönområden. Vid ändrad användning av barnkoloniområden, bör ytornas öppna gröna karaktär, eller omgivande skogspartier, tas till vara och inte användas för exploatering av t ex bostadsbebyggelse.

Staket och häckar

Den första generationens sommarhus från 1910- och 20- talen har ofta traditionellt utformade spjälstaket med faluröda spjälkor och vitmålad grind eller smidesgrind. Denna tradition har i vissa fall även upprätthållits i sen tid, då man satt upp ett nytt staket efter en äldre förlaga. Äldre staket av denna typ är viktiga att bevara och bidrar till att förstärka bebyggelsemiljöns kulturhistoriska värde.

En annan återkommande stakettyp i Mellbystrand är den som bl a omger *Färegården* (i öst) i Mellbystrand, Åmot 1:71 och de västligast belägna fastigheterna på Badvägen. Staketet omger dessutom flera trädgårdar i Skottorp. Staketet är gjutet i varierande spjälformer och i vissa fall vitmålat. På flera håll är staketet förfallet och armeringen ligger synlig. Denna stakettyp tillverkades hos Veinge cementgjuteri. Staketet kom under en tid att bli populärt och återfinns i såväl stadsmiljöer i t ex Laholm och Halmstad, som i mindre samhällen och den kustnära fritidsbebyggelsen.

Till kategorin mer ursprungliga former av staket skall även vissa äldre plank räknas.

Planken är vanligtvis fäloröda eller brunmålade och på sina håll klädda med lockläkt. I vissa fall avslutas de upptill med takpannor. Sommarstugebebyggelse från 1900-talets första årtionden omges på flera håll av plank.

Äldre staket bör i allmänhet inte ersättas med låga och bredspjälade staket av modernt snitt. Denna typ hör hemma i helt moderna villamiljöer och inte i kulturhistoriskt värdefulla byggnadsmiljöer.

Ytterligare ett karaktäristiskt inslag inom denna kategori är de granhäckar som omgärdar fastigheterna på *Granvägen* i Mellbystrand. Vägen har uppkallats efter granhäckarna. De planterades på 1930-40-talet innan beslut om avstyckning hade lämnats. Avstyckningen föregicks alltså av granplanteringarna. Granhäckarna speglar en epok i Mellbystrands badortshistoria och har därmed ett miljövärde i bebyggelsekaraktären.

Med anledning av andra världskrigets beredskapstider utplacerades *kanon- respektive stridsvärn* i ett sammanhängande eldsystem längs hela västkusten. Bunkrar finns i Skummeslövsstrand, Mellbystrand och nedanför Lagans mynning. Vidare finns bunkrar i Båstad och på Östra stranden vid Halmstad

SKOTTORPS STATIONSSAMHÄLLE

Beskrivning

Skottorp ligger i Hallands södra del, i närheten av Hallandsås. Området präglas av ett låglänt jordbrukslandskap med större odlingsenheter. Stensån bildar gräns mellan Skottorps och Dörestorps ägor och utgör sockengräns mellan Hasslöv och Skummeslöv. Över slätten leder långa, rätlinjiga alléer fram till kyrkan och de bågge godsen. I åkermarken finns ett stort antal märkegravar.

Skottorp finns omnämnt sedan 1400-talet och tros ursprungligen ha legat i byn Veka, men flyttades därifrån under 1400-talets andra hälft till den nuvarande platsen vid Stensån. I jordeboken 1686 sägs det utgöra "ett urminnes gammalt säteri".

Skummeslövs kyrka

Skummeslövs kyrka är uppförd av murad gråsten som vitputsats. Kyrkan anses vara byggd på 1100-talet och är en romansk anläggning med långhus, kor och absid. Tornet är byggt något senare än själva kyrkobyggnaden. Dess nedre del är av sten och av samma bredd som långhuset medan påbyggnaden är av trä. I tornets nedre våning finns kryssvalv av tegel. Kyrkan renoverades i slutet av 1800-talet, varvid spetsbågefönstren kom till. Omkring 200-300 meter väster om kyrkan finns i åkermarken ett bälte med förhistoriska boplatser. Väster om bebyggelsen och norr om kyrkan finns i jorden en utlöpare av den medeltida bybebyggelsen. Bebyggelsen norr om kyrkan utgörs bland annat av församlingshem, kyrkoherdebostad och prästlöneboställe.

Skottorps slott

Skottorps slott uppfördes söder om Skummeslövs kyrkby på 1660-talet efter ritningar av Nicodemus Tessin d ä. Slottet är känt som platsen för Karl XI:s giftermål med den danska prinsessan Ulrika Eleonora, år 1680. Slottets nuvarande utseende tillkom mellan åren 1625 och 1703 efter att ha kommit i kommersrådet Peter Möllers ägo. Egendomen övertogs år 1833 av Peter Möllers adoptivson, Peter von Möller. Han introducerade flera nya idéer från kontinenten, bland annat inom jordbruket. Han tog aktiv del i gårdens utveckling och initierade olika jordförbättringsmetoder. Skottorps slott är byggnadsminne och erhåller därigenom ett särskilt skydd genom kulturminneslagen (3 kap KML).

Numera bedrivs ett modernt jordbruk baserat på spannmåls- och potatisodling på slottets omgivande markområde.

Skottorps järnvägsstation

Kring stationen bildades Skottorps stationssamhälle på 1880-talet och växte då samman med kyrkbyn. I samhället tillkom småskaliga servicenäringar som affärer

och småhantverkare. Västkustbanan mellan Helsingborg och Göteborg färdigställdes år 1888. Järnvägssträckningen tjänade i huvudsak jordbruket. Från den forna stationsmiljön återstår endast den f d tjänstebostaden för järnvägsanställda, samt en banvaktarstuga. Stationsbyggnaden som numer är riven låg strax söder om sockenkyrkan.

Bebyggelsen kring stationen avviker med sina rustika tegelfasader från övrig bebyggelse i Skottorp. Formspråket har en stadsmässig karaktär med burspråk, småspröjsade överlufver i fönstren, samt andra detaljer som karakteriserar bebyggelsen från 1900-talets inledande decennier. På Strandvägen 30 ligger en större villa som även inrymt bank. Byggnaden har en ståndsmässig karaktär och är alltså mycket välbevarad.

I anslutning till stationsområdet har funnits hotell (Janssons väg 4), Folkets hus (Gullregnsvägen 3) samt lanthandel (Janssons väg 6). Ett stycke nordväst om Skummeslövs kyrka låg Hallands första skola, uppförd av Peter v Möller år 1832, tio år före folkskolelagen. Längs Strandvägen, som sträcker sig i nord-sydlig riktning genom samhället, har legat diverse butiksverksamheter.

I samhället finns i anslutning till flera äldre böningshus mindre ekonomibygnader bevarade. I de fastigheterna i inventeringen uppmärksammats som kulturhistoriskt värdefulla omfattas även tillhörande ekonomibygnader av ovan nämnda slag i bostadsmiljön.

Södra Skottorp

I södra Skottorp sträcker sig i sydväst-nordostlig riktning den gamla landsvägen (numer väg 585). I anslutning till landsvägssträckningen uppfördes en mängd inrättningar knutna till vägens förbipasserande biltrafik. Här har legat flera bensinmackor, bilverkstäder, lanthandel och kiosk. Från denna period återstår än idag några bilverkstäder, byggda i funktionalistisk stil. Flera av dem är dock ombyggda i senare tid.

Värdering:

Järnvägen är den direkta orsaken till Skottorps samhälles tillväxt. Det är bebyggelsen i anslutning till järnvägsstationen som utgör samhällets kärna. Inom detta område koncentrerades handel och andra serviceanordningar som t ex hotell. De stora tegelhusen i anslutning till stationsområdet ger Skottorp en stadsmässig karaktär.

Skottorps andra viktiga bebyggelsemiljö är den kyrkby som växte upp i anslutning till kyrkan. Strax norr om kyrkan ligger ett par gårdar, där manbyggnaden på Skummeslöv 1:13 är särskilt välbevarad.

Den gamla landsvägssträckningen (väg 585) söder om Skottorp har givit upphov till en koncentration av bilverkstäder och liknande verksamheter, flera av dessa byggnader än idag är välbevarade. Denna byggnadskategori är i allmänhet sällan förekommande och representerar en tidsepok då bilismen omformade och påverkade samhällenas vägnära bebyggelse. Med denna bakgrund får berörd bebyggelse betraktas som kulturhistoriskt värdefull.

Klassificering:

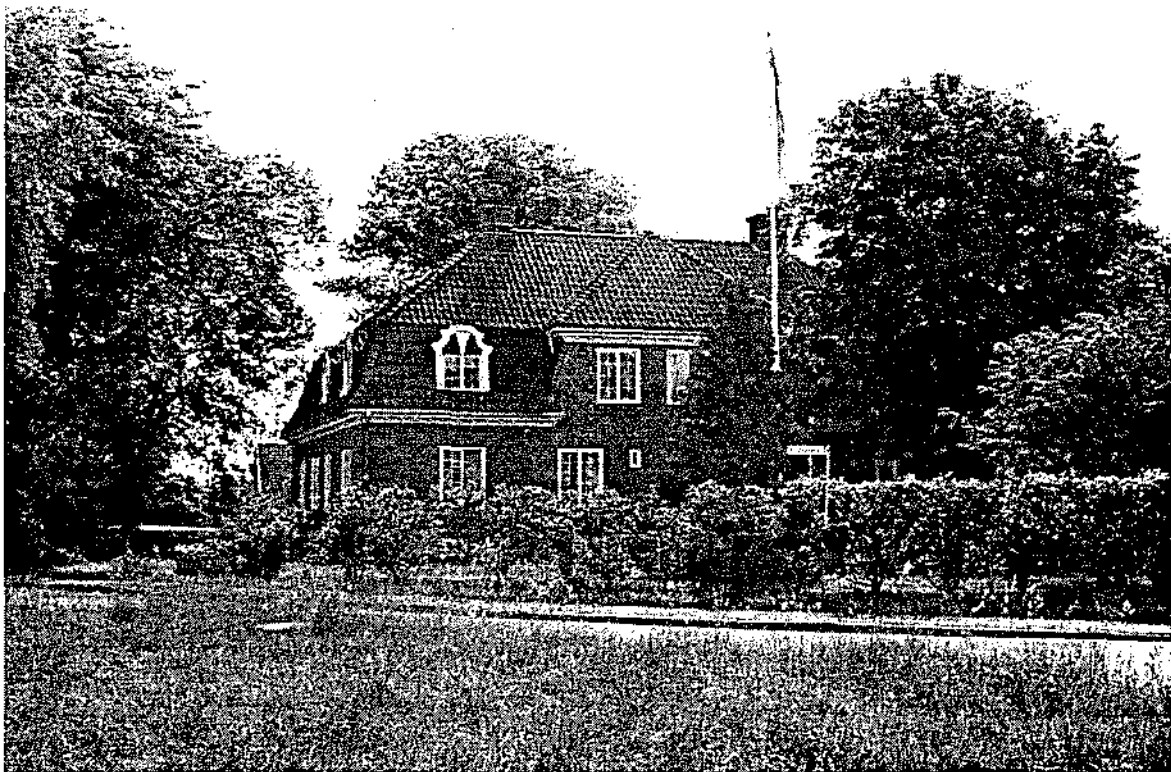
Skummeslövs kyrka hänföres till **byggnadsklass 1**. Utöver denna hänföres till samma byggnadsklass följande byggnader: Manbyggnaden på Marbäcksvägen 7 (Skummeslöv 1:13), Strandvägen 30 (Skummeslöv 2:41), Strandvägen 33 (Skummeslöv 10:4), Planvägen 5 (Skummeslöv 21:1) samt f d skolbyggnaden på Strandvägen 2-4 (Kronobetät 1:3)

Till **byggnadsklass 2** hänföres följande byggnader: Marbäcksvägen 4 (Skummeslöv 1:34), f d tjänstebostad vid Skottorps station (Skummeslöv 10:102), f d banvaktarstuga, numer klubbstuga (Skummeslöv 10:102), f d brandstationen på Marbäcksvägen, Skummeslövs gård (Skummeslöv 12:2) samt Skottorps äldsta hus, beläget på Strandvägen 18 (Skummeslöv 2:26).

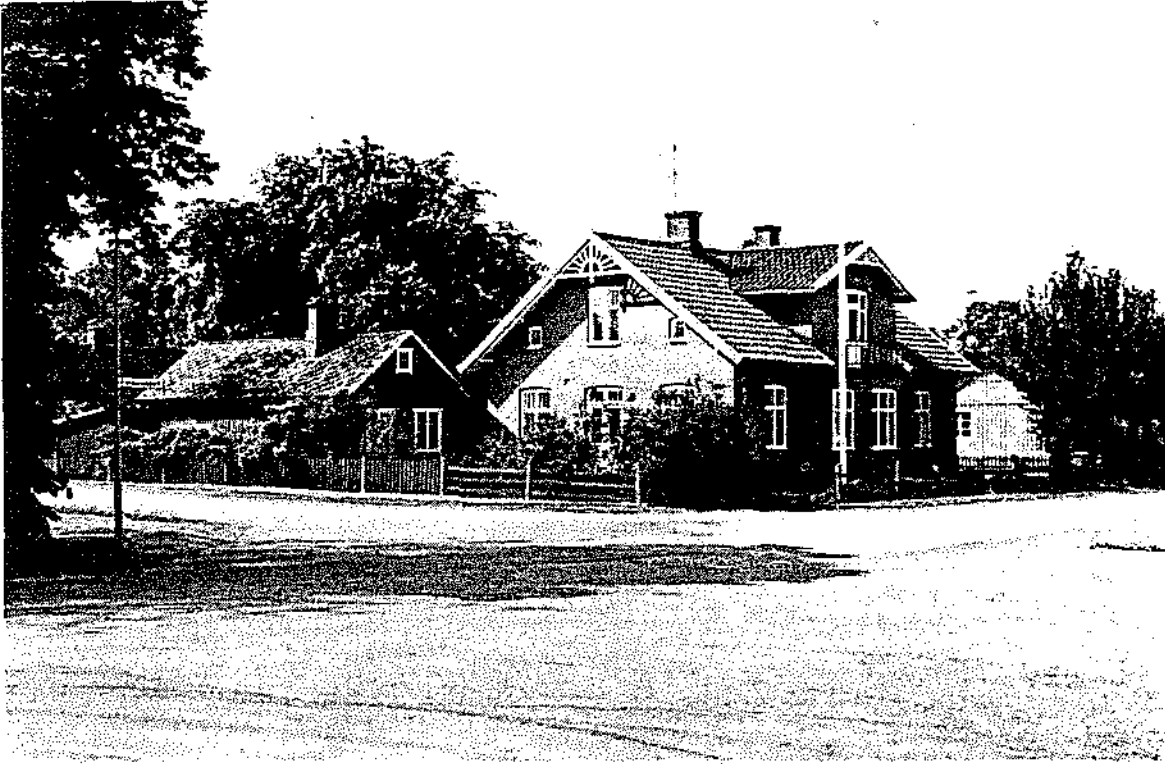
Till **miljöklass M** hänföres följande byggnader: Banvägen 1 (Skummeslöv 1:30), Banvägen 3, f d järnaffär (Skummeslöv 1:59), Gullregnsvägen 1 (Skummeslöv 1:53), f d andelsfryshus på fastigheten (Skummeslöv 30:22), Lärarevägen 4 (Skummeslöv 10:24), Lärarevägen 3 (Skummeslöv 10:34), Lärarevägen 5 (Skummeslöv 10:51), Lärarevägen 6 (Skummeslöv 10:55), Janssons väg 4, f d hotell (Skummeslöv 2:20), Janssons väg 6, f d affär (Skummeslöv 2:19), Strandvägen 10, f d affär (Skummeslöv 13:8), Strandvägen 12, f d affär (Skummeslöv 13:7) Strandvägen 20, f d affär (Skummeslöv 2:6), Strandvägen 24, f d lanthandel (Skummeslöv 2:27), Strandvägen 31 (Skummeslöv 10:23), Rosenlundsvägen 3 (Skummeslöv 1:8), Rosenlundsvägen 2 och 4, f d affär och ESSO-mack (Skummeslöv 13:20), f d Motorex verkstad på lärarevägen 22 (Skummeslöv 31:6) samt Rosenlundsvägen 10 (Skummeslöv 13:21).

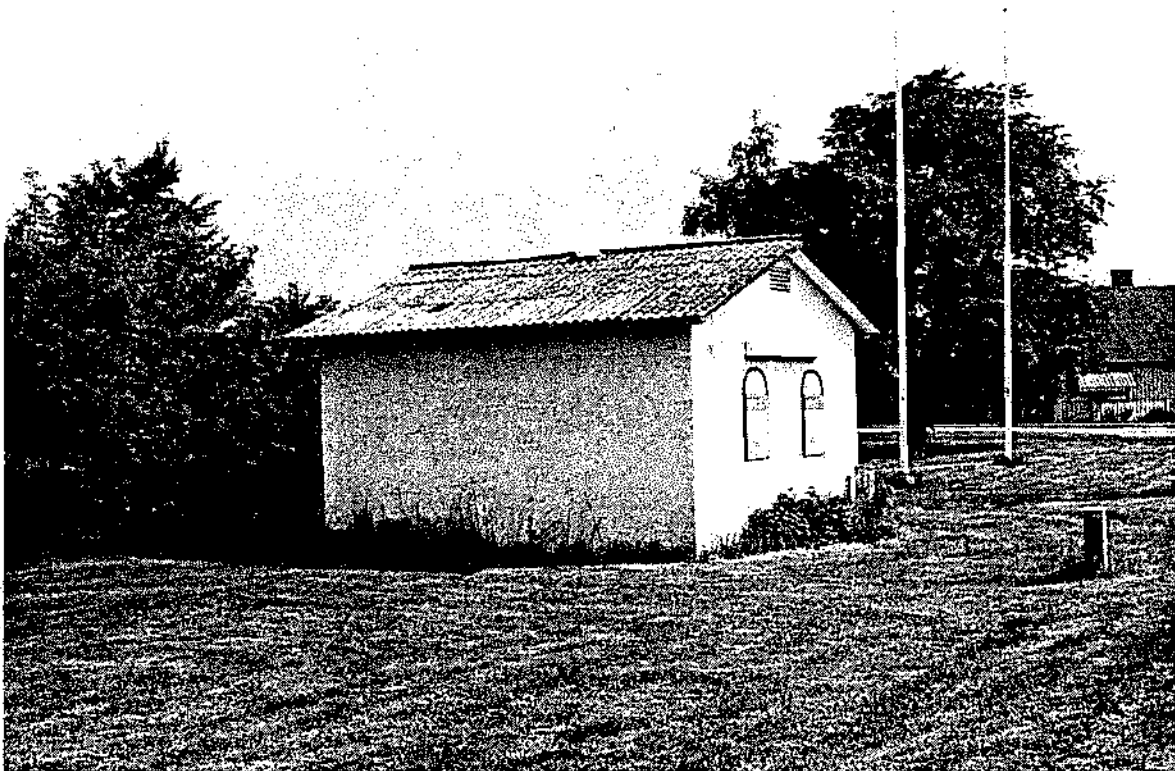
F d tjänstebostad som ingått i Skottorps stationsmiljö (Skummeslöv 10:102).

Köpmanvillan i Skottorps stations närhet har en stadsmässig karaktär (Skummeslöv 2:41)

Byggnaderna i anslutning till Skottorps station är uppförda i tegel (Skummeslöv 21:1).

F d andelsfryshus (Skummeslöv 30:22).

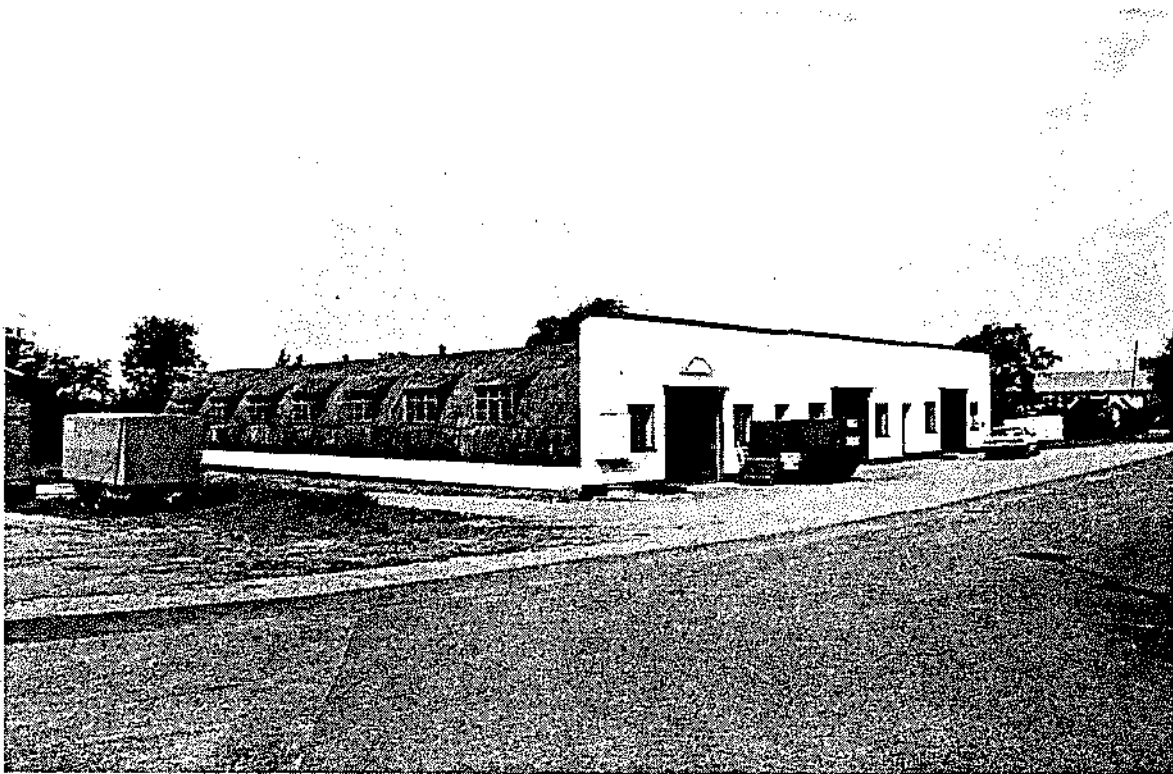
Det äldsta huset i Skottorp (Skummeslöv 2:26).

Den f d skolbyggnaden är numera privatbostad (Kronobetet 1:3).

Välbevarad manbyggnad (Skummeslöv 1:13).

Bebyggelsen i form av verkstäder och bilmackar i södra Skottorp präglas av närheten till den gamla landsvägen (Skummeslöv 12:2).

LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING

Arkitektur nr 1/1997, *Stugromantik och friluftspröpaganda*, sid 32-37. Stockholm 1997.

Etnologiska institutionen, Lunds Universitet: *"Till Mellbystrand längta nog de flesta"..." Maxi I Mellbystrand" "Nja .Det jämnar ut sig" samt "Sett och hört i Mellbystrand"*. Lund 1992..

Gamla Laholm. Sjunde årgången 1996. Föreningen Gamla Laholm. Laholm 1995.

Hall T, Dunér K, Red. *Svenska Hus*. Carlssons Bokförlag, Stockholm 1995.

Hellström, A: *Badstugor i Falkenberg*. Göteborgs universitet, Institutionen för Kulturvård, Göteborg 1994.

Jerkemark M, Red: *Djupt under sanden - Arkeologi längs väg E20/E6 i södra Halland*, Riksantikvarieämbetet UV-Väst Rapport 1996:1.

Jonsson, L: *Från egnahem till villa, Erfamiljshuset i Sverige 1950-1980*. Statens institut för byggnadsforskning, Stockholm 1985.

Laholms kommun: *Bygd att bevara. Program för kulturminnesvård*. Laholm 1987.

Landsantikvarien, Hallands läns museer, *Västkustbanan Tönninge - Skummeslöv*, 1995.

Länsstyrelsen i Hallands län: *Botanisk inventering av Laholmsbuktes och Skummeslövs sanddynsreservat*. Länsstyrelsen, Naturvårdsenheten 1978. Halmstad 1978.

Mellbyboken - Om byarna i Mellby Markelag, Mellby, Västra Mellby, Åmöt, Trulstorp i Laholms kommun och församling. Laholm 1990.

Rudberg, E: *Folkhemmets byggande under mellan- och efterkrigstiden*. Svenska turistföreningen. Norrköping 1992.

Stawenow - Hidemark, E: *Villabebyggelse i Sverige 1900 - 1925*. Lund 1971.

Översiktsplan - Kustområdet Laholms kommun. Samrådsremiss Juli 1996. Laholm 1996.

ARKIV- OCH BILDMATERIAL

Byggnadsnämndens arkiv i Laholm

Föreningen gamla Laholms bildarkiv

Lantmäteriet i Halmstad

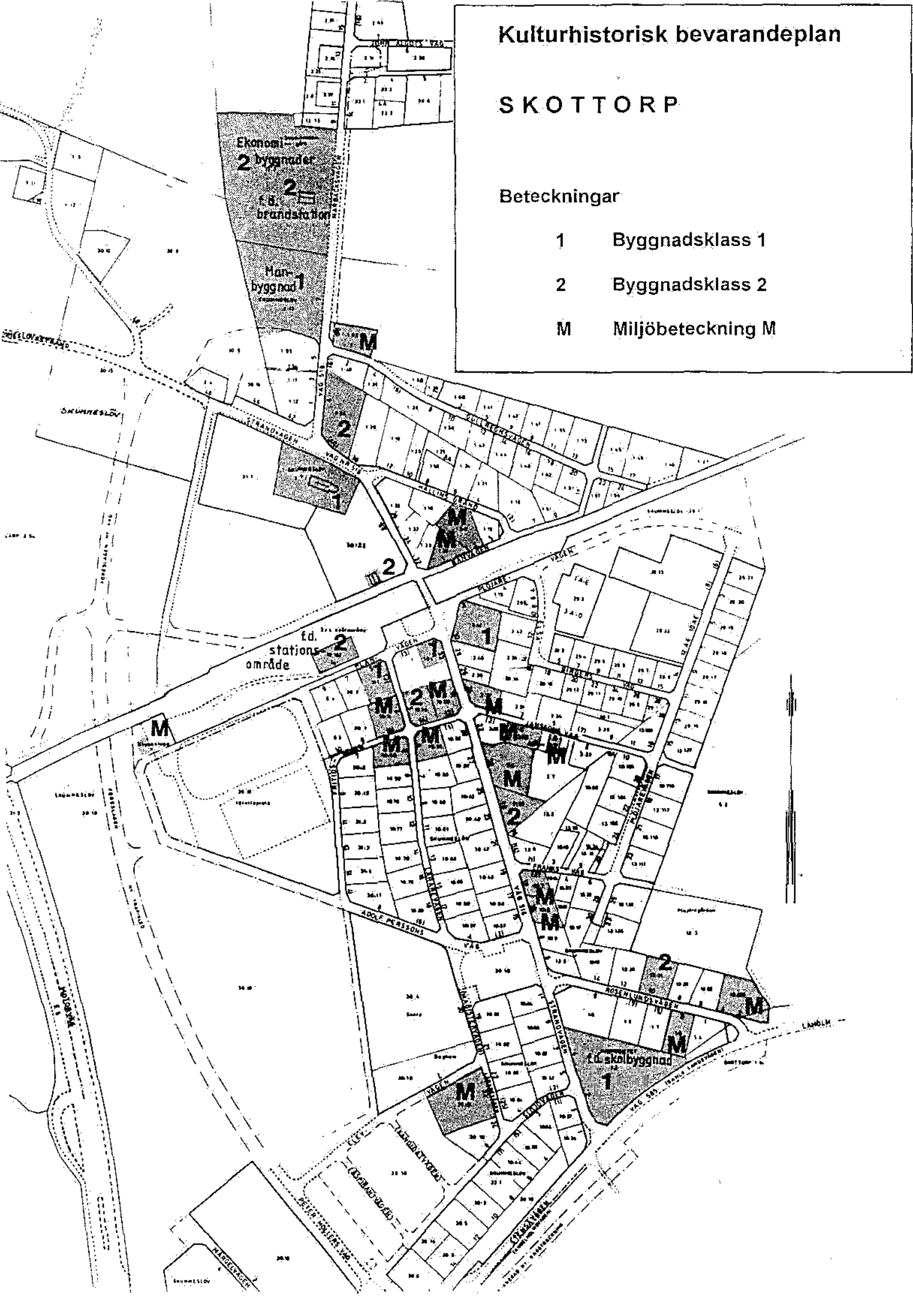

Kulturhistorisk bevarandeplan

SKOTTORP

Beteckningar

- 1 Byggnadsklass 1
- 2 Byggnadsklass 2
- M Miljöbeteckning M

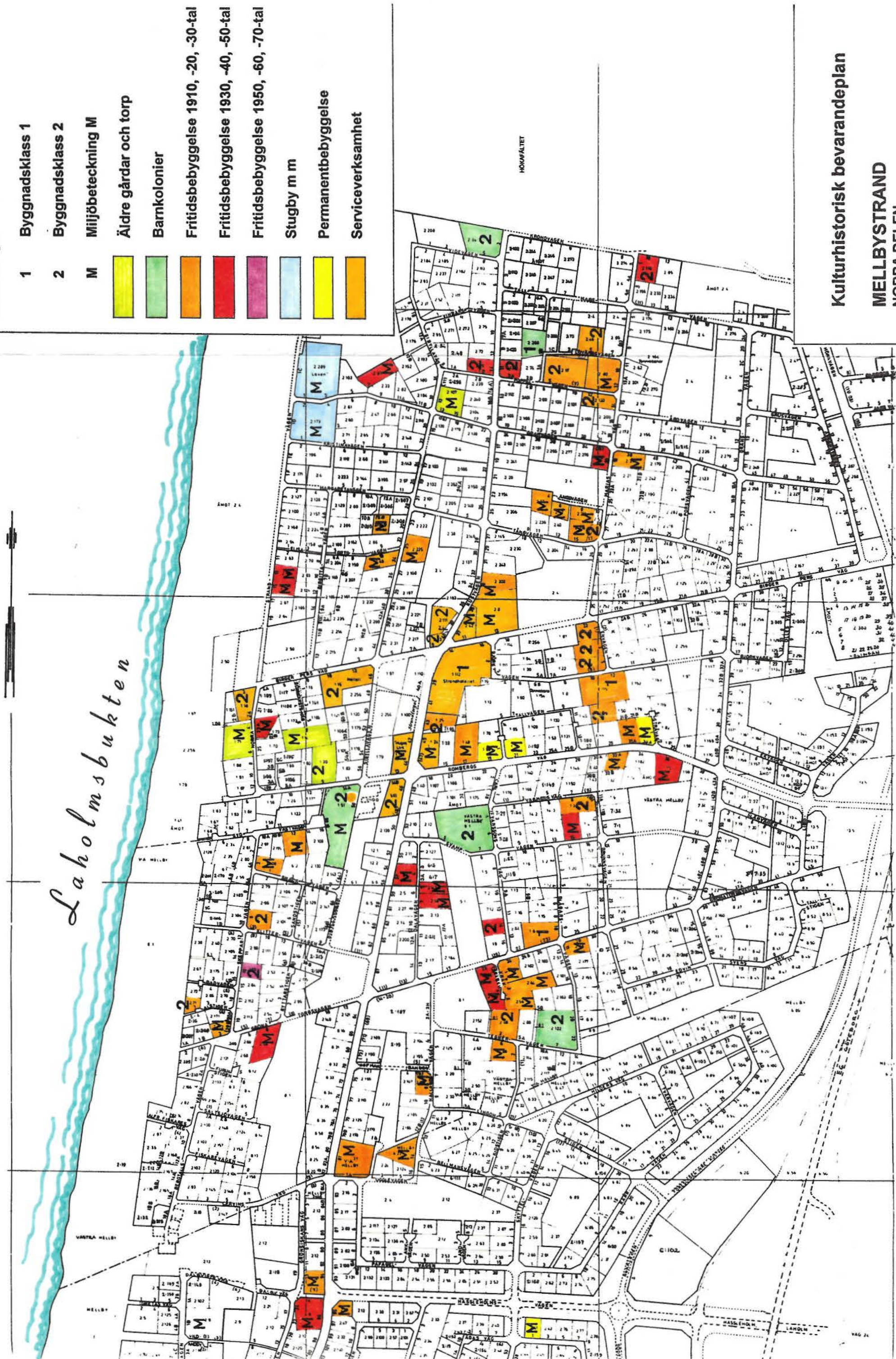

Beteckningar

- 1 Byggnadsklass 1
- 2 Byggnadsklass 2
- M Miljöbeteckning M

- Äldre gårdar och torp
- Barnkolonier
- Fritidsbebyggelse 1910, -20, -30-tal
- Fritidsbebyggelse 1930, -40, -50-tal
- Fritidsbebyggelse 1950, -60, -70-tal
- Stugby m m
- Permanentbebyggelse
- Serviceverksamhet

Laholmsbukten

Kulturhistorisk bevarandeplan

MELLBYSTRAND
NORRA DELEN

- Äldre gårdar och torp
- Barkolonier
- Fritidsbebyggelse 1910, -20, -30-tal
- Fritidsbebyggelse 1930, -40, -50-tal
- Fritidsbebyggelse 1950, -60, -70-tal
- Stugby m m
- Permanentbebyggelse
- Serviceverksamhet

- Beteckningar
- 1 Byggnadsklass 1
 - 2 Byggnadsklass 2
 - M Miljöbeteckning M

Laholmsbukten

Kulturhistorisk bevarandeplan
MELLBYSTRAND
 SÖDRA DELEN

Beteckningar

1 Byggnadsklass 1

2 Byggnadsklass 2

M Miljöbeteckning M

Äldre gårdar och torp

Barnkolonier

Fritidsbebyggelse 1910, -20, -30-tal

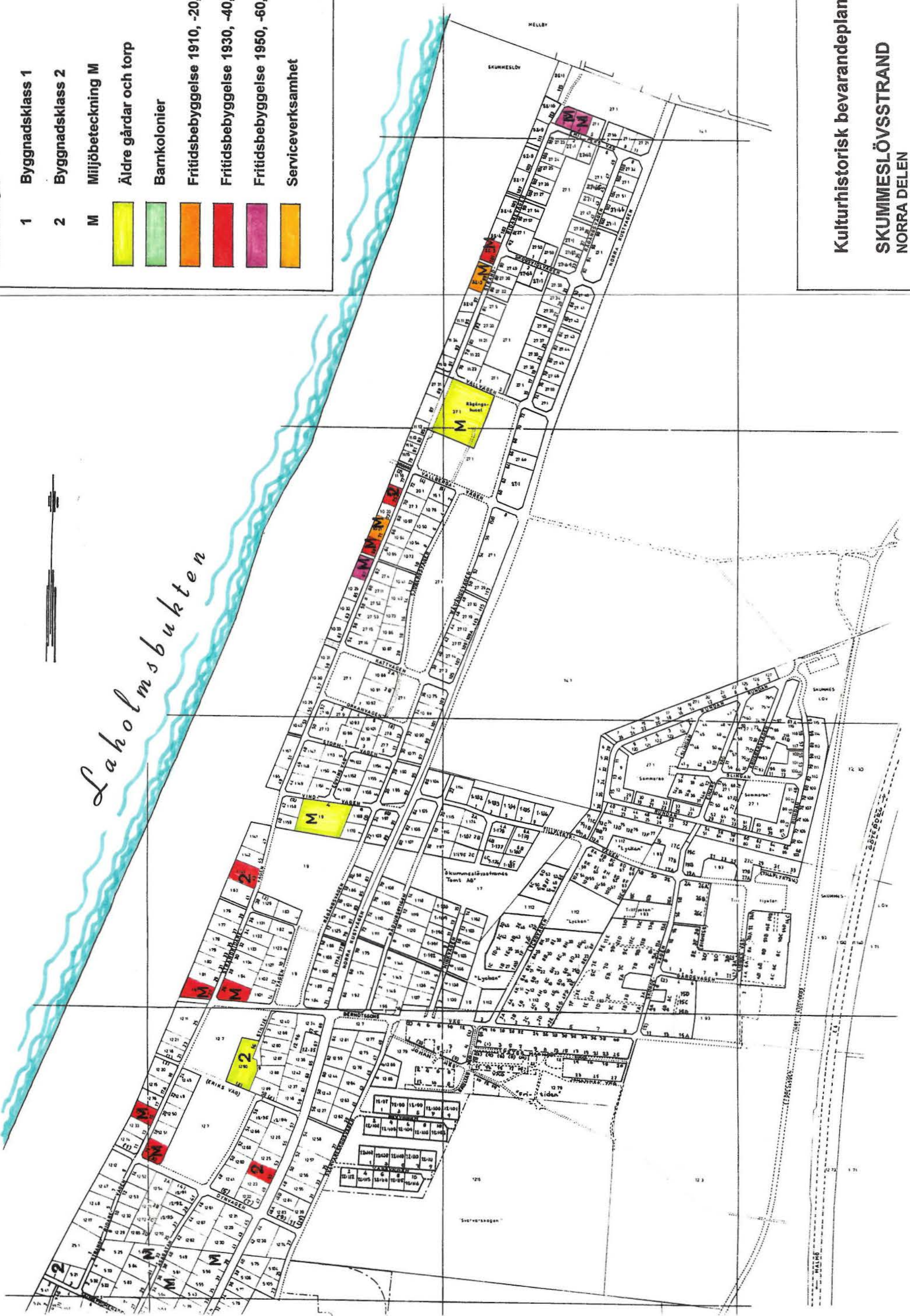
Fritidsbebyggelse 1930, -40, -50-tal

Fritidsbebyggelse 1950, -60, -70-tal

Serviceverksamhet

Laholmsbukten

Kulturhistorisk bevarandeplan

SKUMMESLÖVSSTRAND
NORRA DELEN

Beteckningar

- 1 Byggnadsklass 1
- 2 Byggnadsklass 2
- M Miljöbeteckning M

Äldre gårdar och torp

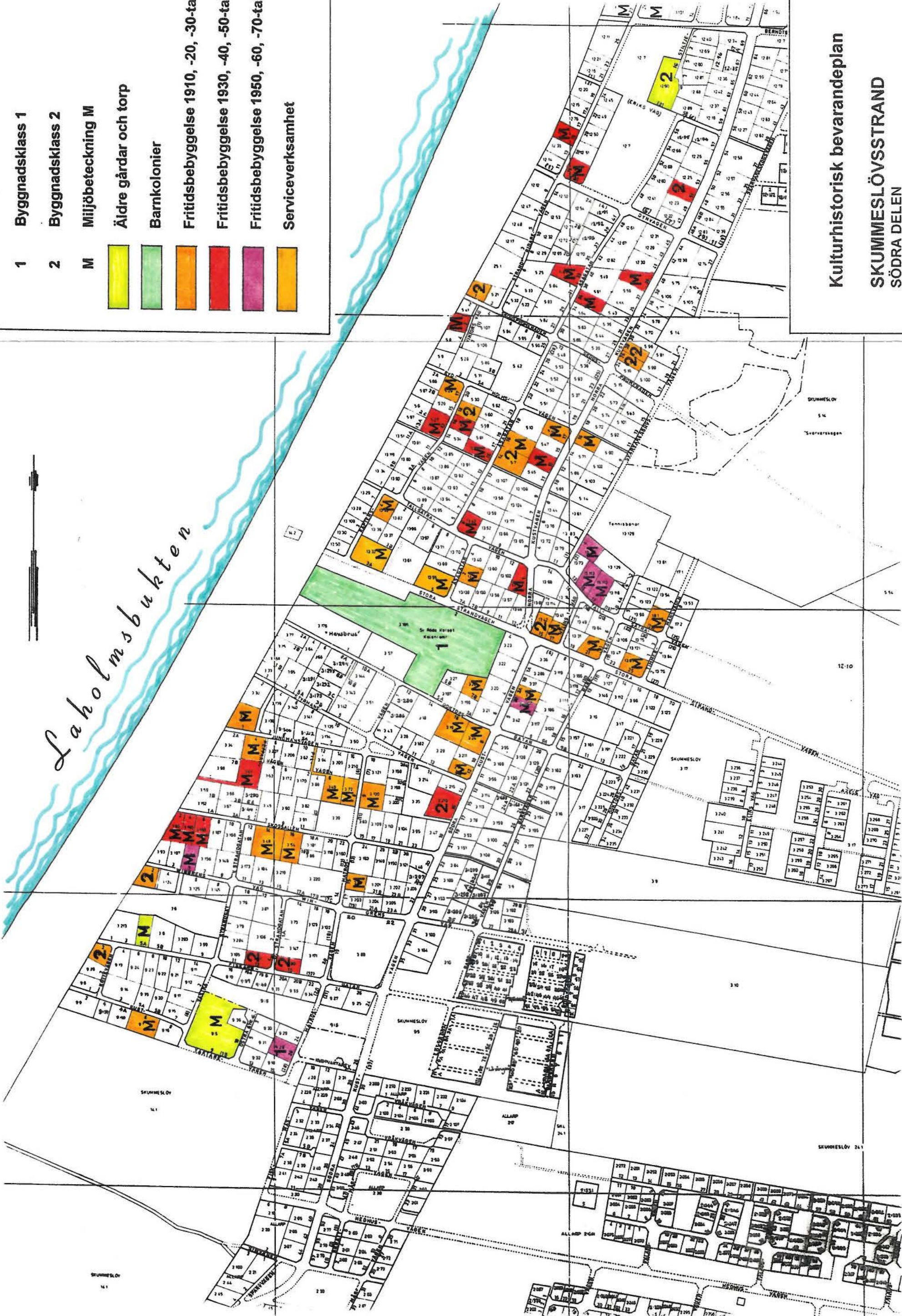
Barnkolonier

Fritidsbebyggelse 1910, -20, -30-tal

Fritidsbebyggelse 1930, -40, -50-tal

Fritidsbebyggelse 1950, -60, -70-tal

Serviceverksamhet

Kulturarhistorisk bevarandeplan
SKUMMELÖVSSTRAND
SÖDRA DELEN